

A PÉCSETT 1907. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 20., 21.
ÉS 22-IK NAPJAIN TARTOTT IV. ORSZÁGOS
SZŐLÉSZETI ÉS BORÁSZATI KONGRESSZUS

JEGYZŐKÖNYVE

KÖZZÉTESZI

A KONGRESSZUS ELNÖKSÉGE.

KONGRESSZUSI TAGOK INGYEN KAPJÁK.

□ □

BUDAPEST, 1907

□ □

"PÁTRIA" IROD. VÁLLALAT ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA.

ELŐSZÓ.

Nagyváradon tartott III. országos szőlészeti és borászati kongresszus alkalmából egy Pécsvárosi szőlőbirtokos, dr. *Krasznay* Miklós, indítványt tett aziránt, hogy a legközelebbi kongresszus Pécsen tartassék. Az akkori kongresszus ennek kimondására magát illetékesnek nem tartotta, de ezen indítványt a „Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületé”-hez megfontolás céljából áttette. Így a f. év elején megtartott „M. Sz. O. E.” igazgató-választmányi ülés tényleg elhatározta, hogy a Pécsen májusban megnyiló országos mezőgazdasági és ipari kiállítás alkalmából Pécsen országos kongresszust rendez és az előkészületek megtételével, illetve egy rendezőbizottság egybehívásával az egyesületi igazgatóságot bizta meg.

Ezen rendezőbizottságnak tagjai felerészben pécsi, illetve baranyamegyei szőlőbirtokosok voltak, másik része az ország különböző borvidékeinek kiküldötteiből állott. A tárgysorozat összeállításánál sok megvitatásra érdemlő tárgy eszméje merült fel, melyből 6 tárgyat a rendezőbizottság kiválasztott és azok előadóul oly szakférfiakat szemelt ki, akik az illető tárgyakkal régebben foglalkoznak.

Mint 7. tárgy a „Tapolczai Gazdakör” részéről, a kongresszus elnökségéhez intézett átirat szolgált, melyben hivatkozva egy Tapolczán augusztus hóban tartott érdekeltségi nagygyűlésre, kérte, hogy ennek a jégbiztosításra vonatkozó határozatát a kongresszus is vitassa meg. Ily módon a kongresszus első napjára 3 tárgy, a következő napokra 2--2 tárgy tüzetett ki.

Az előadások szeptember 20., 21. és 22. napján délelőtt tartottak az országos kiállítás szinkör helyiségében; míg a délutánok kirándulásoknak voltak fenntartva.

A III. nap délutánjára a pécsi rendezőbizottsági tagok kívánására a „M. Sz. O. E.” által e nyár folyamán már több vidéken rendezett fogatos talajmivelő és permetező eszközök bemutatása is felvételre, hogy a kiállítás, illetve a kongresszus látogatóinak is alkalmuk legyen ezeket munkában láthatni.

A kongresszus vitáinak anyagát főleg azok a határozati javaslatok képezték, melyeket az előadók előadásaik kivonatos szövegének benyújtásával kapcsolatosan terjesztettek be, melyekhez a rendezőbizottság is hozzájárult. Ugy az előadások szövege, mint a határozati javaslatok az összes kongresszusi tagoknak egy héttel a kongresszus megnyitása előtt elküldettek.

A legközelebbi kongresszusra vonatkozólag ez alkalomból indítvány nem tétel.

Budapest, 1907. deczember hó.

A kongresszus elnöksége.

A pécsi IV. orsz. szőlészeti és borászati kongresszus szabályzata.

1. §.

A M. Sz. O. E.-nek igazgató-választmánya 1906. évi november 26-án tartott ülésén kelt határozata értelmében a M. Sz. O. E. az 1907. év folyamán a pécsi országos kiállítással egyidejűleg, de attól függetlenül, *borászati kongresszust* fog tartani, melynek:

Czime: „IV. országos szőlészeti és borászati kongresszus“.

Célja: Magyarország szőlőmivelése és borászata iránt érdeklődő egyéneknek módot adni arra, hogy az ország különféle részeiben élő szőlőmivelők és bortermelők összejöhessenek, közös érdekű dolgaikat, szőlészeti és borászati szakkérdéseiket megvitathassák, véleményüket nyilváníthassák, a gazdatársadalomnak meghatározott irányban való állásfoglalását megállapítsák, hogy ügyüket közös erővel, közös akarattal a nemzet, a haza és az egyén boldogulása felé vezethessék.

Helye: Pécs.

Ideje: 1907. évi szeptember hó 20., 21. és 22. napja.

Irodája: Budapest, IX., Üllői-út 25. II. em.

2. §.

A kongresszus kezdődik 1907. év szeptember hó 20-án d. e. 9 órakor s helye Pécs, a kiállítási ünnepélyek csarnoka.

3. §.

A kongresszus tárgya a szakszerű előadások tartása, szakkérdések megvitatása, a környék szőlészeti és borászati nevezetességeinek megtekintése. Az előadások és viták a délelőtti órákban tartatnak s csak be nem végzés esetén lesz a délután egy része arra fordítva.

4 §.

A kongresszus tagja lehet bárki, férfi vagy nő, ki a szülőmivelés iránt érdeklődik s ki részvételi nyilatkozatát az előkészítő-bizottságnak a kongresszus megkezdése előtt beküldi. A tagok belépésükkel egyidejűleg, amennyiben tagjai a M. Sz. O. E.-nek (6) hat koronát, ha nem tagok (10) tíz koronát, mint a kongresszus részvételi díját a M. Sz. O. E. pénztáránál (Budapest, IX., Üllői-ut 25. II. emelet) tartoznak lefizetni. A kongresszus megkezdése után tagokul csak azok vétetnek fel, kiknek belépésére a kongresszus elnöke engedélyt ad.

5 §.

A fizetés nyugtázásaképen a tagok megkapják tagsági jegyüket, melynek kiszolgáltatásáról a szervező-bizottság gondoskodik.

6 §.

A tagsági jegy jogot ad:

1. az összes előadások hallgatására és a vitákban való részvételekre;
2. a kiállításra való szabad belépésre;
3. a kongresszus által rendezendő kirándulásokon való részvételre, valamint a *MÁV.* és esetleg a *D. V.* vonalain a kongresszusra és onnan vissza való utazás alkalmával kedvezményes áru vasuti jegy váltására.

7 §.

A kongresszus tagjai tagsági jegyük fejében díjmentesen megkapják a kongresszus megnyitása előtt néhány nappal a kongresszusi előadások szövegének kivonatát és a benyújtott határozati javaslatok teljes szövegét azon célból, hogy a kongresszuson az érdeklődők az előzetes ismeretek megszerzésével vegyenek részt, hogy hozzászólhassanak a kérdés megvitatásához. Valamint megkapják a kongresszus befejezése után a kongresszus jegyzőkönyvét és a kirándulások rövid ismertetését.

Az előadások szövegének kinyomatásáról és szétküldéséről az előkészítő-bizottság, a jegyzőkönyv elkészítéséről pedig a kongresszus elnöksége és az ezen célból kiküldött bizottság fog gondoskodni.

8 §.

A kongresszus szervezetének élén áll a diszelnökség és az elnökség. A diszelnökség azon tagokból áll, kiket a kongresszus

a diszelnöki tisztségre fölkér. Az elnökség tagjai: a vezető elnök és társelnökök, főtitkárok és titkárok, kiket a kongresszus közvetlenül a megnyitás után, a szervező-bizottság elnökének indítványára jelenlevő tagjai sorából választ.

Az elnök nyitja meg és zárja be az ülést, végzi az elnöki teendőket, gondoskodik a jegyzőkönyv vezetéséről és annak hitelesítéséről.

A jegyzőkönyv hitelesítése céljából az elnökség indítványára ekkor a kongresszus tagjai közül egy négytagú bizottság küldetik ki, mely bizottság a történetek helyes jegyzőkönyvbe foglalását ellenőrzi.

Az elnökség állapítja meg az előadásoknál előforduló esetleges változásokat és a viták sorrendjét s az elnök mondja ki a határozatot.

9. §.

A kongresszuson előadást csak oly szakférfiak tarthatnak, kiket e célból arra az előkészítő-bizottság fölkér, vagy ha önként jelentkeztek s az előkészítő-bizottságtól e jogot nyerték.

Minden előadó köteles előadása szövegének kivonatát és a határozati javaslatát 1907. év augusztus hó 1-ig az előkészítő-bizottsághoz benyújtani, úgy ezeket, mint a kongresszusi előadások és kirándulások részletes programját az elnökség még a kongresszus előtt az érdeklődők kezéhez juttatja. Egy-egy előadó félóránál tovább beszédet nem tarthat és egy-egy előadás a hozzáfűzött vitával és az előadások között tartott szünettel együtt 2 óránál több időt nem vehet igénybe.

10. §.

Az előadásokhoz fűzött vita folyamán egy-egy felszólaló a hallgatók figyelmét 10 percnél tovább csak akkor veheti igénybe, ha ezt a kongresszustól előre kéri és tagjainak többsége óhajtja. Mindenki csak egyszer szólhat hozzá ugyanazon tárgyhöz. Az, kinek véleménye már elhangzott, újra csak kivételesen, személyi dolgokat érintő, vagy nagyobb félreértésen alapuló kérdéseknél veheti a szólásjogot igénybe, melyhez a jogot az elnök a jelenlevők engedelmeivel megadja, vagy megvonja, amint azt a tárgy érdemleges bírálata szükségli.

11. §.

A jelen szabályzatból hiányzó intézkedések fölött, melyekre rendkívüli esetek elintézésékor szükség lehet, a kongresszus megtartásáig az előkészítő-bizottság s a kongresszus ideje alatt az elnökség határoz.

A kongresszus előkészítő-bizottsága:

Elnök: *Erreth* János, Pécs.

Brázay Kálmán ifj.

Pellérd,

Bucher Alajos Pécs,

Csigó János Pécs,

Czeiner Nándor

Munkács,

Eöry Tivadar

Kolozsvár,

Fülep Jónás dr.

Pozsony,

Gáspár János dr.

Budapest,

Horváth Antal Pécs,

Horváth Géza Pécs,

Herberth János Pécs,

Istvánffi Gyula dr.

Budapest,

Jankovits József Pécs,

Jeszenszky Ferencz ifj.

Bükkösd,

Kardos Kálm. Hidasd,

Kosinszky Viktor

Arad,

Krasznay Miklós dr.

Pécs,

Littke Lőrincz Pécs,

Molnár Imre dr.

Nagyvárad,

Molnár István dr.

Budapest,

Nádossy Istv. Helyesfa,

Naredi József Villány,

Nits István Szekszárd,

Ott Béla Pécs,

Rácz Sándor Bpest,

Szilágyi János Pécs,

Szilárd Gyula Csákvár,

Szabó Zoltán Arad,

Szeifert István Pécs,

Szuly János Pécs,

Soós Miklós Budapest,

Suly Antal Pécs,

Teleki Andor Pécs,

Vastagh János

Tapolcza.

Hivatalból tagok:

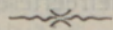
Drucker Jenő dr.

és

Ballay Jenő

egy. igazgató.

egy. titkár.

A kongresszus részletes programja:

Szeptember 19-én (csütörtök) este $1\frac{1}{2}$ 9 órakor ismerkedési estély a kiállítási vendéglőben.

Szeptember 20-án (péntek) reggel 9 órakor a kiállítási ünnepélyek csarnokában a kongresszus megalakulása, diszelnökök, elnökök, főtitkárok, titkárok és jegyzőkönyv-hitelesítők választása, kongresszusi bejelentések, esetleg üdvözlő-sürgönyök küldése.

D. e. $1\frac{1}{2}$ 10 órakor dr. Drucker Jenő, a M. Sz. O. E. igazgatója előadása a „borfogyasztás népszerűsítéséről“.

A tárgy megvitatása.

D. e. 11 órakor Rác Sándor szőlészeti és borászati főfelügyelő, a m. kir. pinczemesteri tanfolyam igazgatója előadása „Szőlőfajták megválasztásáról borászati szempontból“.

A tárgy megvitatása.

$1\frac{1}{2}$ 1 órakor Hertelendy Ferencz főrendiházi tag, a M. Sz. O. E. alelnöke betérjeszti a balatonmelléki birtokosság Tapolczán tartott nagygyűléséből kifolyólag. A szőlő jégbiztosítása ügyében, az ott elfogadott javaslatot.

$1\frac{1}{2}$ 2 órakor diszebéd a kiállítási szinkör helyiségében.

D. u. 3 órakor a kiállítás szőlészeti és borászati részének (időleges szőlészeti kiállítás) megtekintése.

$1\frac{1}{4}$ 5 órakor a Zsolnay majolikagyárak és

$1\frac{1}{2}$ 6 órakor a Little-féle pezsgőgyár meglátogatása.

Szeptember 21-én (szombat) $1\frac{1}{2}$ 10 órakor dr. Molnár István ny. főgymn. tanár előadása „Munkáviszonyok a szőlészetben“ kérdésről.

A tárgy megvitatása.

11 órakor dr. Istránffi Gyula tud. egy. ny. rendes tanár és az ampelologiai intézet igazgatója előadása a „Zöldre fásoltás szövettani vizsgálatáról“.

A tárgy megvitatása.

D. u. $1\frac{1}{2}$ 3 órakor a székeskáptalan szentmiklósi szőlőtelepének, majd a Horváth Antal és a Erreth János-féle szőlők meglátogatása.

Szeptember 22 én (vasárnap) $1\frac{1}{2}$ 10 órakor Szilágyi János a pécsvárosi vinczellér-iskola igazgatójának előadása „Az amerikai hybridekkel szerzett hazai tapasztalatokról“.

A tárgy megvitatása.

11 órakor dr. Pósch Gyula ügyvéd előadása „A warranskérdésről, vonatkozással a bortermelők hiteligényeire“.

A tárgy megvitatása.

D. u. 3 órakor, a pécsvárosi szőlőtelep megtekintése, ugyanott a fogatos permetező és talajművelőgépek és új szőlőprések bemutatása.

A kongresszusra képviseltetésüket bejelentették a következő erkölcsi testületek:

1. **A „Magyar Szőlősgazdák Orsz. Egyesülete“,** képviselik
Gróf *Zselénski* Róbert, elnök,
Bernáth Béla, alelnök,
Hertelendy Ferencz, alelnök,
Molnár Imre dr., alelnök.
2. **Baranyavármegye közönsége:**
Koszits Kamill, alispán, Pécs.
3. **Erdélyi Pinczeegylet,** Kolozsvár:
Eöry Tivadar, Kolozsvár.
4. **Magyar Mezőgazdák Szövetkezete,** Budapest:
Eőrssy Ferencz, osztályfőnök.
5. **Országos Magyar Gazdasági Egyesület,** Budapest:
Hertelendy Ferencz, főrend, Lesencze-Tomaj,
Rubinek Gyula, igazgató.
6. **Zalavármegyei Gazdasági Egyesület,** Zalaegerszeg:
Putheáni Géza br., Szigliget.
7. **Erdélyi Gazdasági Egyesület,** Kolozsvár:
Kemény Árpád br., főispán, Nagyenyed,
Eöry Tivadar, pinczeegyl. titkár, Kolozsvár.
8. **Versecz-város Közgazdasági Egyesülete Borászati Szakosztálya,** Versecz:
Seemayer Károly dr., elnök,
Seemayer Sándor, pénztáros,
Költzer Ferencz, irattárnok.
9. **Pozsonyi Szőlőművesek Egyesülete,** Pozsony:
Göschl György, Pozsony,
Zechmeister Rudolf, Pozsony.

10. **Magyar Szőlő- és Gyümölcsstermelő Szövetkezet,**
Budapest:
Hell Lajos, Budapest.
11. **Tapolczavidéki Gazdakör:**
Forster Elek, elnök, Gyulakeszi.
12. **Gazdák Biztosító Szövetkezete,** Budapest:
Schopf Mihály, osztályfőnök.
13. **„Hangya“ a „Magyar Gazdaszövetség Fogyasztási és
Értékesítési Szövetkezete“,** Budapest:
Meskó Pál, titkár.
14. **Pest-Pilis-Solt-Kiskunvármegyei Gazdasági Egyesület,**
Budapest:
Pálóczy Horváth István, Örkény.
15. **Tolnavármegyei Gazdasági Egyesület,** Szekszárd:
Jeszenszky Andor, elnök, Kurd-Csibrák.
16. **Nagyvárad Hegyközség:**
Molnár Imre dr., Nagyvárad,
Székely Sándor, Nagyvárad.
17. **Pécs városa:**
Nendtwich Károly, polgármester.
18. **Debreczeni Gazdasági Akadémia:**
Szell László dr., akad. tanár,
Velich Andor, akad. főkertész.
19. **Kolozsvári Gazdasági Akadémia:**
Baintner Ferencz dr., akad. tanár.
20. **Baranyavármegyei Gazdasági Egyesület,** Pécs:
Ország Lajos, elnök,
Förster Jenő, titkár, és *Deutsch F.*

**A felsorolt képviselt erkölcsi testületeken kívül részt-
vettek az alábbi tagok:**

Adamovich Sándor, Ujvidék, ifj. *Ambrosi* Mihály, Nagyenyed.
Babochay László, S-Berzencze, *Baintner* Ferencz dr., Kolozsvár, *Balassa* István, B.-Diószeg, *Balázs* Lajos, Terehegy, *Balázsovits* Oszkár, Pusztamonostor, *Ballay* Jenő, Budapest, *Bernáth* Béla, Budapest, *Bernhardt* Rezső, Sopron, *Biró* Bertalan, Kiskőrös, *Biró* Vilmos, Budapest, ifj. *Brázay* Kálmán, Pellérd, *Bucher* Alajos, Pécs.

Csalogovits Ödön, T.-Gerebencz, *Cserján* Károly, Gyöngyös, *Csigó* János dr., Pécs, *Csilléry* Kálmán, Czece-Hard Pusztá, *Csinos* József, Karancs, *Csiszár* Zsigmond, Szilágy-Somlyó, *Czeiner* Nándor, Munkács, *Czibur* Bertalan, Nagymihály.

Deutsch Jenő, Budapest, *Dezső* Miklós, Nagyenyed, *Dicenty* Dezső, Budapest, *Dobokay* Lajos, Budapest, *Dobrányi* Lajos, Eger, *Driesz* Lajos, Pécsvárad, *Drucker* Jenő dr., Budapest, *Dulánszky* Adolf, Pécs.

Eisenhut Kálmán, Terezovác, *Elvers* Rudolf, Karancs, *Eőrssy* Ferencz, Budapest, *Eőry* Tivadar, Kolozsvár, *Erreth* János, Pécs.

Falm László, Nasic, *Fend* Károly, Budapest, *Forster* Elek, Gyulakeszi, *Förster* Jenő, Pécs, *Frenyó* András, Tápió-Szele, *Friedrick* Imre, Kiskőrös, *Frónius* István, Teke, *Fülep* Jónás dr., Pozsony.

Gábor József, Fehértemplom, *Gál* Lajos, Czelna, *Gálffy* János, Nagyenyed, *Gáspár* János dr., Budapest, *Gauzer* János, Kalocsa, *Geringer* Károly, S.-Tarnócza, *Göschl* György, Pozsony, *Grassel* Hugó, Ráczeke, *Grünfeld* Ignác, Nagyveleg, *Gyimóthy* Jákó, Villány, *Győrffy* Samu br., Budapest.

Halászy Lajos, Szabadka, *Hamerli* József, Pécs, *Hayt* Ferencz, Szekszárd, *Helper* Lőrincz, Kalocsa, *Hegedüs* Sándor, Tarczal, *Hell* Lajos, Budapest, *Hell* Mihály, Ujmoldova, *Herberth* János, Pécs, *Hertelendy* Ferencz, Lesencze-Tomaj, *Höcker* Ágoston, Főherczeglak, *Hofmann* Ödön, Szederkény, *Horváth* Antal, Pécs, *Horváth* Géza, Pécs, *P. Horváth* István, Örkény.

Iharosberéui Pinczészet képviselője, és *Istvánffi* Gyula dr., Budapest.

Jablonszky György, Szinnyérváralja, *Jálics* Géza, Szőlősgyál, *Jankovits* József, Pécs, *Jantsits* Sándor, Siklós, *Jausz* Oszkár,

Paulis, *Jeszenszky* Andor, Kurd-Csibrák, *Jeszenszky* Ferencz id., Bükkösd, *Jeszenszky* Ferencz ifj., Bükkösd, *Jeszenszky* Pál, Buziásfürdő, *Jeszenszky* Pálné, Buziásfürdő.

Kandel Farkas, Peér, *Kandel* Ferencz, Peér, *Kandell* Imre, Debreczen, *Kardos* Kálmán, Hidasd, *Katócz* Simon, Nyitra, *Kecskeméthy* Géza, Kecskemét, *Kemény* Árpád br., Nagyenyed, *Kenessey* Móricz, Veszprém, *Kiss* Ernő, Eger, *Klaisz* Gyula, Miskolcz, *Köhler* Albert, Vaál, *Költzer* Ferencz, Versecz, *Komor* József, Horgos, *Koncz* Albert, Magyarigen, *Koncz* Benő, Gyorok, *Koncz* Benőné, Gyorok, *Koppélyi* Géza, Hatvan, *Kosinszky* Viktor, Arad, *Koszits* Kamill, Pécs, *Kovács* Lajos, Székelyhid, *Kovács* Miklós, Budapest, *Kovács* Ödön, Budapest, *Kovácsy* Ferencz, Tállya, *Kovalcsik* Lajos, Alsó-Lendva, *Kredits* Ödön, Dunakeszi-Alag, *Krasznay* Miklós dr., Pécs, *Krausz* Zsigmond, Siklós.

Lévay Gábor, Tállya, *Léwinstein* Gyula, Kövágó-Eörs, *Liptay* Jenő, Nyiregyháza, *Littke* Lőrincz, Pécs.

Mach Rezső, Budapest, *Mammel* Ferencz, Nyomja, *Manhold* Kálmán, Bácskula, *Marton* Dénes, Pápa, *Mátray* Lajos, Kunszent-Márton, *Mayer* Henrik, Pozsony, *Meskó* Pál, Budapest, *Mikes* József, Nagypeterd, *Mitsky* Sándor, Pusztadános, *Moldován* József, Kolozsvár, *Molnár* Ákos dr., Budapest, *Molnár* Imre dr., Nagyvárad, *Molnár* István dr., Budapest, ifj. *Molnár* János, Kémes-Siklós-Vokány, *Molnár* Lajos, Nagyvárad, id. *Mostbacher* Fülöp, Szederkény, ifj. *Mostbacher* Fülöp, Szederkény.

Nádasy István, Helesfa (Nasice), *Nádasy* Kálmán, Helesfa, *Nagy* Béla K., Kraszna, *Nagy* József, Halmi, *Nagy* Károly, Budapest, *Náredy* József, Villány, *Nits* István, Szekszárd.

Oravec István, Batta-Apáti, *Orbán* Ferencz, Somlóvásárhely, *Ország* Lajos, Pécs, *Ott* Béla, Pécs.

Paslek I. Lajos, Zalaegerszeg, *Párkányi* Lajos, Muraszombat, *Pettenkoffer* Sándor, Budafok, *Posch* Gyula dr., Budapest, *Putheáni* Géza br., Szigliget.

Rácz Sándor, Budapest, *Radocsay* Imre, Pécs, id. *Rainprecht* Antal, Veszprém, *Rausch* Aladár, Budapest, *Reinfeld* Imre, Pécs, *Ritter* Mihály, B.-Mágócs, *Rodiczky* Jenő dr., Dunakeszi-Alag, *Rosenthal* Ferencz, Nyiregyháza, *Roskoni* Lipót, Budapest, *Rózsay* Elemér, Lengyel, *Rubinek* Gyula, Budapest.

Sarlea Benő, Bárdibükk, *Schaumburg-Lippe* hg. *uradalma*, Dárda, *Schopf* Mihály, Budapest, *Schöppjng* Endre, Székelyhid,

Schöppner Samu, Dicsőszentmárton, *Schuster* Károly, Teke, *Schwutzer* Márton, Erdőbénye, *Seemayer* Károly dr., Versecz, *Seemayer* Sándor, Versecz, *Sibrik* Adorján, Hárshegy, *Sólyom* Albert, Budapest, *Soós* Miklós, Budapest, *Stettner* István, Nagyvárad, *Suly* Antal, Pécs, *Szabó* József dr., Budapest, *Szabó* Lajos, Budapest, *Szabó* Sándor, Margitta, *Szabó* Zoltán, Arad, *Szegedy* György, Kecskemét, *Szeifricz* István, Pécs, *Székely* Lajos, Lajosmizse, *Székely* Sándor, Nagyvárad, *Széll* László dr., Debreczen, *Szemere* Bálint, Marosvásárhely, *Szigethy* Gyula Andor, Kaposvár, *Szigethy* Ödön, Tapolcza, *Szilágyi* János, Pécs, *Szilárd* Gyula, Csákvár, *Szilvássy* Géza, Budapest, *Szodoray* Árpád, Tököl, *Szuly* János, Pécs.

Támer Ádám, Juvé, *Tameskó* Bálint, Szerednye, *Teleki* Andor, Pécs, *Teleki* Zsigmond, Pécs, *Toldy* Béla, Pécs, *Tornáczky* Kálmán, B.-Gyarmat, *Tóth* Ferencz B., Nagykörös, *Tóth* Géza, Mohora, ifj. *Tóth* Károly, Munkács, *Tragor* Ernő, Vác, *Treitz* Péter, Budapest, *Tschida* Arthur, Paks, *Tus* Antal, Tapolcza.

Ullmann József, *Ursziny* Arnold, Vác.

Várallyay Ferencz, Balsatanya, *Várallyay* Ferenczné, Balsatanya, *Varga* Sándor, Nagyváti, *Vas* Ferencz, Moór, *Vásárhelyi* Gerő, Cseberki, *Vastagh* János, Tapolcza, *Velich* István, Debreczen, *Vimmer* Károly, Budapest, *Visy* László.

Willinger Márton, Zomba, *Willinger* Mártonné, Zomba, *Wolf* Vilmos, Kistétény.

Záray Károly, *Zechmeister* Rezső, Pozsony, *Zselénski* Róbert gróf, Temesujfalu, *Zsolnay* Miklós, Pécs, *Zsubrinszky* János, Bodrog-Olaszi.

A IV. országos szőlészeti és borászati kongresszus lefolyása.

(Pécs, 1907 szeptember 20., 21., 22.)

Első nap. (Szeptember 20, reggeli 9 óra.)

Erreth János Pécs város főispánja mint az előkészítő bizottság elnöke a következő szavakkal üdvözölte az egybegyülteket:

Mélyen tisztelt Uraim!

A IV. országos szőlészeti és borászati kongresszust előkészítő bizottság feladatát bevégezvén, a kezünkbe tett mandátumunkat letesszük. (*Éljenzés!*) Szívből szakadó hazafias örömmel üdvözölöm a IV-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus tagjait, s felkérem, méltóztassanak a kongresszus megalakítása iránt intézkedni s e részben méltóztassék javaslatot tenni.

Dr. Drucker Jenő: Tisztelt Uraim! A kongresszus vezető elnökéül ajánlom **Bernáth Béla** országgyűlési képviselő urat, a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületének alelnökét. (*Élénk éljenzés.*)

Bernáth Béla elfoglalván az elnöki széket, az alábbi beszéddel nyitotta meg a kongresszust:

Tisztelt kongresszus! Hálásan köszönöm bizalmukat, melylyel engem a *IV. országos szőlészeti és borászati kongresszus elnökévé* megválasztani méltóztattak. Harmadizben viselem ezt a megtisztelő állást, s rendkívül örülök annak, hogy szőlősgazdatársaim bizalmukkal újból megtiszteltek. (*Éljenzés.*)

Tisztelt kongresszus! Igen nehéz idöket élünk, gazdasági helyzetünk igen válságos, mert mindnyájan tudjuk, hogy gazdasági viszonyainkat a munkáskérdés befolyásolja. Tapasztaljuk ugyanis az újabb idöben, hogy magyar hazánkat munkásai tömegesen hagyják itt és Amerikába vándorolnak. Ezt a nagy vérvesztéséget igen nehéz, különösen a szőlősgazdaságban nélkülözni s

a következményeket tapasztaljuk, hiszen alig van borvidék, ahol a munkabérek nem drágultak volna, minek folytán a szőlősgazdák alig képesek számitásaikat megtalálni. Vannak vidékek, ahol a munkabérek már kétszeresére emelkedtek annak, amilyenek voltak még néhány évvel ezelőtt; borainkat pedig nemhogy magasabb árban tudnánk értékesíteni, hanem ellenkezőleg: értékesítési viszonyaink is aláhanyatlottak.

E bajon segíteni kell s a segítség módjai már többszörös megbeszélés tárgyát képezték. Így a boritaladó leszállítása, a bortörvény revíziója és egyéb más, köztük a hitel kérdése is. Gyakori az eset, hogy a gazda pinczéje tele van borral és azt értékesíteni nem bírja, reá hitelt nem kap, csak úgy, hogyha átadja a pincze kulcsát. Nekünk tehát egyesült erővel oda kell törekedni, hogy ezek a kérdések a magyar bor- és szőlőgazdaság érdekében minél előnyösebben megoldassanak. Hogyha összetartunk, követeléseink teljesítését keresztül is tudjuk vinni; hiszen nem régen volt az az idő, midőn a magyar szőlősgazdák egyetértve kiküzdötték az olasz borvám-klauzula eltörlését és képesek voltak ezen együttműködésükkel a közvéleményt irányítani.

Ha tehát, uraim, most is összetartunk s a függő kérdéseket közös akarattal, lelkesedéssel oldjuk meg s a közvéleményt irányítani fogjuk, akkor ezen kérdések édes hazánk és a szőlőtermelés javára méltányosan fognak megoldatni. *Abban a reményben, hogy fáradozásunknak meg lesz a jutalma és hazánknak is ezzel szolgálatot teszünk, a IV-ik országos szőlészeti és borászati kongresszust megnyitom.*

Van szerencsém bejelenteni, hogy *Darányi* Ignác földmivelési miniszter Ónagyméltósága átíratot intézett a kongresszushoz.

Ezután felkéri *Ballay* Jenő titkárt a földmivelésügyi miniszter átíratának felolvasására.

Ballay Jenő kongresszusi titkár: A miniszter leirata így szól:

„A Pécssett tartandó IV. országos szőlészeti és borászati kongresszuson való személyes megjelenésem iránti óhaját kifejező szives meghívásáért fogadja a t. előkészítő bizottság köszönetemet.

A társadalmi tényezők munkáját és működését hazánk szőlő- és borgazdasági ügyeinek fejlesztése érdekében őszinte rokonszenvvel és érdeklődéssel kísérem, a kongresszuson azonban —

másirányu elfoglaltságom miatt — sajnálatomra nem jelenhetek meg, hanem kiküldöm *Dobokay* Lajos miniszteri tanácsos, orsz. borászati kormánybiztos urat azzal, hogy a kongresszusban vegyen részt s annak lefolyásáról és eredményéről nekem tüzetes jelentést tegyen.

Budapest, 1907. évi szeptember 14.

Darányi Ignác.“

Bernáth Béla elnök azután melegen üdvözli *Dobokay* Lajos miniszteri tanácsost, mint a földmivelésügyi miniszter megbizottját.

Dobokay Lajos: Tisztelt kongresszus! Midőn a földmivelésügyi miniszter Ur Ónagyméltósága üdvözlését van szerencsém tolmácsolni, teszem ezt azon óhajomásnak kifejezésével, hogy a kongresszus működése hasznos, áldásos és sikeres lesz. Mindnyájan méltóztatnak tudni azt, hogy *Darányi Ignác* földmivelésügyi miniszter Ur Ónagyméltósága a magyar gazdával együtt érez s hogy kezét a gazda ütőerén tartja, megérzi annak érverését és kormányzatát úgy rendez be, amint a társadalom szükségletei azt megkívánják, és igyekszik kifejezésre juttatni a gazdák óhajait. Ezt kívántam megmagyarázni, a kongresszus ebben a tudatban végezze munkáját s kívánom, hogy a tanácskozások sikerre vezessenek.

Elnök ezután előterjesztést tett a kongresszus megalakulására nézve. **Diszelnökül** ajánlja a következő urakat: *Darányi Ignác* földmivelésügyi minisztert, gróf *Benyovszky* Móricz Baranya megyei, *Erreth* János Pécs városi főispánt, *Koszits* Kamill alispánt, *Nendtvich* Károly polgármestert, *Szeifritz* István czimzetes, gróf *Zichy* Gyula megyés püspököt és gróf *Zselénski* Róbert M. Sz. O. E. elnököt. A **társelnökökre** nézve a következő urakat hozza javaslatba: *Hertelendy* Ferenczet, *Horváth* Antalt és *Rubinek* Gyulát; **főtítkárokul:** *Csigó* Jánost és dr. *Drucker* Jenőt; **titkárokul:** *Ballay* Jenőt, *Bucher* Alajost, *Frenyó* Andrást és *Szilágyi* Jánost; **jegyzőkönyvhitelesítőkül:** *Eöry* Tivadart, dr. *Krasznay* Miklóst, báró *Putheáni* Gézát és dr. *Rodiczky* Jenőt.

A kongresszus tagjai az elnöki javaslathoz hozzájárultak s ugyszintén határozatba ment, hogy a távollevő diszelnökök megválasztásukról táviratilag értesítenek.

1. TARGY.

A borfogyasztás népszerűsítése.

Dr. Drucker Jenő előadó: Nagyságos Elnök ur! T. Kongresszus!

A folyó év tavaszán különös események játszódtak le Franciaországban. A Délvidéken fekvő megyék sorra fellázadtak és a legnagyobb erőszakkal követelték bajaik orvoslását. Százezrek által látogatott népgyűlések tartattak és a rohanó ár magával ragadott mindenkit. Polgármesterek és főispánok állottak a mozgalom élére és midőn a lelkesedés lobogó lángja a kaszárnyákba is átcsapott, nem sok hiba volt, hogy a testvérgyilkosság legszörnyűbb példái nem folytak le Európa szemei előtt. Vajjon mi történt ott? Hiszen zsarnoki hatalom a szabadság oltárait nem döntötte le, sem regimeváltozás, se államcsiny, de más oly politikai esemény sem folyt le ott, mely lángba borithatta a kedélyeket. *A szőlősgazdák lázadtak fel*, a legbékésebb polgári osztály, amelynek van mit féltenie, azt amit eddig szorgalmával és buzgalmával összegyűjtött. A kenyérgkérdés hozta őket forrongásba, mert megélhetésük vált lehetetlenné. S akkor, amikor a kenyérről van szó, minden külügyi és közjogi kérdés háttérbe szorul, az egyházi és szociális kérdések közömbösökké válnak és a fentartás ösztöne magával ragadja úgy az egyes embert, mint a tömeget.

Franciaországban tultermelés köszöntött be, a szőlőtelepítésnél túlzásba mentek. Nem mintha több szőlő volna, mint annak előtte volt, hanem az új szőlők bővebben teremnek és a borfogyasztás csökkent. Csökkent azért, mert a nagyvárosokban, a bányák és gyárak munkásait meghódította a pálinka és nagyrészt a sör. Azonkívül a borhamisítással is kellett megküzdeni, mert, mikor Franciaországban az évi termések rohamosan csökkentek akkor a kereskedők, vendéglősök hazafias kötelességüknek tartották a bort szaporítani, hogy megtarthassák vevőközönségüket. Ez a szép szokás lassanként természetükké vált s nem bírták abba-

hagyni. Franciaországban bebizonyosodott, hogy a borárak csökkenésével nem szűnik meg magától a pancsolás. Ami érthető is. A borgazdaság főanyaga a víz s ennek árával a termelőnek konkurrálni nem lehet. És hiába törülte el az állam a boritaladót, hiába hozott 15 év alatt 4 új bortörvényt, a tultermelés bekövetkezett és Franciaországot országos szerencsétlenségbe sodorta.

Ez a veszedelem fenyegeti Magyarországot is; ma még nem, hogy úgy mondjam, hála az utolsó évek gyenge termésének, mert ma Magyarországon borkészlet nincsen. De ez a helyzet csakhamar meg fog változni. Az idén nem, mert az idei év fogja a gyenge termések koronáját feltenni. De pár év alatt lényegesen változhatnak a helyzet és ennek már most elébe kell építeni.

Igaz, hogy Franciaország és Magyarország között nagy különbség van, mert Franciaország 50 millió hektolitert termel, 7 millió hl-t visznek be s így a 2 millió hl. kivittet leszámítva még mindig 55 millió hl. állott 38 millió lélek rendelkezésére, vagyis évenként 180 liter bor esik lélekszám szerint. Ehhez számítandó a cukrozott bor, a csiger, 10—12 millió hl. almabor, sör stb. úgy, hogy a termelőközönségnek óriási mennyiségű itallal kellett megküzdeni. Míg Magyarországon úgy áll a helyzet, hogy 4 millió hektoliter bortermésről lehet jó években beszélni, ebből leszámítva a kivitel és behozatal közötti különbséget, 3¹/₂ millió hl. bor állott 20 millió lakos rendelkezésére, vagyis 17 liter évenként és fejenként.

A szőlősgazdák körében nálunk igen el van terjedve az a felfogás, hogy a bornak legnagyobb ellensége a *sör*. Méltóztassék azonban meggondolni, hogy Magyarországon a sörfogyasztás nem oly óriási, mint sokan képzelik. Hisz csak félannyi sör fogy el, mint bor, tehát a hibát nem ebben, hanem a pálinka térhódításában és rendkívül sok természetes és mesterséges szénsavas ital fogyasztásában kell keresni. A közönség legnagyobb része hátat fordított a bornak. Ma ugyan a bornak van némi ára, de hogyha normális évek következnek be s ha semmi kár nem tizedeli a termést, akkor beültetett szőlőink 3—4 millióval többet fognak teremni, mint ma s rövid idő alatt el fogjuk érni a 10 millió hl-t s Magyarország ugyanoly katasztrófa elé kerül, mint Franciaország.

Hogy lehet e bajon segíteni? Külföldre nem mehetünk, mert elhódították azt előlünk a francziák, spanyolok és németek, ezek tarolták le előlünk a kiviteli piacokat úgy, hogy csak nagy küzdelem árán lehet tért hódítanunk. Ez azonban nem jelenti azt,

mintha én a külföldi kivitelt kicsinyelném, sőt közgazdaságilag haszonnak tartok minden liter bort, ami Magyarországból kimegy, de a termésteöbblettel szemben az a vámkülföldi kivitel, amelyet ha — sokat mondok — idővel talán sikerül 100—120 ezer hektoliterre felvinni, a baj enyhítésére nem elegendő. Itt tehát egyéb teendőkről kell gondoskodnunk, így elsősorban a hazai bor népszerűsítéséről s mindent el kell követnünk arra nézve, hogy a magyar bor ismét elfoglalja azt a helyet, amelyet a multban betöltött, hogy ez a régi nemzeti italunk ismét elfoglalja a közéletmezésben azt a helyet, melylyel a multban birt. (Élénk helyeslés.)

Hogy melyek azon teendők, amelyekkel foglalkoznunk kell, azokat előadásom további folyamán bátor leszek előterjeszteni s előre is engedélyt kérek a t. elnök urtól és a kongresszus tagjaitól, hogyha a szabályok által megállapított félórai időt túl találom lépni. (Halljuk! Halljuk!)

Tisztelt országos szőlészeti és borászati kongresszus! A magyar szőlőbirtokosság ceterum cenzeója *a boritaladó eltörlése*, vagy legalább is tetemes leszállítás. Az elnök ur megnyitó beszédében rámutatott erre s én az általa mondottakhoz teljes mértékben hozzájárulok. Nem kívánok azért a boritaladó jelentőségéről bővebben nyilatkozni, csak azt jelentem ki, hogy nekünk *ezt a kérdést felszinen kell tartanunk*, mindaddig, míg ugyanoly siker el nem érünk, mint az olasz borvám-klauzula eltörlésével elértünk. (Igaz! Ugy van!) Ma már van egy pozitív ígérletünk, hogy a pénzügyi kormányzat a fogyasztási adók kérdésének rendezése alkalmával a boritaladó kérdését is! szőnyegre fogja hozni. Ezt az ígérletet ne engedjük feledésbe menni, hanem hogyha szükséges, álljunk talpra és rendezzünk népgyűlést, melyre jöjjön össze néhány ezer ember minden vidékről és én meg vagyok győződve, hogy a kérdés 48 óra alatt meg lesz oldva. (Ugy van!)

A másik kérdés, tisztelt kongresszus, *a borhamisítás* kérdése. Egyesületünk e tekintetben is évek óta számos alkalommal állást foglalt már. Kidomborítottuk azokat a szempontokat, melyeket egy új bortörvény meghozatalánál figyelembe kell venni. S most, hogy Ausztriában is új bortörvényt alkottak, követelik, hogy Magyarországon szigorubb törvény léptetessék életbe, mint jelenben van, mert különben disparitás áll be s úgy mondják, hogy hiába üldözik ők a borhamisítókat, hogyha ezeknek Magyarországon tenyészdejök van.

Főlemlítettem már, hogy a borfogyasztás terjedésének legnagyobb veszedelme a *pálinka*. Itt is megvannak a jól formulázott követeléseink. A pálinka adóját lényegesen fel kell emelni, hiszen Magyarországon van a legalacsonyabb pálinkaadó; Franciaországban körülbelül kétszerese, Angliában pedig négyszerese van a mi pálinkaadónknak az egységre kivetve. Nekünk is oda kell tehát törekednünk, hogy a pálinkaadó felemeltessék és egybeköttsék azzal, hogy a pálinkamérések számát korlátozzák és a kimérést vasárnapokon szüntessék. be. (Helyeslés!)

Negyedik veszedelme a borfogyasztásunk terjedésének a szén-savas italok gyártása. Hisz ma már alig van község, ahol szódavizgyár nem volna. És alig mulik el év, hogy fel ne fedeznének egy-egy gyógyforrást. Ha valaki a legelőjén kutat furat és azt a kutvizet a marha nem issza, mindig akad orvos, aki kisüti, hogy a kut vize százféle betegségre jó. (Derülség.) Nagy ellensége a borfogyasztásnak a kávéházak elterjedése is. Magyarország eldorádója a kávéházaknak s merem állítani, hogy Nyugot Európában együttesen sincs annyi kávéház, mint egyedül Magyarországon. Ezek a kávéházak, mint egy német igen szellemesen megjegyezte: a „Wasserkneipe“-k. Ott ül a vendég egész délután s fogyasztja a vizet (legjobb esetben a savanyuvizet) literszámba, a borfogyasztás ártalmára.

Sok hiba követtetett el úgy a termelők, mint a kereskedők részéről a *borkezelés* körül is. A termelők nagy többsége ma sem kezeli a bort úgy amint kell, igen gyakran talál az ember még a termelők asztalán is bizonytalan színű, zavaros folyadékot, amely természetes bor ugyan, de tisztátalanságában visszariasztja a fogyasztástól az embert.

Reklamirozni is kell borainkat; ezzel sem foglalkozik a termelő, aki betakarítja a termést és ölbetett kézzel várja, hogy jöjjön a vevő.

A vendéglők tulnyomó része a sörgyárak expositurája. Miért nincs olyan vendéglő, amelyet bortermelők állítottak fel?

Hasonló hiba észlelhető a borkereskedőknél is. Ezek legnagyobb része *átlagitalokat* készít, mely sem nem savanyu, sem nem édes, sem nem hegyvidéki, sem nem alföldi, ő maga sem mondja, hogy micsoda termék? Hallgatag megegyezés van a borkereskedők között, hogy ne mondják meg a bor eredetét s hogy ők a bort a származás megnevezése nélkül hozzák forgalomba. Azt állítják, hogy mióta a bortörvény életben van, nem szavatolhatnak a bor

minőségeért, hanem egyszerűen reá mondják, hogy asztali fehér vagy vörös bor, esetleg valamely képzeletbeli kifejezést mondanak, de szavatosságot nem vállalnak a bor eredetéért.

Nagy szerencsétlensége bortermelésünknek az is, hogy közönségünknek jóformán a bor iránt való szakértelme kiveszett. A sörhöz száz meg százezer ember ért. Ha az ember a vendéglőbe jön, mindjárt kérdezik, hogy milyen sört akar: világost, barnát, kőbányait, münchenit, pilsenit, steinfeldit sat. szóval 10—12 féle kifejezést kell a fejében tartani, de a somlainak, a badacsonyinak, a marosmentinek és más bornak külön-külön közönsége nincs. Aki tavasszal Budapesten Salvator sört mér ki, igen hamar meggazdagszik, mert megfelelő reklám mellett óriási közönséget hódít. A vendéglőben helyet nem lehet kapni s az utcáról nyulnak be az ablakon egy pohár Salvator sörért s fizetik 15—20 krajczárjával. Ez azért van, mert a sört reklamirozzák. A sör megett ott állanak oly érdekek, amelyek képviselői tudják, hogyan kell a sört népszerűsíteni, a borral azonban senki sem foglalkozik.

Nemrég az „Allgemeine Weinzeitung“-ban igen talpraesett cikksorozat jelent meg, amely ugyanarról tárgyról szólt, mint az én előadásom és Kluhs a bécsi Hochschule für Bodenkultur tanára írta. Ebben azt az állítást koczkáztatja meg, hogy *„bizonyos fokú borászati szakismeret a műveltségnek tartozéka“*. Ezt én is aláírom. Ilyen bortermelő országban mint a mi hazánk, minden művelt embernek bizonyos borászati szakismeretének kell lenni. Mi sok luxust üzünk ma, a művelt családoknál szép lakást, butort, szőnyegeket, könyvtárt lehet találni, de vajjon hány családnál van izléssel és okszerűen berendezett borpinczéje? Szinte komikusnak tetszik ez nálunk, míg a művelt nyugaton mindenütt meg van az, hogy aki jó konyhát tart, tart jó pinczét is. Németországban, Angliában a művelt családok pinczéiben 2—3—4 száz palaczkbor van s aszerint amilyen a vendég vagy milyen az étel, olyan ital kerül az asztalra. Magyarországon még a termelőknél, a levestől a feketéig egyféle ital járja a jobbmódu családokban is. Akinek nincsen szőlője sem pinczéje, vagy éppen leszokott a borivásról, vagy ha vendége jön, hozat bort a korcsmából vagy elküld a fűszereshez, hogy adjon valami jobb fajta vörös- vagy palaczbort; hogy milyen italt kap, azzal nem törődik. Művelt közönségünk nem ért a borhoz: már pedig ignoti nulla cupido: aki nem ért valamihez, nem vágyódik utána.

A termelőnek, vendéglősnek és a kereskedő osztálynak kell a viszonyokon változtatni, mert ennek a három faktornak áll ez leginkább érdekében. A termelőnek is hozzá kell nyulni a reklámhoz és nagyobb súlyt kell helyeznie a borkezelésre, mint az eddig történt. Az idén többen tanulmányi kirándulást tettünk Németországba s ott azt az érdekes tapasztalatot szereztük, hogy ott az ételek aránylag olcsók az éttermekben azért, hogy a közönség ne sajnálja az italt a pénzért. Nálunk fordítva van, oly árat kérnek egy peccenyéért, mint külföldön egy banquetért, mert a vendéglősnek az ételen van a haszna. Azután meg nálunk a vendéglősök élheterlen gyerekeket biznak meg az italok kiszolgálásával az u. n. piccolókat, akik szajkó módra betanulják a bor és sör műkifejezéseit, míg a külföldön a szállodákban és előkelőbb éttermekben a legélelmesebb szakpinczér szolgálja ki s kínálja a vendégnek az italokat. A németországi vendéglőkben előbb az italokkal jön rendbe az ember, megbeszéli a pinczérrel, hogy milyen bort akar ezen és ezen árban, a pinczér pedig tanácscsal szolgál neki. A borlap a külföldi szállodákban és nagyobb vendéglőkben szépen diszitett kötet, 4—500 féle bor árjegyzékével, gyönyörűen illusztrálva egyes borvidékek képével, mely megragadja a vendég figyelmét.

Ilyen dolgokat kell nálunk is elkövetni, hogy a vendéglő utján a bor megnépszerűsítették. A kereskedők is sokat tehetnének, de kevesen foglalkoznak a bor palaczkozásával, nagy részük en gros árusít bort s a kicsinyben való elárusítással nem foglalkozik. A külföldön a legnagyobb czégek is palaczkoznak, sőt amellet ma már oly borokat is hoznak forgalomba, melyeket a termelő maga palaczkozott és külön árusítják azt a bort, melyet a kereskedő palaczkozott. Ezért azonban a kereskedők megtalálják a polgári hasznukat, mert nagy párti bort vásárolnak, a jobb minőségekért 2—3 márkát is adnak érte literenkint és évek mulva eladják 20—30 márkáért. Nálunk pedig lehetetlen a legjobb fajta bort is nagyban hektónkint 40 frton felül értékesíteni. Franciaországban láttuk, hogy a déli megyékben lement a commerce borok ára 5—6 frankra, de azért a kvalitásos borok ára megmaradt. Az a forradalmi állapot is, melyet a rossz borárak idéztek elő, csak a déli vidékekre terjedt ki, Bordeaux, Bourgogne, Champagneban ez nem befolyásolta a borüzletet, mert az a körülmény, hogy a délvidékeken 30—40 millió hektót szüreteltek-e vagy a felét, a kvalitásos borok árára befolyással nem bír. Nálunk

mindez épp ellenkezőleg áll, az asztali borok aránylag jó áron kelnek el, míg az eidélyi Leányka, badacsonyi vagy más nemesebb borok, a tokajhegyaljai borról nem is szólva, egyáltalán nem lesznek megfizetve. Hogy a német és francia magas borárakat mi sohasem fogjuk elérni, azt aláírom. Elbámul az ember, mikor hallja, hogy a mi izlésünk szerint nem is valami tulmagas minőségű borért odakint hordószámra 500—800, ezer sőt háromezer márkát is fizetnek, tehát literenkint körülbelül 5—18 frtot; mikor ezt kimérik a vendéglőben 20—60 sőt száz márkáért adják literjét.

A fenforgó állapotokon tehát nálunk is segíteni kell. Az átlag kereskedelmi bor ára ma a legtöbb helyen megfelel. De ki lesz oly bolond, hogy minőségesebb bort állítson elő, mikor abból sokkal kevesebbet terem s mikor azért legjobb esetben csak 2—3 vagy 10 forinttal kap többet, mint az asztali borért? Nálunk a kereskedő csakis az olcsó bort keresi, azt összekeveri és átlagbort csinál belőle.

Népszerűsíteni kell tehát a bort! Mindig csak erre térek vissza. Én megpróbáltam már e téren valamit tenni. Mint borkiállítások és vásárok rendezőjének, módomban volt néha több százféle borfajtaival manipulálni. A vásárok végén a 20—25 vidék borából kollekcziót csináltam s annak valami mérsékelt átlagárát szabtam, s mondhatom, hogy elkapkodták úgy, hogy ma már a vásárra hozott borokat előre lefoglalják. Ez természetes is, mert a fogyasztó közönségnek módjában van ezen borokat elsőrendű minőségben beszerezni. Az ily kollekczióknak a közönséghez való juttatása révén tehát módunkban van a borismereteket terjeszteni, népszerűsíteni, hogyha módunkban van egy villányi, szegzárdi vagy ménesi vörösbort ily vásárokon eladni, melyeknek más és más ize, aromája van s ezek elsőrendű terményből állítattnak elő, nagyban hozzájárulunk kitűnő boraink népszerűsítéséhez. Nagyobb termelőinknek tehát foglalkozniok kellene a borpalczkozással és módot nyújtani arra, hogy a szakismereteket a közönség körébe bevigyék. (*Helyeslés.*) Ezzel nagyszolgálatot tennék a bortermelés ügyének.

Gondoskodnunk kell ezenkívül *borházak* létesítéséről is. Magyarországon nem ismerünk borházat, legalább oly intézményt nem, amelyre ez a kifejezés méltóan ráillik. Kísérletek voltak ugyan már néhány évvel ezelőtt e téren, de dicsőség nem fűződik hozzájuk. „Magyar borház“ czim alatt nagy reklámmal indult meg vagy 8 év előtt egy fővárosi vállalat. A borlapon 10—12 termelő

neve fel volt sorolva s hogyha valaki kívánta, meg is mutatták ott a borok szállítóleveleit. De a vállalat nem változtatott sohasem neveket s azt hiszem, egyszerűen többször ily borokat nem is vett. Végül az illető tönkrement, kiszökött Amerikába s ekkor kiderült, hogy kizárólag és waggonszámra *olasz borral manipulált*. Ez volt a magyar borház megalapítója. (Derűtség.) Ismerek egy másik borházat is, ez, mely néhány évig „Rákóczi-borpincze” néven szerepelt. Az idén nyáron legnagyobb csodálkozásomra a „bort” letörölték stb. odafestették, azt hogy „sör”-pincze.

Németországban, a sörivó németek hazájában egymás mellett vannak a borházak gyönyörűen, luxussal berendezve igen jó borokkal. Nekünk is törekednünk kell ily borházak létesítésére s meg vagyok győződve arról, hogy kitűnő üzleteket lehet azokkal csinálni. Álljanak össze a termelők, a nagy uradalmak, szerzetesrendek, melyeknek gyönyörű borrházák vannak. A benczések, ciszterciták, piaristák borpinczéje Budapesten csakhamar jó hírnévnek örvendene.

A borfogyasztás népszerűsítésére alkalmas eszközül kínálkoznak a *városházi borpinczék* is. Hogyha nálunk ezt az eszmét illetékes helyen felvetjük, azt az ellenvetést kapjuk, hogy a vendéglősök így sem tudnak megélni, tehát ne okozzunk nekik konkurencziát. Pedig a városházi pinczékkel nem czéloztatik az adófizetők megkárosítása. Németországban, ott, ahol városházi pinczék vannak, virágzanak a borházak is azért, mert a városházi borpinczékben megtanítják a közönséget a bor ismeretére s így máshol is megkivánják a bort. Nem a borárok tekintetében, hanem minőség dolgában veszik fel a városházi borpinczék az egészséges versenyt, s ez jó hatással is van, mert hogyha a borházban a közönség rossz italt kap, akkor elmegy a városházi borpinczébe. Bécsben igen szép tapasztalatokat tettek a városházi borpinczékkel. Amióta ott ez létezik s amióta ott jól sikerült borvásárokat rendeznek, 9 év alatt *kétszeresére* emelkedett a borfogyasztás.

Mikor a vendéglőkről beszéltem, elfeledtem még valami hátrányáról a mai divatnak megemlékezni s ez az Ausztriából hozzánk átplántált fröcscs, vagy spriczczer. Mit értünk ezalatt? Egy bizonytalan izü hideg italt: citrom, vagy káposztalé-e ez, az mellékes, de a fő az, hogy savanykás, hideg és szénsavtartalmu legyen. Pedig, hogy a spriczczer-rendszer megölője a borismeretnek, ez csak világos dolog.

Németországban van még valami a vendéglőkben, amely kérdéshez csak tétovázva nyulok s ez a *borkényszer*. Nálunk ezt el sem lehet képzelni, pedig igen egyszerű dolog. Hogyha valaki a vendéglőben eszik és bort nem rendel hozzá, akkor az étel 30—40%-al drágább, tehát a közönség, mely számolni tud, rájön, hogy jobban jön ki, ha iszik bort, mintha nem rendel bort. Sört is lehet kapni ezekben a szállodákban, de csakis palaczkozva és pedig méreg drágán 1 márka 50 egész 2 márkáért palaczkját, míg a sörházban 24 fillérért kap egy litert.

Még Magyarország specialitásáról, a *tokaji borról* óhajtok beszélni. Nálunk ki iszik ma tokaji bort? Megisszák az ottani termelők maguk. Hogyha nálunk a tokaji borról van szó, azt emlegetik, hogy az orosz vámot le kell szállítani, de nem beszélünk arról, hogy Magyarországon kellene meginni. A tokaji bort is népszerűsíteni kellene; minden jobb háztartásban kellene tokaji bornak lenni, hogy a vendéget vele megtiszteljük. A szamorodni sem fogy, pedig az minden férfi izlésének megfelel. Az egész évi tokaji bortermésünk nem több 40—50 ezer hektoliternél, ennek a mennyiségnek csak Budapesten kellene elfogyni, valóságban pedig az egész ország sem tud vele megbirkózni. Azonban a tokaji bort is reklamározni kellene éppen úgy, mint a Salvator-sört, vagy a Giesshüblí vizet s módot kellene nyújtani arra is, hogy a termelő a tokaji bort el is árusíthassa. Azonkívül minimális 10 literre eladási jogot kellene is nekik adni.

Hiba azonban Tokajhegyalján is van. Ha nem is verse-nyezhetik a Bodrog- és a Tisza-mente a Rajnával, igen szép vidék az is. Itt is találhatóak kastélyok, romok stb., de emelni kellene ennek a vidéknek a kulturáját akként, hogy ott a külföldi kiránduló jól érezhesse magát.

Elismerem, nagy vendégszeretet uralkodik a Tokajhegyalján, de a szállodák nyomoruságosak, a bérkocsik undorítóak, az utak rosszak, úgy hogy azok a modern igényeknek, az európai globe-trotterek izlésének éppenséggel meg nem felelnek.

Miképen lehetne a fenforgó bajokon segíteni, arra könnyű a felelet, de már a kivitel nehezebb. Álljanak össze maguk a termelők, alakítsuk meg az országos pinczeszövetkezetet, amelyre eddig nem akartunk áldozni, létesítsünk oly intézményt, amelynek néhány millió korona rendelkezésére áll s ezen a réven a bor-

fogyasztás népszerűsítésének kérdése felsorolt módon meg lesz oldva. *(Zajos éljenzés és taps.)*

Tisztelt kongresszus! Beszédem elején rámutattam arra, hogy Franciaországot a tulprodukczió a bortermelésben forradalomba sodorta. Ettől a szerencsétlenségtől én meg szeretném óvni Magyarországot. A mostani borárok még sokakat csábítanak a szőlőtelepítésre. Megengedem, hogy a jelenlevők közül számos szomoru tapasztalatokat szereztek a szőlőültetés körül s most rázzák a fejüket. Talán boldogok volnának s eladhatnák szőlőjüket annyiért, amibe az nekik került. De a homokon, e sik földü kötött talajokon még egyre terjed a telepítés. Bánátban a fekete földön buza helyett szőlőt is találunk s az ott bő terméseket ad, 50—60 hl. egy kis magyar holdon, sőt nem ritka a száz hl.-es termés sem. Ezért a borért kap a szőlősgazda 15—18 forintot hektoliterenkint, amelylyel megelégednék a legtöbb hegyi termelő. Ugyanez történik Bácskában, Temes- és Hevesben, ahol 10—12 éves bérletekre hazai szőlőt ültetnek s nem szénkénegeznek. Mikor megjelen a filloxera, akkorra már rég leszedték róla a nagy hasznot. A hegyi szőlőbirtokosok azt kívánják, hogy a sik földön egyszerűen meg kell tiltani a szőlőtelepítést s hogyha erre a földmívelési kormány nem képes, tegye meg a törvényhozás.

Csak hogy az ebbe aligha megy bele. Ha azonban a dohányt az állam monopolizálta, meg lehetne utóvégre ugyanezt tenni a szőlővel is és a termelőket kártalanítani.

De tisztelt kongresszus, nézetem szerint nem ilyfajta rendszabályokban rejlik a jövő záloga, hanem azon feladatokban, amelyeket előadásom során felsoroltam.

Nekünk meg kell tenni a kísérleteket s mindent el kell követnünk arra nézve, hogy a bor a közéletmezésben elfoglalja azt a helyet, amely őt megilleti. *(Helyeslés.)*

Tisztelt kongresszus! Lesznek olyanok a társaságban, akik azt mondják, hogy szineztem és hogy tulságos sötétnek találom a helyzetet. Ezen uraknak figyelmebe ajánlom azt, hogy Cassandra is szinezett, midőn jajaival betöltötte Trója városának falait. Adja Isten, hogy a magyar szőlőmívelésnek ne az én csekélységem legyen a Cassandraja! *(Hosszantartó, szünni nem akaró lelkes éljenzés és taps.)*

Ezek előrebocsátása után előadó az alábbi határozati javaslatot terjeszti elő, kérve annak elfogadását.

Mondja ki a kongresszus, hogy a tultermelés veszedelmének elhárítása, valamint a szőlőmivelés jövedelmezőségének biztosítása szempontjából szükségesnek tartja, hogy a bor a közéletben az őt illető helyet ismét elfoglalja.

Ennek előmozdítására a boritaladó leszállításán és egy a kor igényeinek megfelelő bortörvény megalkotásán kívül multhatatlanul szükségesnek tartja az élvezeti szesz adójának felemelését és a pálinkamérések korlátozását és ily értelemben úgy az országgyűléshez, mint az illetékes miniszterekhez felír.

Mondja ki a kongresszus, hogy úgy a termelői és a szövetkezeti bormérések, valamint a városközi pinczék létesítését a fogyasztóközönség jobb kiszolgálása és a borfogyasztás népszerűsítése céljából ajánlatosnak tartja. Ezért is megbizta a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületét, írjon át az összes szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városokhoz, városközi pinczék létesítése érdekében.

Bernáth Béla elnök: Meghallgattuk az *előadó* urnak igen érdekes és nagy szakavatottságra valló előadását. Azt hiszem a kongresszus összes tagjainak érzelmét tolmácsolom, midőn indítványozom, hogy *Drucker* Jenő tagtársunknak előterjesztéseért jegyzőkönyvileg szavazzunk köszönetet. (Éljenezés.)

Felkérem most a tagtársakat, *akik a tárgyhöz hozzászólani kívánnak*, hogy sziveskedjenek *Ballay* Jenő titkár urnál jelentkezni, mert a jelentkezés sorrendjében lesznek a felszólalások.

Még azt vagyok bátor figyelmükbe ajánlani, hogy a szabályzat értelmében egy-egy felszólalás csak tíz percet vehet igénybe.

A vitát megkezdjük: Elsőnek dr *Molnár* Ákos orsz. képviselő ur jelentkezett felszólalásra. (Halljuk! Halljuk!)

Molnár Akos: Tisztelt kongresszus! Igen nagy érdeklődéssel hallgattam az *előadó* ur szakszerű előadását, mely kiterjedt minden részére a tárgynak. — Örömmel adok kifejezést, hogy egy olyan emberünk van a kongresszuson, mint a Borászati Lapok szerkesztője és a Szőlősgazdák Országos Egyesületének ügyvezető igazgatója, akinek figyelme mindenre kiterjed s aki, mondhatni a magyar bornak egyik leglelkesebb apostola. Ő nem színezett, úgy tárta elő az igazságot, amint az van s mindnyájan tudjuk, hogy ezek a dolgok Magyarországon így vannak s biztosítjuk őt, hogy szavai bennünk viszhangra találtak. Az ő szavaihoz kívánom kap-

csolni az én megjegyzéseimet. Amit ő a belfogyasztásra vonatkozólag mondott, abban egyetértek az előadóval s csak azt kívánom hozzátenni, hogy Magyarországon, ahol az átlagborok foglalják el a tért az asztalokon, a vendéglőkben és mindenütt, általában át kell alakítani az izlést, mert ez nagyjelentésű borászati fontos kérdés. Amikor beözönlött az olasz bor és a filoxera elpusztította szőlőinket, az igazi borizlés átalakult, mert hiszen a savtartalom adja meg a bornak igazi ízét és alakját s a savtartalom nem volt meg az olasz borban s így lassankint átalakult az izlés az édesebb borok felé, mert a közönség ezeket kereste. Most, hogy borter-mésünk már virágjában van, ezt az izlést újból vissza kell fordítanunk a savanyu borok felé. Ezt találjuk kint a külföldön is. Angliában például a savanykásabb borok, az úgynevezett Mosel-borok igen nagy kelendőségnek örvendenek.

Egyetértek *előadó* urral abban is, hogy palaczk-érett borokat kell termelni s hogyha az izlést átalakítottuk, akkor az átlagboroktól, melyeket ma a vendéglőkben kapunk lassankint áttérünk a palaczkborok felé.

Ekkor kerülünk be a külföldi koncertbe. Külföldön azt látjuk, hogy a 30—40—100 frankos borok, mind palaczk-érett borok tehát nekünk is a palaczk-érett borok termelésére kell áttérnünk, mert ez az, ami alkalmassá fogja borainkat tenni arra, hogy ne csak a belföldi piacon, de a külföldön is keresettek legyenek.

Az előadott dolgok alkalmasak arra, hogy a fogyasztás mérve növeltessek, de nem elégséges arra az esetre; hogyha túltermelésünk lesz. A termelésnek azonban nemcsak a belforgalomra kell irányulnia. Azt látjuk, hogy azok az államok, melyek akár mezőgazdasági, akár ipari termékeikkel vesznek részt a nagy világv versenyben, azok nemcsak saját piaczaik ellátására törekszenek hanem külföldre gravitálnak, piacot hódítani igyekeznek odakin, és hogyha gyarmatokat, piacokat szereztek magoknak, akkor könnyen elérhetik a termelés fokozását is, mert megvan a biztos helyük, ahol árujukat elhelyezhetik.

Én mint a képviselőház tagja és az Érmellék kiküldöttje szívesen hozzájárulok és törvényhozói működésemet latba fogom vetni ahhoz, hogy a borkérdés, törvényhozás útján szabályoztassék.

Az *előadó* említette, hogy az országban itt-ott tulságba mentek a telepítéssel, de viszont vannak oly területeink is, amelyek még ma sincsenek beültetve és senki sem gondol a Rajna mentéhez

hasznos alduknakra, ahol nagy területeket lehetne beültetni. Én határozottan állítom, hogy Magyarországnak bortermelését fokozni lehet, sőt kell is, hogy a talajt kellően értékesítsük, de ez csak úgy lehetséges, ha nagyobb gondot fordítunk nemcsak a belfogyasztásra, de az exportra is. Amidőn tehát mindenben meg-egyezek az *előadó* ur véleményével és az ő javaslatát elfogadom, bátor vagyok a tisztelt kongresszus figyelmét felhívni az export jelentőségére is.

Amidőn még Magyarországnak közlekedési eszközei nem voltak oly nagyszerűek, mint ma, már volt igen jelentékeny borkivitelünk és a magyar bor hírneve a külföldön ismert volt, uralkodók asztalán láttuk dicsőségesen ragyogni mindenütt. Borexporteurokra tudnék rámutatni, akik meggazdagodtak a magyar borból. A magyar bor kiviteli jelentőségét tehát, t. kongresszus újból vissza kell állítanunk. Az *előadó* ur által kontemplált intézkedéseket igen helyeseknek tartom s a borházak s a palaczkozás rendszere mind össze vág azzal, hogy ha az átalakított izléssel a palaczkérett borok felé fogjuk terelni a magyar közönséget. Én tehát nemzet gazdasági tételként tűzném ki, hogy menjünk ki borainkkal oda újból, ahol azelőtt a fogyatékos közlekedési eszközzel is tért tudtunk hódítani.

Külföldi utamban, egy német városkában, egy ház kapuja felett egy czimeres magyar ökör fejét láttam s a feje alá volt írva: Én magyar ökör voltam, Magyarországból jöttem, hátamon egy tömlő magyar bort hoztam, egy mézárós itt levágott s megitták a husomból nyert pecsenyére a magyar bort. — A magyar bor dicsőségét hirdetve állok én itten! (Zajos derűlttség.)

Hogyha ki tudtuk vinni, t. kongresszus, régebben oly módon a bort, akkor a mai közlekedési eszközök mellett vigabban tehetjük, csak tudjuk, hogy hol kell elhelyezni. Fel kell keresni a fogyasztó piacokat. Ausztria megmutatja nekünk a legfényesebben az utat. Nemcsak elhelyezi ipartermékeit nálunk, és nemcsak hogy nem elégszik meg azzal, hogy ellássa saját fogyasztó közönségét hanem egyuttal meggátolja az idegen iparczikk beözönlését is. Mi se engedjük: ne elégedjünk meg azzal, hogy kiküszöböltük az Olasz bort, hanem amellet, hogy a belfogyasztást ellátjuk, egyuttal a külföldi piacokra is exportálni törekedjünk. Már is van borkivitelünk s ezt németországi tapasztalataimból mondhatom. Egy apátság pinczejében voltam s a hol mint borászembert ismer-

tek, a Rajna mentén, Rüdeshheimban volt ez, ahol az egyik fráter levezetett azon szárnyába a pinczének, ahol kivitelre készen álltak a borok.

Bernáth Béla elnök figyelmezteti a szónokot, hogy a felszólalásra kitűzött 10 percz már letelt.

Molnár Ákos: . . . kérdeztem a barátot, hogy van-e Érmel-leki boruk? s ő azt mondta, hogy van, de az már a Mosel elnevezést kapta. Tehát a mi magyar boraink a külföldön idegen elnevezés alatt kerülnek forgalomba. Kűszöböljük ki a közvetítő kereskedelmet s keressük fel mi termelők direkte a külföldi piacokat. Ily piacokul kínálkoznak Anglia és Amerika. Angolhonban nincs bortermelés, meg kell hóditanunk tehát Angliát s miután ez alkalommal felmerült a kérdés, hogy Angliába a magyar bor részére piacot teremtsünk, ajánlom a t. kongresszusi tagok figyelmébe a *londoni magyar kiállítás ügyét*, a melyre már 70—80 magyar szőlőtermelő jelentkezett a többi között az erdélyi pincze-egylet is.

Jantsits Sándor: Habár készületlenül, mégis megteszem észrevételeimet. 35 évi tapasztalat alapján arra a meggyőződésre jutottam, hogy Magyarországon a bortermelés még ma is kiaknázhatatlan kincsesbánya, amely 4—5 millió kereskedő és iparosnak biztosítja a megélhetését.

En a hegyi borok árának a hanyatlását abban látom, *hogy a fogyasztó közönseg elvesztette a jó bor iránt való izlését a borpancsolás miatt*. Nagy hátrány az is, hogy a szeszezés meg van engedve, mert az olcsó lőre szesztartalmát ezzel felemelik a kereskedők. Adót préselni a termelőtől könnyű dolog, de jövedelmet biztosítani néki nehéz. Nekünk, bortermelőknék, az érdekeinket meg kell védeni s oda kell hatnunk, *hogy a borfogyasztási adó teljesen töröltessék el s az előálló veszteséget vegye be más uton a kincstár*, pl. az uzsorások megadóztatásával. Gondoskodni kellene arról is, hogy a mellékterményeket is értékesíteni tudjuk, hogy a törkölyt és seprőt ne kellene kidobni, hanem abból egészséges italt főzzön a termelő, hogy a szegényebb néposztályt a spirituszpálinka-ivásról elterelhessük. *Kérni kellene a kormánytól azt is, hogy a termelő saját pálinkája adókedvezményben részesüljön.*

Ekként kéri módosítani az *előadói* javaslatot.

Molnár Lajos: Én t. kongresszus, szintén csak azt a radikális változtatást eszközölném a határozati javaslaton, *hogy a borítaladó leszállítása helyett annak teljes eltörlését kérném.* [Én Nagyváradon 4000 korona fogyasztási adót fizetek addig, míg agrárkölsönömnek a kamataihoz és törlesztéséhez jutok. A városok már mind lesben állanak a fogyasztási adóért, hogyha azt megkapják, bizonyára nem fogják azt leszállítani. *Azért ez okból kell a fogyasztási adó teljes eltörlését kérnünk,* de meg mert valószínű az is, hogyha sokat kérünk, valamit mégis csak kapunk, míg ellenben, ha keveset kérünk, semmit sem adnak.

Dr. Széll László: Előadó ur előadásához alig van hozzátenni valónk, én mégis két fragmentummal járulok a kérdés kibővítéséhez. A mi közönségünknel a borok megítélésében a legzavarosabb izlés uralkodik, a jó borra azt mondják, hogy hamis, a hamisitottat meg dicsérik. Egyik alföldi városban meghonosították azt a szokást, hogy a szőlőbirtokosok házaikban vendéglőt nyitnak s hozzájárulnak, hogy a korcsmáros, aki bérbeveszi, jogot kapjon. A pénzügyigazgatóság szívesen megadja az engedélyt, mert a birtokos, aki házába vendéglőt állít, *kötelezi azt arra,* hogy az általa megszabott áron árusítsa a bort, sőt utasítást is ad neki, hogy miként kezelje a borokat. Az ilyen vendéglők látogatottak s a termelőknek soha sincs eladó boruk. A kongresszus tagjai követhetnék ezt a példát.

A másik, amit felemlíteni akarok az, hogy a bortörvénynél a hamisítások konstatálása és egyáltalán a végrehajtás, a hatóságokra van bízva; azonban a hatóságok nem tudják megítélni, hogy melyik bor a gyanús, melyik nem és így meg van adva az alap a borhamisításra.

Hivatkozhatom egy eklatáns példára is. Angliában nem régen a hatóságokra volt bízva az élelmiszerek ellenőrzése, illetve ezek beküldötték azokat a vegyelemző állomásoknak. Ott is, míg a hatóságokra volt bízva a felügyeleti jog, a tápszereket, így a bort is, derűre-borura hamisitották. Pár év óta azután megadták a jogot a vegyelemző állomásoknak, hogy utazzák be az országot és ellenőrizték az élelmi- és tápszerek forgalombahozatalát s azóta a helyzet igen kedvezően megváltozott.

Meskó Pál: Én, tisztelt kongresszus, mindenekelőtt sajnálom, hogy az előadó ur bortermelők előtt mondotta el ezt a szép beszédjét, amely valódi borfogyasztási szózat és nem a vendég-

lősök kongresszusának, mert ez a szép előadás fellelkesít mindenkit arra, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt a borfogyasztás népszerűsítése érdekében. Én azon nézetben vagyok, hogyha azt akarjuk, hogy több bor fogyasztsassék, szaporitanunk kell a borfogyasztási alkalmakat. Ritka falura akadunk a vidéken járva, ahol jó bort találunk. Törekedni kell tehát minden községben arra, hogy legyen egy tisztességes bormérés és e célra a fogyasztási szövetkezetek igen alkalmasak. Sajnos, hogy e szövetkezetek nehezen jutnak italmérési engedélyhez; a bevándorolt ember könnyen megkapja az italmérési engedélyt, azonban a szövetkezet nem kapja meg. Engem nem boldogít, hogyha a szövetkezet pálinkát is kimér, inkább a fogyasztási szövetkezetek lemondának a pálinkamérési engedélyről, csak birtokába juthassanak egy borkimérési engedélynek.

Éppen azért én minden további indokolás nélkül az alábbi határozati javaslatot terjesztem a kongresszus elé, kérve annak szíves elfogadását (olvassa):

Mondja ki a kongresszus, hogy miután helyes szellemben vezetett fogyasztási szövetkezeteknek elsőrendű kötelessége a pálinkafogyasztást korlátozni s mindent elkövetni, hogy a pálinka helyét a bor foglalja el, fölkéri a pénzügyi kormányt, hogy az összes fogyasztási szövetkezetek részére nyílt borkimérést engedélyezzen még az esetben is, ha ezek szesz- vagy pálinkaeladással foglalkozni nem akarnak s engedélyezze a bornak a kimérési helyiségben poharankint, álló vendégek részére való kiszolgáltatását.

Ha pedig ezen kívánság a fennálló törvények keretében teljesíthető nem volna, szükségesnek tartja a kongresszus, hogy sürgősen létesíttessék egy olyan új formájú italmérési engedély, mely csakis borkimérésre jogosít.

A kongresszus felkéri az Országos Magyar Gazdasági Egyesületet és a Magyar Gazdaszövetséget, hogy szintén feliratot intézzenek a pénzügyi kormányhoz a szőlősgazdák ezen kívánságának teljesítése érdekében.

Igy lehetővé tétetnék a szövetkezeteknek az, hogyha nem tudja a pálinkamérési engedélyt megkapni, kimér tisztességes bort és azt a maga valódiságában méri ki.

Megnehezíti még a borkimérést a szövetkezeteknél az is, hogy

csak literes üvegekben mérhetnek ki. Keresztül kell vinni, hogy a bor fél- és negyedliteres üvegekben is kimérhető legyen.

Frenyó András: Az előadó oly nagy anyagot ölelt fel s oly szépeket mondott, amelyeket inkább a borkezelőkhöz, a borkereskedőkhöz és a nagyközönséghez kellene intézni. Érdemes volna mindazokat, amiket előadó felsorolt, egy cikksorozatban az összes lapokban közzétenni, hogy azokról a közönség tudomást vegyen. A borfogyasztás népszerűtlenségének azonban nem mindig a termelők az okai, mert a tömegtermelők, a kistermelők nem is arravalók, hogy bort kezeljenek, mert sok esetben hiányzik is a szakértelmük hozzá és nincsenek meg a kellő eszközök sem. A termelőnek az a feladata, hogy termeljen s később tudadjon a termésén, azután következik a kereskedő feladata. Hogy a kereskedők hogyan kezelik a bort, arra kár szót vesztegetni, inkább szóljunk a nagytermelőkhöz, álljanak ezek össze, létesítsenek pinczeházakat, hassanak a kereskedelemre s így szövetkezés útján a borfogyasztás általánosítására meg lehet tenni a kellő intézkedéseket.

A borfogyasztás nagyobb lendületének kerékvetője a fogyasztási adó. Ezt kellene lejjebb szállítani, mert arról nem is beszélhetünk, hogy beszüntetessék.

Dr. Drucker Jenő előadó: A kongresszusnak nem volt egy tagja sem, aki az én előadói előterjesztésemre tüzetesen kiterjeszkedett volna. Beszédem meritumára vagy nem tértek ki, vagy pedig azt egészében helyeselve csak javaslatom csekély módosítását kívánták. Behatóbban a felszólalók csakis a boritaladó ügyére tértek ki. Azzal mindenki tisztában lehet, hogy engem felesleges arra kapacitálni, hogy leghelyesebb volna eltörölni a boritaladót. De szerintem sokkal könnyebben jutunk zöld ágra akkor, hogyha a lényeges leszállítást követeljük. Azért én nyílt kérdésnek kívánom odaállítani, hogy a kongresszus teljes eltörlését kérje-e a fogyasztási adónak, vagy pedig a lényeges leszállítást. De az én meggyőződése az marad, hogy nem fogjuk elérni az adónak teljes eltörlését.

Ami a *Jantsits* féle módosítást illeti, hogy említsük fel a követelmények között a szeszezés és cukrozás eltörlését, erre nézve bátor vagyok felemlíteni, hogy ezen kérdés megvitatásába ma bele nem mehetünk. Nagyváraddon sem mentünk bele a bortörvény részle-

teibe, mikor pedig ennek megvitatása volt napirenden. Egyébként a „Szőlősgazdák Országos Egyesülete“ több alkalommal foglalkozott e kérdéssel s memorandumot is terjesztett fel, melyben úgy a cukor, mint a szesz használatát kívánja megtiltani. Indítványozom tehát, hogy a kongresszus *Jantsits* javaslatának mellőzésével az én javaslatomat fogadja el azzal a módosítással, hogy a boritaladó teljes eltörlését kérjük.

Meskó Pál javaslatához jó lélekkel járulok hozzá, mert magam is belátom azt, hogy a szövetkezetek révén érintkezhetünk legkönnyebben a fogyasztó közönséggel. Azért az általa beadott javaslatot magam is elfogadásra ajánlom.

Jantsits Sándor előadó felvilágosítása után indítványát visszavonja.

Bernáth Béla elnök kimondja a kongresszus határozataként, hogy *dr. Drucker Jenő* indítványa *Meskó Pál* határozati javaslatával együtt azzal fogadtatott el, hogy a kongresszus a *boritaladó teljes eltörlését* kéri.

II. TÁRGY.

A szőlőfajták megválasztása borászati szempontból.

Rácz Sándor: Tisztelt Kongresszus! Hazai szőlőink felujítása ellen szőlészeti szakszempontból észrevételt tenni nem lehet. Amint jól tudjuk, e tekintetben külföldi szakemberek is a legelismerőbben nyilatkoztak felujított szőlőinkről; s magunknak is, kiknek e tekintetben alkalmunk volt összehasonlítást tenni a hazai és külföldi szőlők között, minden szerénytelenség nélkül mondhatjuk, hogy általánosságban a mi szőlőink szebbek, rendezettebbek, mint a külföldiek. Ha azonban nem kizárólag ezen szempontból vizsgáljuk szőlőinket, kétségtelenül olyan észrevételeket tehetünk, amelyeknek okait kutatni elsőrendű feladatnak kell elismernünk. Nevezetesen sajnálattal kell konstatálni, hogy az országos *átlagtermésünk rendkívül csekély*, továbbá hogy a felujítás és új telepítéshez *kiválasztott fajták nem minden tekintetben feleltek meg azon várakozásnak, amit azokhoz fűztünk a telepítés vagy felujítás alkalmával.*

A szőlő felujítása alkalmával egyes borvidéki borjellegek teljesen megszűntek. Hiszen nagyon jól tudjuk, hogy ma már hiába keressük neszmélyi, somlói, villányi stb. borokat azokat ma nem találjuk, mivel a felujítás alkalmával ezen jellegzetes borokat szolgáltató fajták helyett számtalanszor olyan szőlőfajtákat telepítettek, melyek azelőtt azon borvidéken teljesen ismeretlenek voltak.

Somlói helyett vagy neszmélyi helyett kaptunk somlói, neszmélyi olasz rizlinget, somlói, neszmélyi mézes fehért, szóval oly borokat, melyek a borvidék jellegének nem feleltek meg, amely szőlőfajták e nagyhirű hegyeken sok esetben kisebb minőségű borokat szolgáltatnak, mint a homokon.

További sarkalatos hiba volt hegyi szőlőink felujításánál az, hogy a leghiresebb vörösbortermő borvidékek a vörösbortermelést majdnem teljesen elejtették s áttértek a fehérbortermelésre, egy szóval a termelésirányt teljesen megváltoztatták.

Például Egerben a felujítás előtt majdnem kizárólag vörös bort termeltek, mely vörös bor igen kiváló jó tulajdonságainál, finomságánál fogva nemcsak az ország határain belül, hanem külföldön is nagy keresletnek örvendett. Ezzel szemben ma a vörös bor termelése ott igen kis területre zsugorodott össze; a fehér bor termelésére tértek át; azonban az ott termelt fehér borok semmivel sem jobbak, mint a homokon termettek.

Összehasonlítva ezen fehér borok vegyelemzési adatait a homoki fehér borok vegyelemzési adataival, összeizelve a rendelkezésemre álló borokat a homoki fehér borokkal, kétségtelenül kitűnik, hogy azok, minőségük és értéküket tekintve, semmivel sem jobbak emezeknél.

Helyenkint a felujításnál egyes szőlőfajták, amelyek pedig a bor jellegére döntő befolyást gyakoroltak, teljesen kimaradtak. Így Tokajhegyalján némely termelő teljesen tiszta furmintot telepített, kihagyván a hárslevelüt amelyely fajta a felujítás előtt az ültetvényeknek bizonyos hányadát képezte.

Kísérletekkel beigazoltuk azt, hogy a hárslevelü mustjával kevert furmint mustja zamatosabb, illatosabb, harmonikusabb és értékesebb bort szolgáltatott, miből kifolyólag szerény véleményem szerint teljesen indokoltnak mondható, hogy a tokajhegyaljai szőlők felujításánál ezen fajta termelésére is bizonyos súly helyeztessék.

Egyáltalában a magam részéről arra, hogy a jelesebb borvidékeken ismét jellegzetes borok állittassanak elő — igen nagy súlyt helyeznék. Mivel teljesen kézenfekvő az, hogy ezen borvidékek borainak jó híre szorosan összefüggött azok jellegével.

Természetesen távol áll tőlem azt kívánni, hogy egyes borvidéken ismét annyi szőlőfajta termeltessék, mint a filoxerapusztítást megelőző időben, amikor egyes borvidéken nem ritkán 12—15 szőlőfajta mustja szolgáltatatta azon borvidék jellegzetes borát.

Azt hiszem, hogy a most említett 15 fajtából kiválasztható volna 4—5 fajta, mely nemcsak a borvidék jellegét biztosítaná, hanem egyszersmind mennyiségileg is emelné a termés átlagát.

Sok helyen a szőlők felujítása előtt is csak 2—3 fajta termeltetett. A felujítás alkalmával azonban a kevés számú fajtából csak egy fajta választatott ki újabb szőlők létesítése céljából, minek következménye az lett, hogy a bor eredeti jellege nagyrészt elveszett. Így Ménes-Magyarád borvidékén a híres magyarádi

bort a mustos fehér, az apró fehér és ménesi rózsaszőlőfajták együttesen szolgáltatták. A felujításnál több termelő kizárólag mustos fehérrel telepített — kihagyva a másik két fajtát — ezzel egyszersmind a bor jellegét is veszélyeztette.

Egyes borvidékeken az ültetett fajták aránya változott meg. Ez történt, mint tudjuk, Villány vidékén, ahol a kadarka háttérbe szorításával az Oporto ültetése nagyobb területet foglalt el, ami az ott termelt borok minőségére annyival inkább hátrányos, mert az oltványokon az Oportó bővebben termett, több bort szolgáltatott s így az ottani vegyes ültetések bora finomságában veszített.

Legnagyobb hibának tartom azonban azt, hogy a legjobb s legkitünőbb borokat szolgáltató hegyvidéken is, például a Marosmentén találtam Fehérbakar- és Kadarkaültetvényeket.

Ha a borfogyasztó közönséget a boraink fogyasztásának megtartani s az általuk elfogyasztott mennyiséget emelni akarjuk, okvetlen *egy állandó, szilárd borvidékjellegre kell törekedniünk.*

Igazolja ezen állításomat az, hogy Német- és Franciaország legelső minőségű borait szolgáltató borvidékek termelői az ottani borokat jellemző tulajdonságok — borjelleg — fentartására nagy súlyt helyeznek és mindent elkövettek az iránt, hogy azok változatlan minőségben fentartassanak.

Szőlőink folytatólagos felujításánál, továbbá új szőlők létesítésénél belfogyasztásunk emelésének érdekében legfontosabbnak tartom azt, hogy annyi bor álljon rendelkezésre, hogy a szegényebb néprétegek is olcsó borhoz jutva, a borfogyasztás *általánossá váljék*, mert ez esetben kétségtelen, hogy jellegzetes, finomabb boraink is méltányosan, magasabb áron fogyasztókra találunk; továbbá, mert *vámkülföldre kizárólag csak finomabb minőségű borainkat szállíthatjuk s csak azokkal vehetjük fel a versenyt.*

Teljesen osztom *Krámszky* Lajos fővegyész ur legújabb művében foglalt azon igazán nagyon becses kijelentését, hogy: *„borgazdaság reformációjának és sikeres javításának mindig a fajták megválasztásánál kell kezdőnie“.*

Krámszky fővegyész ur imént említett és „Magyar-borok összetétele“ című sajtó alatt levő munkájából érdekesnek találom közölni azokat az adatokat, melyeket az elemzési, termelési és értékesítési adatok felhasználásával oly módon állított össze, hogy annak alapján az *egyed-egy szőlőfajtákból nyert bornak nemcsak minősége, de gazdasági értéke is azonnal szembeötlik.*

Egyelőre e célból a kecskeméti állami „Miklós telepen“ termelt s a budafoki pinczemesteri tanfolyam pinczében kezelt s onnan értékesített 8 szőlőfajta borának több évi vegyelemzési, értékesítési és termelési adatai használtattak fel, azért, mert ezidő szerint a „Miklós-telepről“ állt a legtöbb összefüggő adat rendelkezésre.

Ezekre nézve Krámszky a következőket írja:

„Ha ezen nyolczféle szőlőfajtát az átlagos termés mennyisége szerint osztályozzuk, akkor a következő sorrendet kapjuk:

Sorszám	S z ő l ő f a j t a	Hány év átlaga	Egy hektáron termelt must-mennyiség liter	Ha a szerémi zöld must mennyiségét 100-nak vesszük, akkor a többinél a következő számokat kapjuk
1	Szerémi zöld --- ---	4	4489·1	100
2	Kövidinka --- --- ---	4	4010·0	89
3	Fehér bakar --- --- ---	4	3067·4	68
4	Tramini piros --- --- ---	4	3052·8	68
5	Olasz rizling --- --- ---	4	2804·9	62
6	Rajnai rizling --- --- ---	4	2361·5	53
7	Sylváni zöld --- --- ---	3	2302·4	51
8	Zierfandel piros --- --- ---	3	1642·6	37

Ha azután a szőlő által termelt cukormennyiség szerint osztályozzuk a nyolcz fajtát, akkor — ismét az átlagot véve — a következő sorrendet kapjuk:

Sorszám	S z ő l ő f a j t a	Egy hektáron keletkezett cukor	Egy hektoliter mustban cukor	Ha a szerémi zöld által termelt cukormennyiséget 100-nak vesszük, akkor a többinél a következő számokat kapjuk
		k i l o g r a m m		
1	Szerémi zöld --- --- ---	840·8	18·9	100
2	Kövidinka --- --- ---	741·1	18·4	88
3	Tramini piros --- --- ---	600·8	21·6	71
4	Olasz rizling --- --- ---	599·8	21·4	71
5	Fehér bakar --- --- ---	554·6	18·1	66
6	Sylváni zöld --- --- ---	529·5	23·5	63
7	Rajnai rizling --- --- ---	505·1	21·3	60
8	Zierfandel piros --- --- ---	400·2	24·4	48

Ha most a dolog gazdasági oldalát vizsgáljuk, akkor, tekintetbe véve a borok tényleges értékesítését, amint az a kezelésük után a budafoki m. kir. pinczemesteri tanfolyam igazgatósága révén történik, a következőket kapjuk. Itt figyelmen kívül hagytam a szüretelési, erjesztési, raktározási, apadási, üzleti költségeket, mert hiszen a földolog nem az, hogy abszolút értékű számokat nyerjünk, vagyis nem számadást végzünk, hanem viszonyszámokat akarunk kapni, melyek szerint az egyes szőlőfajták jövedelmezési viszonyát egymáshoz becsülhessük. Ily értelemben vesszük fel, hogyha egy hektoliter szerémi zöld bor 56 koronával lett értékesítve, akkor az egy hektáron a négy év átlagában termelt bor értéke 2513·90 korona.

A kövidinka borának értékét ugyancsak ennyinek felvéve, kapunk 2245·60 koronát. A fehér bakar borának értékesítését hektoliterenkint 71·4 koronának véve, az átlagtermés értéke tehát 2190·10 korona. A tramini piros borának értékesítése hektoliterenkint 100 koronával történt, az átlagtermés értéke hektoliterenként 3052·80 korona. Az olasz rizling borának értékesítését hektoliterenkint 71·40 koronának felvéve, kapunk 2002·7 koronát. A sylváni zöld borát hektoliterenkint 100 koronával számítva, kapunk 2302·40 koronát. A rajnai rizling borát hektoliterenkint 128 koronával felvéve, ad 3022·70 koronát. A zierfandel borát hektoliterenkint 85·7 koronában felvéve, kapunk 1407·70 koronát. Ha ezen adatokat csoportosítjuk, a következő összeállítást kapjuk:

Sorszám	S z ő l ő f a j t a	Egy hek-	A szerémi	Ha a szerémi zöld hozamát 100-nak vesszük, akkor a követ- kező arányszám- okat kapjuk
		táron átlag termelt bor értéke	zölddel mutat- kozó külön- bőzet	
k o r o n a				
1	Tramini piros ...	3052·80	+ 538·90	121
2	Rajnai rizling ...	3022·70	+ 508·80	120
3	Szerémi zöld ...	2513·99	—	100
4	Sylváni zöld ...	2302·40	— 211·50	92
5	Kövidinka ...	2245·60	— 268·30	89
6	Fehér bakar ...	2190·10	— 323·80	87
7	Olasz rizling ...	2002·70	— 511·20	80
8	Zierfandel piros ...	1407·70	— 1106·20	56

Ezen nyolcz szőlőfajta közt tehát a megnevezett években, mint jó bort és aránylag több bort szolgáltató fajta a szerémi zöld nagyon tulszárnyalta a többit, utána következik a kövidinka és fehér bakar; nagyon finom bort szolgáltató szőlőfajok közt a tramini *piros*, utána a rajnai rizling válnak ki. Borának erőssége folytán nagyon kiváló faj, a zierfandel piros.

Hangsúlyozva megemlítem, hogy a szőlőfajták termésének ilyen ismertetésével itt csak egy szerény kísérletet akartam bemutatni, hogy rámutassak arra, hogy ilyen vizsgálatoknak az érdeklődők részére gyakorlati haszna is lehet, mert csak azokat a természeti adományokat vagyunk képesek kellőképen kihasználni, irányítani, melyeket alapjában jól ismerünk“.

Hiba lenne, ha *Krámszky* ezen fejtegetése után elhallgatnám azt, hogy itt az értékesítésnél az *üzletszerű* értékesítés által elért árak vétettek figyelembe, mert ugyan e borokért a termelő hektoliterenkint aránytalanul kisebb árt kapott volna s az egyes fajták árai közt ily szembetűnő különbséget sem lehetett volna elérni.

A különböző vidéken ajánlható szőlőfajtákat a földmivélsügyi miniszter 1895-ben tartott értekezlet alapján 1896-ban 60'900. szám alatt kelt rendeletével állapította meg, tehát akkor, mikor még annyi és oly gyakorlati tapasztalatokkal mint ma sem az állami szakközegek, sem a termelők nem rendelkeztek. Kétségtelen, hogy az elmúlt 12 év alatt számos igen becses és sajnós, néha igen drága tapasztalatok szereztek a fajták megválasztása tekintetében s így szükséges lenne az állami szakközegek meghallgatásával e rendeletet rektifikálni s az így kijavított fajtajegyzéket a szőlőtermelőknek ajánlani.

Ebből kifolyólag van szeremcsém a következő

határozati javaslatot

megvitatás, illetve elfogadás céljából előterjeszteni:

Mondja ki a kongresszus, hogy a földmivélsügyi miniszter által 1906. év 60'900. szám alatt a szőlőfajták megválasztása tárgyában kiadott rendelet rektifikálását szükségesnek tartja s feliratilag kérje a földmivélsügyi minisztert, hogy azt az újabb tapasztalatok alapján rektifikáltassa s szakközegei útján hasson oda, hogy a szőlősgazdák szőlőik felujításánál erre figyelemmel legyenek.

Bernáth Béla elnök: Kiván valaki előadó javaslatához hozzászólni?

Frenyó András: Az előterjesztett tárgyból kifolyólag két megjegyzésem van. Először is hálás köszönetet mondok a főfelügyelő urnak igen becses munkálatáért, melyben megmutatta, hogy mely szőlőfajokhoz nyuljon a termelő s melyiktől mit várhat. Kérjük fel őt, legyen szives továbbra is e téren működni és a többi fajokat is megismertetni, mert ennek nagy hasznát látja a termelő közönség. (Helyeslés.)

Hogy boraink elvesztették jellegüket, az tény; de kérdés, hogy miben rejlik annak az oka, hogy így eltértek az eredeti fajoktól az egyes vidékek? Ennek az oka az emberi gyarlóságban rejlik, mert tulzásba mentek a szakemberek is. A szőlőtermelő közönség is hol egyik, hol a másik tulzásba esik. Nem is akarok hivatkozni a szaklapokban közölt tulzásokra, de itt méltán kimondhatom azt, hogy úgy történt, miszerint eleinte csak egy-két fajt termesztett minden ember, mert csak így lehetett a bort értékesíteni. A felujításnak a következménye az lett, hogy egyes vidékeken elhagyták ezen egy-egy fajta termelését és más szőlőfajtákat honosítottak meg. Felkérem általánosságban a szaklapokban működő urakat, hogy ne utánozzanak vakon mindent, ami külföldi, ne legyünk majmolói a külföldnek s mielőtt valamiről irnak, előbb fontolják meg, bírálják el, hogy mi válik be hazai viszonyaink közé és mi nem árt s ne vezessék félre a termelőket.

Dr. Drucker Jenő: Nem oszthatom kongresszus, előttem szóló tagtárs ur véleményét. Az a megjegyzés, mintha mi tulzásba mentünk volna az egyes fajták propagálása terén, helyt nem állhat. Éppenséggel nem abban hibáztunk, hogy a külföldet követünk volna, sőt ellenkezőleg, hibát követtünk el azért, hogy nem néztünk eléggé a külföldre s hogy nem kerestük azokat a tényezőket, amelyek a külföldön nagyon is beváltak.

Csodálkozva tapasztaltuk éppen a németországi utban, hogy ott egy óriási borvidéknek egyetlenegy fajtája van s ez a rajnai rizling. Nálunk ennek termésével nincsenek megelégedve, ott pedig az eltérő talajviszonyok között kitűnően bevált és csak ezt termelik.

Nálunk az tapasztalható, hogy minden vidéken minden fajtát termelnek s hogyha körül nézzünk Pécssett, látjuk, hogy minden szőlővalóságos fajgyűjtemény. De hogyan keressük meg azokat a szem-

pontokat, amelyek az egyes fajtáknak megfelelnek. Ez ki van domborítva az előadó ur dolgozatában. A termelők annak idején félreértették a szőlészeti szakközegeknek azon tanácsát, hogy fajtisztán ültessék a szőlőt s az okszerű házasítás helyett fajtisztán kezelték boraikat. A fajtisztá ültetés nagyon fontos dolog, a kezelést végtelenül megkönnyíti, ha csak egy fajta van a táblában. De minek csinál azután sokféle fajta bort, mikor a kereskedő ugyis összeönti?

A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy az egyes borvidékek nevei szerencsétlenül lettek megválasztva, kiragadtak egyes hirneves vidéket s ezzel oly zürzavart okoztak, amelyből kilábolni nem lehet. Így vegyük pl. a neszmélyi borvidéket. Ez egy kis hegy Komárom megyében, azelőtt Fehér megyében vagy Vasban eszébe sem jutott senkinek, hogy ő neszmélyi bort állít elő, ma ily czímen kínálja. Ugyanigy vagyunk a Sashegyi borvidékkel is, ma egy óriási borvidékre ráfogjuk, hogy annak sashegyi jellege van. (Igaz! Ugy van!)

Ajánlom elfogadásra az eladói javaslatot. (Helyeslés. Elfogadjuk!)

Ács Rezső szerint, legalább azokat a birtokosokat kellene fajtisztá szőlő ültetésére szorítani, akik állami vesszőt kapnak, mert ezzel elő lehet mozdítani a vidék jellegzetességét.

Rácz Sándor előadó: Erre nézve a miniszterium meg is tette a kellő intézkedéseket s csak azon fajtákat adja ki, amelyek jellegzetesek, bő termésre, minőségre és mennyiségre is legjobbnak ismertek. Kérem javaslatom változatlan elfogadását. (Elfogadjuk.)

A kongresszus az előadó által betérjesztett határozati javaslatot egyhangulag elfogadta.

III. TÁRGY.

A szőlő jégbiztosítása.

Hertelendy Ferencz: Tisztelt kongresszus! A *Tapolcza-vidéki Gazdakör* elnöksége engem kért fel, *hogy a kongresszus elé e tárgyban beterjesztett határozati javaslatát támogassam és megindokoljam.* Én készséggel vállalkoztam a feladatra, mert ez a kérdés mindnyájunk régi vágyát és óhajtását képezi, amennyiben nagyon jól tudjuk, hogy annyi fáradságnak és szorgalomnak s az emberek hitelét nagyon igénybevevő rekonstrukciónak rövid tíz percz jelentheti a teljes pusztulását, a midőn jég éri *(Igaz! Ugy van!)*

Elismerem, t. kongresszus azt, hogy a kérdésnek realizálása sok nehézségbe ütközik, de ez nem szabad, hogy visszariaszsa a szőlőtermelőket attól, hogy ezt a kérdést folytonosan a napirenden ne tartsák s a kialakuló közvélemény folytán ezt a fontos kérdést a megvalósulás stádiumába ne juttathassák.

A Tapolczavidéki Gazdakörnek köszönettel és elismeréssel tartozom, hogy ezt a kérdést napirendre hozta s legalább leszűrődhetik ebben a kérdésben is egy vélemény s talán elhárítható a legnagyobb veszély a szőlősgazdák feje felől.

A Tapolczai Gazdakör ebből a gondolatból indult ki, hogy a jelenlegi biztosítási díjak magassága mellett ki van zárva a szőlő biztosítása s számításait a szőlősgazda nem találhatja meg, így tehát vagy állami beavatkozással, vagy úgy, hogy az állam vegye kezébe a biztosítást, vagy a tömeges biztosítás által vélné megoldandónak.

Ebből kifolyólag a tapolczai értekezlet azt kívánta, hogy a jégbiztosítás szövetkezeti alapon általánossá tétessék és pedig vagy a) a legméltányosabb alapon, a tényleg szükségelt kártérítési összeg arányában, a díjak az állam által közadók módjára szednének be; ügyöki stb. díjaktól mentesen, legminimálisabban

volnának megállapíthatók vagy b) az állam garanciája mellett szövetségi alapon szervezendő jégbiztosító intézmény felállítással.

Előadó nem azonosítja magát a balatonmelléki értekezlet felfogásával, hanem azt szeretné, ha a kongresszus azt megtárgyalná és belátása szerint határozná.

Gróf Zselénski Róbert: Mindenek előtt köszönettel tartozunk a Tapolczai Gazdakörnek, hogy ezt a kérdést felvetette és *Forster* Elek urnak, ki e kérdésben mint előadó szerepelt. De az általa benyújtott határozati javaslatot nem tudom elfogadni, mert ez a kérdés még nem érett meg kellőleg, nem lett még eléggé tanulmányozva és oly detail dolgokba megy bele, amelyért a kongresszus felelősséget nem vállalhat. Mindjárt indokolásában azt mondja, hogy a díjak túl magasak, mert a biztosító társaságok és szervezetek abból nagy üzletet akarnak csinálni. Ez a kiindulási pont nem egészen helyes. A díjak azért túl magasak, mert kevesen biztosítanak jégkár ellen s mikor a biztosítási tömeg kicsi, természetes dolog, hogy a díj nagy és a kockázat is nagyon rossz. Hogyha rábírnánk az összes szőlősgazdákat venni arra, hogy biztosítsák szőlőiket, akkor egészen megváltozna a helyzet és a díjtétel csökkenne.

Ez a kérdés különben is nincs még kellőleg tanulmányozva. A földművelésügyi miniszter urral ezelőtt 4—5 évvel már tárgyaltunk e kérdésben s ha egyéb körülmények nem jöttek volna közbe, valószínűleg tovább állnánk ebben a kérdésben. Így azonban, — ép most mondja nekem *Dobokay* miniszter tanácsos úr Öméltósága — a miniszterium ezzel a kérdéssel foglalkozik s van rá remény, hogy rövid idő múlva, — hogyha a kongresszus és az érdekeltség ezt az ügyet sürgeti, képesek leszünk megoldásra jutni. Kérem a kongresszust, hogy ez előterjesztett határozati javaslat mellőzésével az alábbi határozati javaslatot elfogadni méltóztassék:

Mondja ki a IV. országos szőlészeti és borászati kongresszus, hogy: tekintettel arra, hogy kiváltképp a biztosításban való csekély részvétel folytán a szőlőjégbiztosítási díjak még mindig igen magasak, szükségesnek tartja nevezett biztosításnak a kölcsönösség alapján való országos rendezését. A kérdés tanulmányozásával és előkészítésével a MSzOE.-ét bízza meg.

Hertelendy Ferencz azt hiszi, hogy a két javaslat egymást teljesen fedi. A gazdakör célja csak az volt, hogy a kérdést a kongresszus elé terjesztve, aziránt az érdeklődést felkeltse s esetleg megkeressen oly forumot, a mely ezzel foglalkozni hivatott. Azt hiszem, a Tapolcza-vidéki Gazdakör bele fog nyugodni abba, hogyha a kongresszus *gróf Zselénski javaslatát* fogadja el. Azt kérném még, hogy a midőn a „Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesülete“ e kérdést tárgyalja méltóztassék meghívni a tanácskozásra egyes nagyobb borvidékeket is. (*Helyeslés.*)

Putheáni Géza báró: Tisztelt kongresszus! Igen megfontolandó a felvetett kérdés és ha keresztülvihető lesz, igen nagy javulást fog előidézni. Annyi pénzt fektettünk már bele szőlőink felújításába s azóta is — annyi sok csapás, betegség ellen kellett védekeznünk — a peronospora, oidium, mind költségbe kevertek bennünket, hogy a szőlőtermelés nagyon megnehezült. A jégkár-biztosítás megoldása révén könnyítenénk a helyzetet bizonyára.

A szőlők jégkár-biztosítása a ma érvényben levő díjtételek mellett keresztülvihetetlen. Hogyha a szőlőbirtokos 10—13%-ot kénytelen fizetni s a jégkár rendszerint 15—20%, akkor inkább bele se megy a biztosításba, mert az a reménysége is megvan amellet, hogy a biztosítási díjtétel megmarad, ha netalán nem verné el a jég a szőlőket.

A Balaton vidékén — négy-öt éven keresztül — mindig elverte a jég a szőlőket.

Hogy a szőlő jégbiztosítása keresztülvihető legyen, nézetem szerint az államnak kellene közbelépni *az állami biztosítás életbe léptetésével*. Tudom, hogy ez sok nehézséggel jár s nagyon könnyen megtörhetik személyes érdekeken is, mert nagy kapitálisok fekszenek a biztosító társaságoknál is, melyek üzletüket jövedelmezőbbé óhajtjuk tenni és mindent el fognak követni, hogy biztosítás állami közbejövettel létre ne jöhessen.

Kétségtelen tény azonban az is, hogy e tekintetben nagy kötelességek hárulnak az államra, mely azért van, hogy általános intézkedésekkel is az egyesek sorsán segítsen. Ebből következik tehát, hogy az államnak kell megadni a módokat és eszközöket ahhoz, hogy a termelők a jég ellen könnyebb szerrel biztosíthassanak.

Érdekes elaboratum van kezeim között a dohány jégelleni biztosítására nézve, amelyet *Schopp Mihály* szerkesztett. Ez a

munkálat helyesen jelöli meg az irányt, amelyen haladnunk kell a szőlőnek jégbiztosítása terén is.

A szövetkezeti jégbiztosítást én úgy képzelem, hogy biztosítási szövetkezetek alakulnának s a Gazdák Biztosító Szövetkezete vállalná a felettük való felügyeletet s az állam garanciája mellett működne a központi szervezet.

Nálunk egyébként a biztosítási hajlamot kellene szövetkezeti úton fokozni nemcsak egyes művelési ágakra nézve, hanem minden terményt biztosítani kellene, vagy legalább belevinni a gazdákat a biztosításba.

Én tehát a határozati javaslatot kiadnám a „Szőlősgazdák Országos Egyesületének“ Zselénski gróf határozati javaslatával együtt s az országos egyesület feladata volna kidolgozni oly tervezetet, amelynek alapján ez az egész gazdaközöniséget érdeklő ügy megoldásra vezethető.

Dr. Drucker Jenő: A kérdés történeti részére kívánok rámutatni. Midőn az idei kongresszusunkat előkészítettük, felmerült a kérdés, nem-e kellene a szőlő jégbiztosításáról előadást tartani? Pozitív ajánlatunk is volt az előadás tartására, hogy mégis levettük a napirendről, annak egyik oka az volt, hogy minden nap csak két előadást kívántunk tartani s mind a három kongresszusi nap le volt már foglalva hasonlólag fontos tárggyal.

Emellett ezzel a kérdéssel a Szegeden 1899-ben megtartott első országos szőlészeti és borászati kongresszus már foglalkozott. Én adtam elő a tárgyat s megpenditettem azt az eszmét, hogy szövetkezeti alapon kellene a szőlő jégbiztosításának a kérdését megoldani. Akkor azt az eszmét is felvettem, amelyet ha akkor keresztül vittek volna, akkor a tartalékalapot, melyet az agrárkölcsönöktől visszatartottak, tetemes károsodástól lehetett volna megóvni, hogy miután 8—10 ezer szőlőbirtok van, amely agrárkölcsönt vesz igénybe s amelyért az állam közvetlen garanciát vállalt, ezen kötelezettségnek fedezésére az agrárkölcsönrel terhelt szőlők biztosítását kötelezővé kellene tenni. Akkor a 10 ezer szőlőbirtok bevonásával oly stockot nyernénk, hogy lényegesen le lehetne szállítani a biztosítási díjat.

A mostani biztosítás túl magas voltán kívül formája is lényegesen terheli a gazdákat. A biztosító társulatok legtöbbje a szőlőbiztosítást virágzása előtt el sem fogadja. Már pedig a statisztikai adatok szerint májusban és júniusban van a legtöbb jégverés.

A szőlő virágzása pedig június közepén folyik le és voltaképpen csak július elején látható, hogy milyen lesz a gyümölcsstermés. A legnagyobb rizikót tehát a szőlősgazda a saját zsebére kénytelen elviselni. Nagy kár az is, hogy a biztosító társaságok az oly szőlőt, amelyet abban az évben már bármi csekély jégkár ért, biztosításra el nem fogadnak.

A magam részéről tehát gróf *Zselénski* Róbert ur javaslatát fogadnám el azzal, hogy a kérdés tanulmányozásával és előkészítésével az országos egyesület bizassék meg. A Tapolczai Gazdakör javaslata tehát mellőzendő volna, mert ha azt elfogadjuk, akkor elfogadtuk az általános és kötelező jégbiztosítás elvét is, ez pedig oly kérdés, melyet pro és kontra meg kell vitatni. Ha pedig már itt állást foglaltunk, akkor nagyon meg van kötve a kezünk. A Tapolczai Gazdakör a kérdéssel alternative akar a közönség elé lépni, de nekünk tisztában kell lennünk azzal, hogy mit akarunk mi. Vajjon szövetkezeti alapon akarjuk-e a kérdést megoldani s csak azután mehetünk tovább, hogy legyen-e kötelező jégbiztosítás állami garancia mellett vagy sem?

Rubinek Gyula: Engedje meg a t. kongresszus, hogy a kérdéshez magam is hozzászóljak, aki talán az itt jelenlévő társaságban éppen a jégbiztosítás terén bizonyos multtal és tapasztalatokkal bírok, mert nincs Európának biztosító intézete, amelynek szervezetét nem ismerném, legnagyobb részét személyes helyi tapasztalatok révén.

Én a magam részéről szintén gróf *Zselénski* javaslatát fogadnám el, mert a Tapolczai Gazdakör javaslatában lefektetett elvekhez hozzá nem járulhatok. Teljesen helyeslem *Puteáni* báró nézetét, hogy igenis az államnak bizonyos kötelezettségei vannak, amidőn bajok mutatkoznak a gazdasági életben. Ámbár felmerül a kérdés, hogy úgy avatkozzék-e az állam a gazdasági életbe mutató bajok intézésébe, hogy államosítson; ez szerintem az államnak nem feladata, hogy terheket vegyen magára, hanem úgy avatkozzék a gazdasági kérdésekbe, hogy egészséges versenyt teremtsen.

A biztosítási kérdésnél két sarkalatos hiba van; az egyik a díjak drágasága, a másik az, hogy nem biztosít a gazdaközönség. Arra nincs még példa a világon, hogy a kötelező állami biztosítás effektuáltatott volna. Ez nem is szükséges, elégséges az államnak oly garanciája, hogy maga is részt vegyen a biztosításban és

rizikót vállaljon, mert elég példa van rá, hogy ahol az állam maga a biztosításba beleavatkozott, az mindig nagyon drága volt. Példa erre az Első Ausztriai Tűzbiztosító Szövetkezet, jégbiztosítási osztálya. ennek olyan rossz volt a jégüzlete, hogy nem tudott kapni viszontbiztosítást. Az idén a Gazdák Biztosító Intézetéhez is fordult, melynek vezetősége kérdést intézett a nevezett szövetkezethez aziránt, hogy miért van olyan rossz jégüzletük. Kitünt, hogy politikai szempontokat is figyelembe vesznek s politikai szolgálatokat is jutalmaznak a szereplő ügyvivők, akik a gyeplőt a kezükben tartják. Minden állami intézménynél tehát ez a veszedelem feltétlenül fenyeget.

A másik hasonló intézmény a bajor intézmény, amelyről abban a memorandumban is szó van, amelyre *báró Putheáni* is hivatkozott. Az illető intézet állami szubvenziót élvez s ott igen magasan becsülik fel a kárt. Mindezekből az tűnik ki, hogyha üzleti alapra nem fektetjük a biztosítást, nem is lesz az olcsó. Az államnak az ingerenciája igen is szükséges arra, hogy versenyt támasszon s egy versenyintézményt támogasson, amely ennek fejében köteles legyen a díjakat leszállítani; ha ez be fog következni, akkor a konkurrenzia is le fog szállani a díjakkal s olcsóbbak lévén a díjak, sokan fognak biztosítani oly vidékek is, amelyek kevésbé jég jártak.

En, tisztelt kongresszus, nem járulhatok hozzá a tapolczai gazdakör javaslatához azért sem, mert a két legrosszabb koczkázatu növényről van szó, a szőlőről és a dohányról. Ennél a két növény-nél éppen nem helyeslem, hanem az összes termelési ágakra ki kell terjeszteni a jégbiztosítást, ha olcsóbb díjakat akarunk s az államnak az összes mezőgazdasági termelők érdekében kell egy intézmény megalkotásánál közbejárnia.

Nem ide tartozik és hosszúra is terjedne annak a fejtegetése, hogy mi teszi nálunk drágává a jégüzletet s én nem kívánok praekupálni a szőlősgazdák országos egyesületének, hanem kérem a tisztelt kongresszust, nyugodjék meg gróf *Zselénski* Róbert javaslatában, az országos egyesület dolgozza ki az összes mezőgazdasági termelők érdekében alakuló kölcsönösségi biztosító intézmény tervezetét, amely az összes mezőgazdasági ágazatok jégbiztosítására kiterjeszkedve, bizonyára meg fogja nyerni a kormánynak tetszését is, mely nem fog késni a létesülő intézménynek nyújtandó támogatásban. (Helyeslés.)

Bernáth Béla elnök: Több felszólaló nem lévén a vitát bezárom.

Két javaslat adatott be, az egyik a Tapolczavidéki Gazdakör javaslata, melyet *Hertelendy* Ferencz terjesztett elő a tapolczai érdekeltség megbízásából s a másik gróf *Zselénski* Róbert indítványa.

Miután a többségi véleményt kivenni nem bírom, szavazással fogjuk eldönteni a kérdést.

Méltóztassanak felállani azok, akik a tapolczai gazdakör javaslatát fogadják el. (A kongresszus tagjainak kisebbsége áll fel.)

Kimondhatom tehát határozatként, hogy a kongresszus nagy többsége gróf *Zselénski* Róbert javaslatát fogadta el. (Eljenzés.)

Mai tanácskozásunk napirendjét kimerítettük, a tanácskozást berekesztem.

Holnap 1/210-kor fogjuk megkezdeni tanácskozásunkat.

* * *

Délután. Részvétel a szőlő- és gyümölcs-kiállítás megnyitásán, a Zsolnay-gyártelep és Littke-féle pezsgőgyár megtekintése.

A délutáni program első pontja a **szőlőkiállítás** megnyitása volt, mely szeptember hó 20-án d. u. 3 órakor ment végbe a kongresszusi tagok nagyszámu jelenlétében.

Zsolnay Miklós, a kiállítás elnöke, a miniszter képviselőjének, *Dobokay* Lajos min. tanácsosnak és országos borászati kormánybiztosnak, meleg szavakban köszönte meg, hogy a földmivelésügyi miniszter e kiállítást jóakaratu figyelmébe részesítette és őt a kiállítás megnyitására kiküldte. Megemlékezik a kiállítás rendezőiről, a kiállítókról, kik e kiállítással segítettek e borvidék elveszett régi jó hírnevét helyreállítani. Felkéri a miniszter képviselőjét a kiállítás megnyitására.

Dobokay Lajos megköszönve azon szavakat, melyeket a kiállítás végrehajtó-bizottságának elnöke intézett hozzá, mint a földmivelésügyi miniszter képviselőjéhez, biztosítja *Zsolnay* Miklóst, hogy mihelyt Pécsről hazaér, hűségesen tolmácsolni fogja e szívélyes szavakat. Majd áttért arra, hogy a szőlőmivelés és gyümölcstermelés Pécs és Baranya vármegyének egyik kiváló gazdasági ága, mely tekintetben az egész országban majdnem verseny nélkül áll. Pécssett nemcsak fentartják azt, amit örököltek, hanem ernyedetlen munkássággal fejlesztik.

Különösen fontos a szőlőgazdálkodás ezen a vidéken, hol a bortermelés számos családnak adja meg a szükséges létfenntartási eszközöket, a mindennapi kenyeret. Akik e vidéken üzik a szőlőművelést, nehéz csatát kellett vívniok a kérlelhetetlen ellenféllel, a csatát azonban szakértelemmel és sikerrel vívták meg. A szőlőket felújították, a reorganizáció munkáját befejezték és az eredmény, melyet elértek, hirdeti a munka diadalát az elemek felett. Pécs és vidéke borgazdaságára borulat nehezedett, de ezen idő már elmúlt. A borgazdaság megifjodott és miként a Phönix madár, ugyszólván romjaiból lett ujjá. Szívéből kívánja, hogy ezen nagy és nehéz munkával megifjított borvidék áldást hozzon a szőlősgazdákra s viruljon a pécsi szőlőhegy.

Ezen reményben a földmivelésügyi miniszter nevében megnyitja a pécsi időleges szőlő- és gyümölcskiállítást. (Lelkes éljenzés.)

E szőlő- és gyümölcs-kiállítás az ünnepélyek csarnokát teljesen betöltötte. A kiállításon tulnyomóan *a szőlő* és pedig a *pécsi és pécsvidéki szőlő* dominált, míg az ország egyéb részeiből beküldött anyag alig tette ki a kiállítás egyharmad részét. Különösen másfajta gyümölcsben volt nagy szegénység, ilyen alig is érkezett ide más vidékről, ami élénken illusztrálja az idei esztendő származás gyümölcsstermését.

De a pécsi és baranyamegyei gazdák annál impozánsabban jelentek meg. Így *Csigó János*, *Dulánszky Nándor*, *Erreth János*, *Horváth Antal*, *Jankovits Hugó*, a pécsi *káptalan*, dr. *Krasznay Miklós*, *Lukrits Kálmánné*, *Radocsay Imre*, *Szuly János*, *Teleki Zsigmond* stb. oly fajtagyűjteménnyel voltak ottan, nagyrészt versenyen kívül, mely mindenképen igazolta a pécsi és baranyamegyei csemegeszőlőtermelők hírnevét. A más vidéki birtokosok közül kitett magáért *Mathiász János* Kecskemétről, aki nem kevesebb, mint 50 uj gyönyörű hybriddel köszöntött be, azután *Rohonczy Gida* (Török-Becse), gróf *Apponyi Sándor* (Lengyel) stb. A legszebb gyümölcsgyűjteményeket küldték be a Baranyamegyei Kertészeti Egylet, *Országfi Lajos* (Magyar-Telek), *Nagy Sándor* (Nagy-Enyed), *Rohonczy Gida* (Török-Becse) és a Szilágyvármegyei Gazdasági Egyesület.

A kiállítás megnyitásának megtörténte után a kongresszusi tagok egy tanulmánytettek a teremben; majd a délután további programjának megvalósítása végett, kocsikon a **Zsolnay-**

féle gyárba mentek. A gyártelepet, annak beosztását a készséges tulajdonos *Zsolnay Miklós* mutatta be s vezette végig a kongresszusi tagokat a munkatermek végtelen sorozatán s látni engedte, hogy az agyagipar művészkezekben mily csodás tőkélyre emelhető.

A gyárat elhagyva *Zsolnay Miklós* atyjának mauzoleumát tekintette meg a társaság. Ez a hatalmas mű kizárólag a gyár készítményeiből van építve, összeállítva. Innen délután $\frac{1}{2}$ órakor a kongresszus tagjai a **Littke-féle pezsgőgyárba** mentek. Itt *Littke József* és *Lőrincz gyártulajdonosok* fogadták a vendégeket és kalauzolták a rendkívül tágas helyiségekben, kimerítő felvilágosítást nyújtva minden munkára nézve. A pezsgőgyár pinczehelyiségei a kezelési munkarend szerint mutattattak be. Elmondották, hogy évről-évre miként kezelik a pezsgőbort, míg végre az forgalomba hozható állapotba jut. Ezt azonban — úgy mondanak — csak öt-hat év után érik el. A pezsgőbor-alj kiválasztását és eltávolítását valamint töltését bemutatva, a látogatók a gyár helyiségeit elhagyták és a gyárhoz tartozó parkban, a tulajdonosok vendégszeretetéből, a jól behűtött pezsgőborokat kóstolták meg, mely alkalomból számos felköszöntőben kifejezést adtak annak, hogy a vállalat országos jó hírnevét kétségtelenül megérdemli.

Második nap. (1907. szeptember hó 21-én.)

Bernáth Béla elnök: Üdvözlöm a megjelent tagtársakat. A tanácskozásokat folytatni fogjuk. Van szerencsém bejelenteni, hogy e diszelnököktől több köszönő távirat érkezett.

Dr. Drucker Jenő főtitkár felolvassa a jegyzőkönyv végén közölt táviratokat. (Éljenzés.)

Dr. Drucker Jenő főtitkár ezután előterjesztést tesz a kongresszusnak a délutáni kirándulásra vonatkozólag. Akik részt kívánnak venni a kiránduláson, jelentkezzenek *Ballay* titkár urnál. A kongresszus ezután áttért a napirendre.

Bernáth Béla elnök felkéri dr. *Molnár* István előadót „Munkásviszonyok a Szőlészetben“ című előadása megtartására.

IV. TÁRGY.

Munkásviszonyok a szőlészetben.

Dr. Molnár István: Tisztelt kongresszus! Ide jövet csupa szőlősgazdával utaztam, akik mindnyájan panaszkodtak, hogy már-már fel kell hagyni a szőlőmiveléssel, itt, ebben az országban, ahol világlemlékezet óta a szőlőmivelés volt a fő kereseti ág s fel kell hagyni pedig magyar munkások híján. Kérdeztem, hol vannak a munkások s ők azt felelték, hogy legnagyobbbrészt Amerikában, a másik rész pedig elkallódik szanaszét, ott'hagyva ezt a foglalkozási ágat. A szőlőmivelés terén tehát nem egyféle kivándorlás van, mert az amerikai kivándorlás statisztikáját látjuk: a munkás kimegy oda, de ez a hiány a természetes növekedés folytán kiegyenlítődik s csak akkor lesz a szőlőmivelésnél érezhető, hogy ha 10 és 100.000 holddal fog gyarapodni a szőlővel beültetett terület, amire egyelőre kilátásunk nincsen. Van azonban, úgy lát-szik, egy másféle munkáskivándorlás is. S ha keresem az okait, lassanként rájövök a forrásra, amely elveszi a mezőgazdaságtól és

a szőlőmiveléstől is a munkást. Ez a gyárak és iparvállalatok terjeszkedése. Mindkettő a földmunkást veszi el és pedig könnyű szerrel, mert a föld az, amely a legkevesebbet fizethet a munkásnak.

A gyáripar fejlődését nemzeti érdekből mindnyájan kívánatosnak tartjuk, mert ez egyuttal az intenzív mezőgazdaságra és a szőlőmivelésre is haszonnal jár. Ha a külföldre tekintünk, látjuk ott is a bajokat. Németországban, ahol egy pár évtized alatt világraszóló gyáripar fejlődött, szintén munkás szűke van. A németek, tekintettel arra, hogy a gyáripar nagyon megtudja a munkást fizetni, szintén hozzánk fordulnak munkásért s innen is sok megy ki oda, ugyan visszatérőleg.

Ekként tehát egyre veszi a magyar föld az ő régi munkását, szívják, huzgálják ki tőlünk idegenbe s ez okozza azután azt, hogy az ittmaradottak követelésekkel állanak elő s ezen követelésekkel szemben a szőlősgazdának minden eszközt fel kell kutatni, hogy magát e mozgalmakkal szemben megvédelmezze.

Erre nézve kínálkozik sok segítő eszköz a szőlősgazdának; így elsősorban a vincellérnek s egyáltalában a szakmáymunkásoknak jobb kihasználásával lehet a bajon segíteni. Arról nem is beszélek, hogy tavasztól ősziig a munka ügyes beosztásával hogyan használja ki a szőlősgazda a munkást, de amint én látom, a 10—15 holdas kis szőlőkben nem jól használják ki a kézi erőt, legalább az én vidékemen nem. Nálunk, Gödöllő környékén úgy áll a dolog, hogy a legtöbb szőlősgazda nem tudja télen foglalkoztatni a vincellért s ezáltal sokkal drágább az üzeme, több munkaerőt kell tartania. Én megteszem, hogy már őszkor mindjárt metszetek, lenagyoltatom a tőkéről a vesszőt s ezáltal a vincellér a 10 hold szőlőt egy hónap alatt szépen letarolja, a venyigét ráér kihordani s amit lehet, megégetek valamelyik mesgyén és a hamuját visszaszóratom. De tovább is tart a munka, mert én a szőlő mellé néhány hold akáczost ültettem karó nyeres végett s amikor a vincellér végzett a szőlővel, akkor, ha jó idő van, karót hegyez, azokat elrendezi, megnézi hogy mennyi hiányzik abból a szőlőben s azt pótolja.

A szőlőnek másik végén van egy kis füzes s a fenti munkák elvégzése után a füzesben foglalkozik a vincellér: vesszőt vág, kosarakat köt.

Mire megterem a gyümölcs, házi kezelés mellett előállít a

vinczellér a füzesből annyi kosarat, amennyi szükséges. Így segít a szőlősgazda a vinczellér kihasználásával magán s kevesebb nap-számra van szüksége. De ez még nem elegendő a 10 holdas szőlő mellett sem. Az marad még hátra, hogy amely munkát csak lehet, géppel végeztessük. Ez ugyan rosszul hangzik és nehezen megy, mert a szőlőbirtokosok egyszerűen a szemünkbe mondják, hogy tőke hiányában kivihetetlen; ámde ott a szövetkezés eszméje, amit a külföldön már a szőlőművelés terén is alkalmaznak; a permetezőgépeket csak szövetkezéssel lehet ajánlani a beszerzésre s e tekintetben csuda mód rosszul állunk, nem lehet belevinni semmiképen sem a szőlősgazdát a szövetkezésbe, pedig sikert lehet elérni; hogyha meggondoljuk, miszerint vetőgépeket paraszt emberek tizedmagukkal vesznek s ki tudják használni, mert a vetőgép meggyőző 100 holdat s hogyha csak az $\frac{1}{3}$ -ad része marad meg a többletnek amortizációra, a vetőgép árát néhány év leforgása alatt munkás-megtakarítással meg tudják fizetni.

Ugyanez az eset következhetnék be a szőlőművelésben a fogatos eszközök beállításával is. De e tekintetben még ezentúl kellene apostoloskodnunk, mert eddig eredményre nem igen mutathatunk. Talán könnyebb volna szőlő eszközöket csinálni s ily formán behozni a hidraulikus sajtót, amelyet egy ember nem tud beszerezni. Hogyha kimutatjuk a szőlősgazdának, hogy 70—75 százalékot tud a gép kisajtolni a szőlőből és ez a többlet behozza a tőke törlesztését, talán eredményeket tudnánk elérni.

Gödöllőn van már 50 vagy 60 bosnyák telep, kiveszik a bosnyákok drága pénzért a földet s ott termesztik a káposztát, a paradicsomot és egyéb konyhakerti növényeket. Ugy látszik, mi nem vagyunk még elég szegények, mert a nyomoruságnak megvan a nevelőereje, hogy az embert megtöri és beláttatja vele azt, amit nem akart különben belátni, amíg jó sora volt. A magyar ember averzionál, hogy nem az övé, hogyha 3 emberé a gép, pedig a gép annál jobban kifizeti magát, minél kevesebb tőke van benne. Hogyha egy ember átveszi a gépet, mindig veszít mellette, mert nem áll az a mondás, hogy a gép annál tovább tart, minél kevésbé használjuk; mert a gép, hogyha 10 év alatt egy hold szőlő munkájára használjuk csak állandóan, épp úgy elromlik, mint hogyha 50 hold szőlőt munkálnak vele. Mindenáron oda kell tehát hatnunk, hogy a téves ítélkezés a közös birtoklásról eloszlattassék és kimenjen a divatból s egyszersmind helyt adjon

az összetartó érzésnek, amelynek révén többen gépet beszerzve jól kihasználhatják.

A mult héten egy ur előhozta nekem, hogy oly helyen, ahol egyforma az egész határ, ott a mai drága hordó-viszonyok mellett nagyon ajánlatos a cementhordók közös beszerzése, ott t. i., ahol egyforma szőlőfajtákat termelnek. Ezen közös hordókat természetesen abban az arányban kezelnék, amilyenben a költségeihez hozzájárultak. Egyszóval itt is volna egy tér, hogy közös egyetértés mellett nem kellene a drága pinczefelszerelésbe belemenni a szőlősgazdának s nem kellene annyi hordót vennie, hogy forgalomra és tartályra is maradjon. Itt tehát a tény az emberi munkától való szabadulás és a gépek igénybevétele, amely szintén az olcsóbb termelésre vonatkozik. Erre szolgálna továbbá a szőlőnek másféle belterjes gazdasági ágazatokkal való összhangba hozatala. Például nagyon jól vág a szőlőhöz a méhészet; karónevelés mellett nagy sikerrel lehet a tyukászatot is folytatni; az erdőben sok bogár tanyázik és kevés szemtáplálás mellett a baromfi ott megélhet. A méhészet most már tisztázva van, t. i. nem lehet a méhet kitiltani a szőlőből s ez is olyan dolog, hogyha ebből is részesítjük a vinczellért és így jobb a javadalmazása, akkor talán inkább megmarad és több kedvvel dolgozik. Különösen ajánlatos, ahol csak lehet, a szőlészetet tehenészettel összekötni. A szőlőnek kiegészítése kertészkedéssel, jószág tartással, ahol lehet méhészettel, szintén nagyon ajánlatos ép azért, mert a belterjes gazdaságban foglalkoztatunk annyi munkást, hogy nem szorulunk idegen munkásra. Ez ma rendkívül fontos, mert az idegen s különösen szocziálista tanokkal szaturált munkások kapálás közben erőnek erejével megsértik a szőlőtőkét, kárt okoznak s ez ellen bizonyos mértékig védekezhetik a gazda akkor, hogyha állandó házbeli munkást foglalkoztat a szőlőjében, akik ott kapván kenyerüket, egymástól félve nem is merik megtenni, hogy a gazdának fizetett ellenségei legyenek.

Az ilyen intenzív gazdálkodás nagy költségmegtakarítással jár, különösen ott, ahol a már említett karónevelés divik.

Az imént említettem a karót, mint a vinczellér téli foglalkozásaira szolgáló alkalmat, most pedig ajánlom a szőlőtelephez közel ákácus telepítését. Nem akarok más fákra nézve javaslatot tenni, de azt mondhatom, hogyha az első három éven keresztül a szőlőtermelő ezt a csökönyös vad növényt meghódítja vagyis

annyira viszi, hogy már van kiváltható karója, azontul nem lehet többé az ákácost kiirtani, mert egy törzsről hat-hét szál vágható le egy év alatt még a legsoványabb homokon is. Ez pedig a mai karó-árok mellett nagyon fontos dolog és senki sem mentheti magát, hogy nem karózza a szőlőjét, mert nem tudja megfizetni. Termeljenek tehát a szőlősgazdák karót ekként, mert az kevés munkával jár s amellet az ákácost ki sem lehet irtani.

Szintén eredményeket érnénk el, hogyha felharolnók a zöld-és műtrágyát. Én nem hivatkozom Cserhátira, aki azt mondta, hogy a homoki szőlő minden más trágya nélkül műtrágyával állandó termésben tartható, igaz hogy azt nem mondta meg, hogy meddig, erre nem felelt meg, hogy 5 vagy 10 évig. de azt hiszem Cserhátit ezt a tapasztalatát oly helyen szerezte, ahol mivelés alá eddig nem fogott területet vett szőlőtelepítés alá.

Más kérdés azonban, hogyha szitaszerű homokra szoratik ki a műtrágya, vajjon tud-e akkor hatást kifejteni? Én azt mondom hogyha a műtrágya tényleg a gyökerek szolgálatába szegődik, meg lesz a hatása, de kérdés, hogy lesz-e mindig hatása? Ha lesz csak úgy lehet, hogyha a homokot zöldtrágyával sűrítjük állandóan. Én nézegettem olaszföldön a Vezuv lábánál a szőlők trágázását, ott nem is használnak mást, mint minden sor mellett kihagynak jó széles sávot és az egyik évben az egyik alkalommal alkalmaznak zöldtrágyát és azt mindjárt bedöntik, különösen csillagfürtöt és biborherét, ezeket bekapálják és ezzel sűrítik a talajt. emelik annak nedvességét és hogyha az ily talajra rászórják a műtrágyát, akkor annak van is látszatja.

Én a műtrágyát azért tartom célszerűnek, mert kevés munkaerővel jár, míg hogyha egy szőlőt istállótrágyával akarunk termőerőben tartani, ez költséges és több munkaerőt igényel. Rendkívül sok nehézségbe ütközik az istállótrágya alkalmazása a buczkákön. és hegyeken a megszerzése is nehéz, a fuvarbér is drága, sok helyen a trágya vételével is megdrágul a tárgyázás, míg a műtrágyánál megvan az a könnyebbség, hogy a legegyszerűbb eszközökkel beszórhatja a szőlősgazda az ő házi munkaerejével. Sokan azt mondják erre, hogy a műtrágya elszórására nehéz a munkást betanítani. De hogyha a szőlőben állandó munkások megvannak, akik ismerik a talajt, tudják, hogy egyik karótól a másikig mennyi öl van s ha megmondja az ember, hogy ennyi és ennyi műtrágyát milyen területre kell elosztani, a munkások igen gyorsan és bizto-

san dolgoznak rajta. Ebből is látszik, hogy nekünk nagy érdekünk, hogy az állandó munkást a szőlőhöz leszegezzük.

A fizetésekről nem akarok beszélni, mert aki fizethet, annak nincs szüksége jó tanácsra s azt mondja, míg pénzem lesz, lesz cselédem is, azonban a kisebb birtokosnak meg kell takarítani a mai viszonyok között minden garast, hogy azt hiába ne adja ki. Ezeknél a vinczellér érdekeivel többet kell törődni; a vinczellér épen annak folytán, hogy drága a munkaerő, a belértékében emelkedett a saját hozzájárulása nélkül. Ma még a tudatlanság sem elég ok, hogy az ember a vinczellért elbocsássa, egyszerűen szemét kell hunyni és részemről is azt tartom, hogy a munkáskérdés egyik legbiztosabb megoldása ott keresendő, hogy a gazda is értsen valamit a dologhoz. Csodálatos dolognak tartom, hogy az intelligencia annyira rávetette magát a szőlőművelésre és a kapcsolatos szorgalmat és a tudást nem vitte magával sorompóba. Most is a legintelligensebb gazda a saját vinczellérjét mint valami szentlelket konzultálja és vakon törekszik, hogy megbírálhassa annak javaslatait s azokat, amelyek önmagukban ellenmondások visszautasítja.

Törődni kell a vinczellérral s a törődés egyik módja az volna, hogyha megkeresnők a magas kormányt, hogy ezen most tervezett munkásházákat egyrészen legalább a szőlősgazdák nyomorának enyhítésére és a munkáshiány megszüntetésére állítsa fel. Ezt én úgy képzelem, hogy 10 munkásházra a kormány már megadja azt a bizonyos államsegélyt. A munkások röghöz kötésével sokat lehetne segíteni, akinek a gazda mindent kénytelen megfizetni, még azt az utat is, amelyet lakásuktól munkába menet megtesznek. A munkás későbbben áll munkába, hogyha messze lakik a munka színhelyétől s azt az időt is a gazda kénytelen megfizetni. Ez a nehézség most tényleg meg van. A gödöllői munkás számbaveszi, hogy neki Besnyőre kell mennie s az utat úgy veszi, hogy az a munkaidőbe beszámíttassék.

Ez ellen tehát akként lehetne védekezni, hogy a földművelésügyi miniszter felkéretnék, hogy az államsegélyes munkáslakások közül megokolt esetben néhány telep nagyobb szőlőtáblák peremére is jusson.

A járványos betegségek elleni védekezés kötelező kimondása is szükséges volna, mert ezt a dolgot nem lehet végtelenségig annyiban hagyni, hogy akinek tetszik védekezik, akinek nem tet-

szik nem védekeznek. Még most is sok fatalista van s hogyan jut a szőlősgazda ahhoz, hogy a szomszédja gondatlansága miatt mindenféle veszedelem érje? Itt volna tehát az ideje, hogy a szőlőművelés mint belterjes gazdálkodás tekintessék s betegségek fellépése esetén a köteles védekezés kimondassék.

Harmadik kormány intézkedés volna, amely csökkentené a szőlősgazda üzemköltségét, a forgalmi nyilvántartásnak kötelező kimondása; értem ezalatt azt, ami például Bajorországban van és más szőlészeti tekintetében előrehaladottabb országban, hogy a bortermelők kötelesek bármily primitív könyvet is vezetni termékeikről. Ennek célja az, hogy az országban ne adjanak el több bort, mint amennyi termett; ez azt hiszem virágnyelven kifejez mindenféle vizezést és egyéb huncutkodás kizárását. A termelő felelős, hogy mennyi bora termett s az eladáskor feljegyzi azt is, hogy hova szállították a bort; csak hogy ennél a módszernél minél előbb bejutunk a törvényszékileg bejegyzett kereskedők könyvébe, de így legalább a borkereskedők is kötelesek kimutatni, hogy a bort honnan szerezték s oly bort nem adhatnak el, amely a pinczejükbe be nem gurult.

Ez a könyvvezetés kevés munkával járna és nagyobb jótéteménye lenne a magyar borászatnak minden más intézkedésnél.

Sürgetnünk kellene annak az igazságtalan rendelkezésnek a megszüntetését is, amely a bornak mint saját terméknek értékesítését mindenféle korlátokhoz köti. Néhány év előtt oly törvényt hozott a törvényhozás, amelyben fel van sorolva, hogy minden községtisztviselő, a faluban még a kisbíró és a bábaasszony is el van tiltva attól, hogy a saját termésű borát kicsinyben eladhassa. Ez feltétlenül igazságtalan intézkedés, ezt elismerte a pénzügyi kormány is, amennyiben több beadvány folytán megadta a butellázási engedélyt. Ez bizonyossága annak, hogy a pénzügyi kormány sem tartja ezt a törvényt soká fenttarthatónak.

Általános nézet, nem akarok e mellett vitázni, hogy a borkonsumpció csökkenésének egyik oka az, miszerint az emberek azt hiszik, hogy sehol se lehet jó bort kapni. Habár ez előítélet is, ezzel mégis számolni kell. Lehetővé kellene tehát tenni, hogy borát mindenki úgy kimérhesse és eladhassa, mint teszem azt a burgonyáját vagy a kukoricáját.

Közigazgatási közegek és pénzügyőrök ma is igen szigoruan kezelik az italmérési és butellázási jogot. Mikor én kaptam a jogot,

akkor egy szőlőbirtokkal rendelkező főszolgabíró elutasítottak a folyamodásával, azt mondván, hogy *ő oly eleven hatáskör felett rendelkezik*, hogy az ő kezében a kimérési jog presszió jellegével járna a népre. Ezt mondják most, hogy a szociáldemokrácia annyira vilte, hogy nincs tekintély, nincs ur, hogy a paraszt a szolgabírónak nem is köszön s mikor látjuk a tekintélycsökkenés rohamos mértékét, akkor ránk fogják, hogy a főszolgabíró tekintélye elvész akkor, midőn iczczeszámra el akarja adni a saját borát. Az igazság ezzel szemben az, hogy ha jó az én pénzem az államnak adóba, amit a szőlő után fizetek, akkor legyen jogom ahhoz is, hogy azt tegyem a terményemmel, amit én jónak látok és jól esik.

Végezetül egy indítványt bátorkodom előterjeszteni, amely abból áll, hogy valamint Pesten mindenféle közület, egyesület és testület téli folyamán tart előadásokat, kiképez, oktat, utasít, lelkesít egy csomó embert, így karoljuk fel mi is ezt az eszmét. Ebben az országban mindenféle emberek oktatása folyik, csak éppen a gazdasági téren történik édes kevés. A munkásoknak, mindenféle iparosnépnek tartanak előadásokat, még pedig lehető luxus előadásokat; a munkásoknak nem tudom miért kell okvetlenül Shakespeare művét és az ember tragédiáját elmagyarázni, de hogy hogyan kell a tojást bepakolni, hogyan kell a szőlőt külföldre küldeni, ezt nem mutogatja senki, mert szégyen és gyalázat, hogy a magyar tojáskereskedelmet Bécsből intézik, mert nem törődik senki azzal, hogy a titokba mentül szélesebb rétegek avattassanak be.

De van még más érvem is. S ez az, hogy Budapesten télen az ország minden vidékéről özönlik be a munkásnép, mert a vidéken nem talál a falujában foglalkozást, itt pedig mindig kerül munka télen is. Ez a legjobb alkalom és mód volna az ország periferiáira kifelé szánt gazdasági ismereteket, ezen központosított néptömegben keresztül mintegy sugarak irányában szétszórni. Van Pesten néhány ezer bortermelő, aki télen Pesten lakik, ezek télen is megtanulhatnak a szőlőt metszeni s ennek nincs nagy akadálya; néhány szőlőt összeszerezni felraktározni s egy rendes tanfolyamot tartani, amely alkalommal rendkívül sok szőlészeti ismeretet lehet elterjeszteni a nép között. Tudom, hogy a Szőlősgazdák Országos Egyesületének ehhez módja és eszközei nem igen vannak, de

biztosra veszem, hogy a földmivvelésügyi kormány szivesen adna nagyobb összeget e célra, mert addig is, mig ezek a politikai zavarok miatti rendetlen állami költségvetések voltak, számtalan díjazott előadást tartottak államköltségen, ugy hogy most, mikor remélhető, hogy visszaállottak a jobb viszonyok, azt lehetne kérni, hogy az akkor folyósított összegeket bizonyos hányad erejéig bizzák a Szőlősgazdák Országos Egyesületére s ez vállaljon kötelezettséget, hogy Budapesten a szőlészet iránt érdeklődőket alkalmmilag összehívja és nekik előadásokat tartson. Ezeket vagyok bátor a tisztelt kongresszusnak megfigyelésre ajánlani, megköszönve szives türelmüket. (Lelkes éljenzés.)

Bernáth Béla elnök: Meghallgattuk az előadó ur előterjesztését. Kiván valaki a tárgyhoz szólni?

Rácz Sándor: Sok dologban egyetértek dr. *Molnár* István előadásával, de néhány kérdésben nem. Legutóbb ugyanis azt méltóztatott mondani, hogy állandó előadások tartassanak Budapesten a szőlőbirtokosok részére. Nem tudom van-e tudomása az előadó urnak arról, hogy Budafokon a pinczemesteri tanfolyam keretében a földmivvelésügyi kormány vinczelléreknek, kisbirtokosoknak, tanítóknak és lelkészeknek tanfolyamokat tart s amelyekre ha bárki nevezettek közül jelentkezik, felvétetik. Évente két három tanfolyamot is tartanak. Nincs akadály annak, hogy ezen tanfolyamok kiegészíttessenek ugy, hogy az előadó aggálya e tekintetben elesnék.

A másik, amit előadó említett, a kötelező védekezés. Ezzel kísérlet tétetett Komárom megyében, itt a vármegye egy szabályrendelettel kötelezővé tette a védekezést s hogy az mit eredményezett, azt röviden elmondhatom. Mikor látták a ksigazdák, hogy ezért meg is bünteti őket a község, akkor vettek kékitőt és meszet, beszentelték a szőlő végét s a bizottság konstatálta, hogy a szőlő permetezve van. (Derültség.) Kötelező védekezéssel tehát célnt nem érhetünk. Én ennélfogva nem is tartom szükségesnek, hogy törvényhozásilag kimondassék a permetezési kényszer, mert ma már nem is lehet panaszunk, az ország nagy részében végzik a permetezést s hogyha nem sikerül a védekezés, az a rendkívüli kedvezőtlen időjárásnak tulajdonítható. Kivihetetlen az is, hogy társaságok alakuljanak a permetezésre, mert ha a permetezés ideje bekövetkezik, minden vidéken akad vállalkozó, aki a permetezőgépet valamely díjazás mellett kiadja a termelőnek. Egyébként is kivihetetlen és célnt-

szerűtlen a permetezésnek az a módja, hogy 15—20 gazda összeálljon és közösen géppel permetezzen, mert az első egy-két gazda szőlőjét megmenti a permetezés, de azokét, akik utoljára kerülnek, a peronospora tönkre teszi.

Éppen úgy nem találok célszerűnek a hidraulikus gépekre vonatkozó javaslatot sem, mert a gép 27 mm. s ezt ide-oda szállítani olyan könnyen nem lehet.

Erdélyben szokás volt egyes helyeken, hogy közös préseket alkalmaztak, oda hordták a szőlőt s kisajtolták; aki hamarabb jött az jól kisajtolhatta, aki később jött az rosszul s ennek eredménye az lett, hogy ha akadt egy gondatlan gazda közöttük, aki ecetes hordóba hozta oda, az utána következő gazdák mustja mind meg ecetesedett. Ezt a kérdést tehát másként lehet megoldani és pedig a szüretelő szövetkezetekkel; ilyeneket kell alapítani bizonyos területekre s a gazdák együttesen fogják kipréselni a mustot, úgy hogy azt osztályozhatják is.

Azt helyeslem, hogy czementhordóval helyettesítsük a fahordókat, de ezekkel is sok baj van még manapság. Legutóbbi időben egy ily homokon létesített czementhordó nem volt kialakozva s kifolyt 300 hl. bor. Egy másik helyen szintén létesített ily közös czementhordót egy társaság, amely nem volt kialakozva kellően, úgy hogy a bor benne elromlott. Azt a kérdést tehát még tanulmányozni kell, a földművelésügyi miniszter tanulmányoztatja a külföldön és idehaza is végeztet kísérleteket s mindaddig mig ezzel a kérdéssel teljesen rendbe nem leszünk, óvatosan nyuljunk a kérdéshez s tartózkodjunk a gazdaközönséget bele vinni olyan dologba, amelynek célszerű voltáról meggyőződést még nem szereztünk.

Teleki Zsigmond: Előadó ur beszédjének főpontja volt, hogy jóra való munkásokat neveljünk és meg is mondta a módját, hogyan lehet. Én tizenkét év óta foglalkozom ezzel a kérdéssel, de még eredményre nem jutottam; mindazon kedvezményeket, melyeket előadó jelzett, megtettem, nálam a vinczellér télen még többet keres, mint nyáron, de én még állandó, jó és hálás vinczellért eddig nem találtam. A kérdésnek nem az az egyetlen baja, hogy nem tudjuk a vinczellért állandóan foglalkoztatni, hanem másban rejlik a baj. (Halljuk! Halljuk!) Abban t. i., hogy a vinczellér szerződése csak egy évig tart s minden évben kötelesek vagyunk vinczellért szerződötteni. Ha én egy vinczellért szerződöttem s az a szerződését megszegi, nincs módom arra, hogy

kötelezzem a munka teljesítésére. Mert mi történik akkor, ha a gazda perbe kerül a vinczellérjével? A főszolgabirónál feljeleni a vinczellért, aki 8—14 napon belül megidéztetik, nem jelenik meg s akkor a csendőrök vezetik elő; otthagyja a gazdáját. Az ítélet végrehajtása szintén legalább 14 napot vesz igénybe s ekkor felebbez. Egyszerűen egy év is eltelik s a rossz vinczellértől a gazda munkája, szőlője tönkremegy. A gazda nem kap munkakerőt, a szerződött vinczellér pedig azt tesz, amit akar. Ilyenek ma az állapotok. Javaslatom tehát az, hogy a kormány felszólíttassék a munkástörvény szigorubb végrehajtására és hogy találjon a törvény módot arra, miszerint a renitens munkást gyorsan és rögtön lehessen munkába állítani.

Ami a hidraulikus gépeket illeti, én azt tartom, hogy azokkal nincs nagy haszon. *Molnár* tagtárs ur 75—80% sajtolásról szólt. Én tapasztalásból mondhatom, hogy az eddigi jó sajtókból 60—65% mustnál többet nem kaptam. Nos hát ezt lehet emelni hidraulikus géppel, csakhogy ez 3600 koronába kerül, felszerelés és szállítás nélkül. Én meg akartam hozni ezt az áldozatot is, de ezt a nagyobb százalékot háromszori préselés által sem tudtam kihozni s így e kísérletnek a végeredménye az volt, hogy 20—25% czefrét kaptam 8 helyett. Én tehát azt tartom, hogy a hidraulikus gépekből nagy haszon nincs.

Báró Putheáni Géza: A most hallottak alapján néhány megjegyzést kívánok tenni és én is előadom tapasztalataimat. Ami a munkáskérdést illeti, oly dolog ez az országban, amitől nem nagyon félek, ha a kivándorlást megakadályozni tudnók, mert a kivándorlókkal többé dolgozni nem tudunk. De azzal a munkással, akit az izgatók tévutra vezetnek, azzal körülbelül három nap alatt végezni lehet. A jó gazdának a munkásokkal együtt kell érezni és bizonyos patriarchális viszonyt kell velük fentartani, azokkal jóakarattal és nem ridegen kell bánni. Amelyik cselédet csendőrrel kell szorítani a kötelessége teljesítésére, abból én nem kérek, én különben sem sokat tulajdonítok a törvénykezés beavatkozásának, hanem inkább annak, hogy a munkaadó méltányosan bánjék a cseléddel.

Az amerikai kivándorlás olyan, melyhez hozzászólni nem akarok, ez az állam dolga s különben is a kivándorlás a szociális viszonyok kifejlődésével fog végződni, mert mikor Amerikában

nem tudnak nagyobb napszámot fizetni ami napszámárainknál, akkor majd megszűnik a kivándorlás.

Én tehát a munkáskérdéstől, a magyar ember józan eszét ismerve, nem tartok s inkább azokat kívánnám büntetni és a törvény figyelmébe ajánlani, akik a munkásokkal rosszul bánnak.

A szövetkezést a népnél elő kell mozdítani s erre azok vannak hivatva, akik műveltségben magasabban állanak, nekünk intelligensebbeknek kell utbaigazítani őket, a szövetkezés eszméjét minden nap hangoztatni kell. Hogy ez sikerül-e vagy mennyiben sikerül, ez még nagyon az idő kérdése, mert ma a szövetkezéstől irtóznak a kisbirtokosok, azért, mert nem értenek hozzá és a nép fél is, idegenkedik is a kaputos embertől. Az izgatókat büntetni, tehetetlenné tenni, ez volna az állam kötelessége!

A kis szőlőtermelőkön tényleg sokat lehetne segíteni a hidraulikus sajtóval. Igaz, hogy ez nagy pénzbe kerül, de hordozhatóvá kell tenni; az nem akadály, hogy nehéz, a gőzcséplő még nehezebb, mégis lehetett hordozhatóvá tenni.

Szőlőbetegségek elleni védekezés kötelezővé tételét keresztül vinni nem lehet, hanem ma éppen a példa hat. Ha a nép látja, hogy az oidium ellen védekezni lehet, védekezni is fog a saját belátása szerint. A magyar népben sok a konzervativizmus, amit apáitól látott, csak azután megy. Itt csak a meggyőzés segíthet, hogyha látja, hogy a szomszédja szőlőjét nem pusztítja a betegség, akkor utánozza majd ő is és védekezik.

Molnár Lajos: Nem szólaltam volna fel t. kongresszus, ha az előadó ur nem hozta volna elő a czementhordókat. Én 5—6 évvel ezelőtt egy 300 hl-es czementhordót építtettem. Nem szabad ezeket ócsárolni, mert nálam bevált a czementhordó. Igaz, hogy megtörtént több helyen a bornak megeczetesedése, éppen azért tartom helyénvalónak, hogy ezt a kérdést itt megvitassuk. A czementhordót ma üvegborítással készítik, hajdanában anélkül is teljesen alkalmas bortartánynak ismerték. Ha azelőtt 20—25 évvel a czementhordók alkalmasak voltak a bornak elhelyezésére, ma pálczát törni felettük nem lehet egypár keserü tapasztalat miatt. Voltak olyanok ugyanis, akik a hordókezelés követelményeit nem tartották be; a czementhordót nem szabad kénezní, mert ha belülről lemossák, szeszes ronggyal letörlik, akkor egészen jól használható. Gróf *Dégenfeldnél* és a debreczeni bortermelő szövetkezetrél megtör-

tént, hogy a kezelők, akik nem tudták a hordó használati utasítását hogy azt kéneznem szabad, üres állapotában állandóan kénezték, s ennek következménye lett, hogy az üveglapok alatt, amelyek a hordót borítják, kénsavas gáz megtámadta a cementet, alkotott belőle a mustban oldható kénsavas meszet s ennek az lett a következménye, hogy szüret előtt lepotyogtak az üveglapok és így a hordó használhatatlanná vált. Meszes vidéken nagyon jól tudják a termelők, hogy késői szüretnél felcsapódik a mész a szőlőfürtökre s ez kártékony.

Ha tehát egypár emberrel a cementhordó nem vált be, ebből nem következik, hogy ilyen díszes kongresszusból a cementhordókat elítélő szóval illesse oly exponált ember, mint *Rácz Sándor*, aki az ország első szakembere. Én öt éve kísérletezem s mondhatom, nagy előnyét tapasztalom a cementhordónak; a benne kezelt borok zöldesfehér színt kaptak.

Rácz Sándor: Még egyszer kéri a kongresszust, hogy személyes kérdésben neki a felszólalási jogot megadni sziveskedjék. (Megadjuk!)

Ez a kérdés nem tartozik a tárgyhöz s csak azért vagyok kénytelen felszólalni, hogy válaszoljak *Molnár* barátomnak. A cementhordóra nézve azt mondtam, hogy e kérdésben még nem nyilatkozhatunk ma, mert nincsen megoldva. Másodszor azt mondtam, hogy nagy súlyt helyezünk a cementhordóra, mert a hordódonga oly drága, hogy a szükséges anyagot előállítani ma még bírjuk, de már öt-hat év múlva nem, mert egész Európában másutt, mint a Kaukázusban hordódonga nem áll rendelkezésre. Súlyos tapasztalataim vannak arra nézve, hogy ma még ne ajánljam a cementhordókat. Összegyűjtjük az adatokat a cementhordók használatára, melyekre nézve oly emberek is, mint *Palugyay* és több előkelő kereskedő úgy nyilatkozott, hogy cementhordóban a bort nem tartaná. A kísérletezések nálunk folynak s néhány év múlva nyilvánosság elé jöhetnek. A cementhordókat korántsem akarom kiküszöbölni, mert előbb-utóbb szükségünk lesz rájuk, de oly cementhordókat kell előállítanunk, amelyek temperálhatók s így ajánlhatók a közönségnek. Még egyszer hangsúlyozom tehát, hogy ezt a kérdést befejezettek nem tartom s teljesen értem *Molnár* barátomat, hogy ezt a dolgot pertraktálja, mert neki más szempontokból így hozza az érdeke.

Molnár Lajos: *Rácz* barátom meglehetősen nem tapintatosan mutatott arra, hogy személyes érdekem a cementhordó pártolása. Ezennel ünnepélyesen bevallom, hogy személyes érdekem a dolog (Derűtség.), de ahol a személyes érdekekkel a közérdeket is képviseljük, azt én nem szégyenlem. A *Borsari* cég felkért, hogy a nagyvárad körzetben levelezéseit végezzem, ezt megtettem; de amit idáig szereztem a nagyvárad körzetben, jóakarattal bocsájthatom rendelkezésre, mert rajtam kívül egyetlenegy szőlőbirtokosnak sincs cementhordója. (Derűtség.)

Én csak a magam tapasztalatait hoztam fel s nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy a bornál a tisztaságot a cementborítású hordóval el lehet érni.

Dr. Drucker Jenő: A kötelező permetezés kérdését behatóan tanulmányozta s arra a tapasztalatra jutott, hogy arra szükség nincs, amint hogy a külföldön is eltértek ettől. Személyes tapasztalatból tudja, hogy azért, mert ha a szomszéd nem védekezik, a gondos gazdának nagyobb baja ebből nem lesz. Ha keresztül lehetne vinni a kötelező permetezést, az csakis a bor értékének szempontjából volna czélszerű. Vannak vidékek, ahol a gazdák hanyagabbak, nem permeteznek kellően s a kereskedők az ily vidéket vagy elkerülik, vagy az ottani borokat rosszabbul fizetik, tekintet nélkül, hogy peronosporás szőlőből származott-e vagy sem?

De itt voltaképen a munkáskérdésről van szó és egy szót sem hallottam arról, hogy azért veszedelmes ez a kérdés, mert szervezettel állunk szemben. A szociálisták behálózták ezt az országot, aláaknázták a földet lábaink alatt s a legbecsületesebb munkások is inficziálva vannak. *Ezzel a szervezettel szemben a munkaadóknak is szervezkedniök kell* s egyetlen módja a kérdés megoldásának, hogy a munkaadók összeállanak s megbeszélik ügyeiket, megállapodnak bizonyos napszámban, de azt meg is tartják, akkor képesek lesznek a védekezésre. Sajnos, vannak egyes vidékek, hol a gazdák szervezkedtek ugyan, de megállapodásaikat nem tartották meg. Így legutóbb Egerből hallottam, hogy a gazdák megegyeztek a napszámra nézve, de azután később mégis egymásra licitáltak. (Ugy van.) Végül arra hívom fel a t. kongresszus figyelmét, hogy az előadói javaslat utolsó pontjában foglalt eszmét, hogy a gazdák az országos egyesület köré tömörüljenek, szivleljék meg a tagtársak s ki-ki otthonába visszatérve, apostola legyen az eszmének, hogy idővel nekünk is oly szervezetünk legyen, mint ma a munkásoknak van

s akkor vértézett mellet fogunk a nehéz küzdelmeknek elébe állani. (Helyeslés.) Ez irányban az alábbi határozati javaslatot terjesztem a kongresszus elé:

Mondja ki a kongresszus, hogy a mindinkább tért foglaló munkásszervezetekkel szemben szükségesnek tartja a munkaadóknak védekező szervezetekbe való tömörítését.

Jablonszky György: Én csak arra kívánok reflektálni, amit az előadó ur említett, hogy a vinczellér foglalkoztatása végett a gazdák ősszel metszessék szőlőjüket. Ezt nem helyeslem, mert egyes vidékeken az őszi metszéssel a rügyek tönkre mennek. Ősszel nem szabad egyebet tenni, mint a kinőtt karikákat levágni.

Frenyó András: Én nagy sulyt helyeznék a gyakorlati szakoktatásra s épen azért nem tartom helyesnek, hogy a homoki szőlőmivelést háttérbe szorítják, pedig ennek épen olyan nagy jelentősége van, mint a hegyi szőlőmivelésnek. Kiegészíteném tehát az előadó javaslatát azzal, hogy *a gazdasági akadémiákon és földmivesiskolákon rövid ideig gyakorlati előadások tartassanak.*

Dobokay Lajos: Tisztelt kongresszus! Engedjék meg, hogy *Frenyó András* tagtárs ur megjegyzéseire csak annyiban reflektáljak, hogy ő csak a saját vidékéről veszi figyelembe a tapasztalatokat. A homoki szőlőtermelőknak épenséggel nincs okuk a szakoktatás terén panaszra, de természetes, hogy az államnak sem szándéka, sem törekvése, hogy a sik vidéken mozdítsa elő a szőlőmivelést, hanem igenis a hegyi vidékeken s épen ezért ma már csak a hegyi szőlők felállítására nyujt segélyt. (Helyeslés.)

Bernáth Béla elnök: A vitát bezárja s szavazásra bocsájtja a beadott javaslatokat. A kongresszus nagy többsége dr. *Molnár István* és dr. *Drucker Jenő* javaslatát fogadta el.

5 percznyi szünet után:

V. TÁRGY.

A zöldrefásoltás szövettani viszonyai.

Dr. Istvánffi Gyula: T. kongresszus! A czimben megjelölt oltási módot *Bucher* Alajos m. kir. központi szőlészeti és borászati felügyelő (Pécs) 1900. év óta gyakorolja. Lényegében véve ez az oltás, mely dr. *Csigó* Jánostól ered, abban áll, hogy a zöld alanyhajtásra láczai *Szabó* László módja szerinti nyergezéssel tavalyi fás érett nemes oltógaly oltatik rá, mindjárt a zöldoltási időszak elején. Az oltványok aztán raffiával és gummival kötöttenek és pedig azért kétféle kötözővel, hogy ha a gummi az időjárás miatt megkeményedne, a raffia még mindig összetartsa az oltványt.

A szóban forgó oltványok forradásának s fejlődésének szövettani vizsgálatát épen a Pécssett székelő szőlészeti és borászati kongresszus alkalmából időszerűnek látom bemutatni. A vizsgálatot *Bucher* felügyelő ur kivánságára végeztem az általa beküldött anyagon, miből ezideig 2, 4 hetes, 4 hónapos, 2 éves és 5 éves oltványok voltak rendelkezésemre. Ezek mind sorozatos metszetekre lettek feldolgozva; a celloidinbe beágyazott s mikrotommal sok száz metszetre feldolgozott anyagnak vizsgálása így a legrészletesebben volt végrehajtható. A 2 és 4 hetes oltványok voltak a forradás tekintetében a legtanulságosabbak, viszont a 4 hónapos azt mutatta, hogy ekkor, vagyis ősszel már a szöveti kialakulás teljesen meg van s az együttes fejlődés hiánytalan, a 2 és 5 éves oltványok pedig a további élettartam s fejlődésre voltak tájékoztatók.¹⁾

¹⁾ Ha a zöldre fásoltásnak helyét keresnők mindenáron a szőlő sokféle oltási módjai között, azt hiszem, hogy a koronában, tövön álló hajtásokon végzett oltásokat tekintve a *Pardes*-féle és a *Lafleur*-féle oltások közé lehetne besorozni. A *Pardes*-féle ugyanis nem egyéb, mint a régi rómaiak oltási módja s mint ismeretes, a nyerges oltások módjára készül érett idős alanyhajtáson fás oltógalylyal. A *Lafleur*-féle pedig abban áll, hogy a keményedő fásodó alanyhajtásra hasonló fásodni kezdő oltógaly illesztetik, ez júniusban, míg az előbbi még a fakadás előtt gyakoroltatik.

A forradás lefolyásának feltüntetésére a kongresszusi előadáson számos, az oltványok metszeteiről készült mikroszkópos fotografiai levétel lesz bemutatva. Itt a leírás egybefoglalásában, idő hiánya miatt, nem adhatok ábrákat, ami a folyamat elképzelését természetesen nagyon megnehezíti.

Kéthetes oltványok. A vizsgálatra került kéthetes oltványok zöld *Aramon* × *Rupestris Ganzin* 1. (*Ganzin*) alanyra, fás tavalyi *Chasselas blanc croquant*-nal készültek 1907. évi június 18-án. A két oltvány közül az egyiknek rügylevelei csak július végén kezdtek bontakozni. Más években, mint ezt *Bucher* megjegyzi, csak ilyen szokott lenni a kéthetes oltvány, de az idén igen gyorsan fejlődtek, mivel az oltás előtt 3 nappal eső volt s aztán ugyan nem esett, de 18—30 C⁰ között váltakozott a hőmérsék. A másik zöldoltvány erősebb hajtásu, fürt is van rajta, mi az ily oltványok hajtásain gyakori. Mert ha termő a rügy, a termést kihozza, sőt a korábbi fajok meg is érlelik. Ugyan ezeket a fürtöket *Bucher* le szokta vágni, hogy a forradást ne gátolják. Az oltványok ritka raffiával és oltógummival voltak bekötözve. A raffiát biztosításként alkalmazzák, hogy ha az időjárás esővel változó meleg idő volna s ezáltal az oltógummi megkeményedne s megpattanna, az oltvány mégis védve legyen.

A szövettani vizsgálatot alulról felfelé menve kezdettem meg, tehát az alanyak övében.

1. Legalul az alany összenyomott, keresztben az ék által okozott hasadékra, mely folytatása a késsel vágott nyergezési hasitéknak; bele zsenge, némely csoportosan álló belsejtek sötétebbek. A kéreg belső része collenchymes, az elsődleges háncsrostok még nincsenek kialakulva, csak épen most kezdődik a falaknak megvastagodása.

A nyergezési bemetszés belső szélein az összeroncsolt, elmetszett belsejtek elsárgultak s alattuk szapora oszlással 8—10 uj sejtréteg keletkezett. *Ezzel az uj szövettel zárja el a bél ép részeit a sebzés által elroncsoltaktól, vagyis így behegeszteni igyekszik sebt.*

Az ék az alanyt egészen ketté hasította a beillesztéskor, de a két alanyfél háncsrésze és fája gyors callusos sarjadzással összeforrad megint, a pusztuló sejteket jelölő sárga vonal helyenként eltűnik vagyis az elroncsolt sejtek felszívódnak.

Már is látszik bizonyos különbség, magában az alanyfelek összeforradásában, az egyik oldal jól erősen forrad, a másik kevésbé.

2. Kissé feljebb menve, megtaláljuk az éknek átmetszetét is, mely itten még keskeny, alig $1\frac{1}{2}$ mm. széles csak. Az ék farészének szélein az elmetszett sejtek kissé megsárgultak és elsődleges háncsrésze pedig kiáll az alany két oldalán s elsárgult. *Az éknek idei fiatal fája s másodlagos háncsa összeforradt az alanyval* s az alany kambialis részéből ivelt áthidalások hajolnak át a nemes rész szöveteihez s a kambiumok egybekapcsolódnak. A sárga határvonal a nemes rész másodlagos és az alany elsődleges nyalábjai között eltűnően van, ami arra vall, hogy a forradás gyorsan ment végbe.

3. A magasabb szintjából vett és $1-1\frac{1}{2}$ mm. vastag éket tartalmazó metszeteken aztán látni, hogy a nemes rész (ék) faedényei egészen el vannak tömve összenőtt thyllisekkel. Az alany sebszélei szorosan rátapadnak az éknek fájára s részben a belére, a seb szélén fejlődött meristema benyomul az alany elsődleges fájának elmetszett faedényeibe s azokat kitölti gombhoz hasonló nyulványaival.

4. A következő metszési síkokon feltűnik az, hogy a forradás már tökéletesebb s hogy az éknek elsődleges háncsrésze is eleven. Míg a legalsó részen ugyanis még kiállott az alanyból, itten egész szélességében bele van már fogva. Az ék belének középső része elsárgult, részben összenyomódott.

Már alább is lehetett látni, de a magasabb metszeteken, ahol az ék már $2\frac{1}{2}$ mm. széles, még inkább megindul az alanynak kerületén az edénynyalábokból a bélsugarak befelé sarjadzása s így oly vonulatok keletkeznek, melyek szorosan rázáródnak az ék elsődleges fájára s a sárga elválasztó csik egészen összesajtolódik. Azonban forradás itten nem jön létre.

Most már emlékeztünk a nemes rész övébe, ahol t. i. a nemes rész a tulnyomó, uralkodó.

5. Itten az alanyrészek egy darabon egészen összenyomottak, amit a gummikötés okozhatott. Ellenben a széles ék egészen ép, belében csoportosan elszórva, némely sejtek sárgák, elsődleges háncsán még egyes elsődleges háncsrostnyalábok rajta vannak.

Még feljebb haladva, az alanyfelek szorosan tapadnak az ékhez.

6. Ahol az ék 4–5 mm. széles, *megjelenik egy-egy hegesztőnyelv és pedig az elsődleges forradási pontokból*. De rendszeren nem fejlődik ki mind a 4, ilyen módon lehetséges hegesztőnyelv, hanem átlósan ellentétes irányban csak egy-egy. Vagyis a kereszt-

metszet két sarkában a forradási övből eredően egy-egy hegesztőnyelv hatol az alany és a nemes rész közé. Hozzásimul a nemes részhez, végig kuszik rajta s rátapad az ék elsődleges (régi) fájára, az alanyrészt pedig felemeli; amily mértékben terjed ez a sarjadzás befelé, olyan mértékben kívülről befelé benne a szövetekülönülés is folytatódik, de már mostan feltűnik az, hogy az egyik alanyrész sorvadni kezd.

Ily módon aztán az említett szövetekülönülés révén az ék *másodlagos fájának folytatása gyanánt, ebben a besarjadzott meristema szövetben is fejlődik*, úgy hogy az ék régi fájának minden nyalábja megkapja *folytatását a megfelelő másodlagos farészt*; a háncsnak kiválása már lassabban megyen végbe. A kam-bium természetesen szintén belenőtt a sarjadzó szövetekbe.

Ennek a következménye az, hogy a nemes rész egyik oldalán csakhamar teljesen kiegészül, tehát megkapja újra mindazokat a szöveteket, melyek az ékezésnél lefaragtattak róla. Ez azonban az ék két oldalán nem egyszerre megyen végbe. Az egyik oldalon például már kifejlődött egész szélességében a sarjadzó nyelv, felül szorosán hozzá is tapad az alanynak még meglevő, de vele csak 1—2 ponton összeforradt részéhez, míg a másik oldalon a fejlődés egészen visszamaradt, úgy, hogy a benövő, kallushoz hasonló alkotású szövetnyelv még alig $\frac{3}{4}$ -ed részben tette meg utját, egyáltalában nem különült el még szövetileg, ellenben lefeszítette az alanyt.

Ebből tehát az is következtethető lenne, hogy annál gyorsabban s szebben egészül ki az oltvány nemes része, minél teljesebb a hegesztő szövetnek fejlődése s főleg akkor szép egyenletes lefolyású, ha mind a két sarokból egyszerre kezd megindulni fejlődése, *vagyis ha egyszerre 4 hegesztő képződik, ami azonban úgy látszik, hogy ritka eset lehet.*

De ha így, amint mostan vázoltam, különböző tempóban fejlődött is a hegesztő, az eredmény eléretik, mert a másik satnyább hegesztőnyelv szintén benövi az éket s bár lassabban különül el szövetileg, de mégis kiegészíti a nemes részt.

Az alanynak kizárt részei még egy ideig ugylátszik, hogy rajta maradnak az oltógalyon, míg később aztán leszáradnak, legfelül ugyanis már nincsen szükség rájuk.

Négyhetes oltványok. (Zöld *Aramon* × *Rupestris Ganzin* 1 (*Ganzin*) alany, érett mult évi *Chasselas blanc croquant* vesszővel

oltva.) A metszetsorozat az oltványnak körülbelül felemagasságában kezdetett meg, ott tehát, ahol az ék (a nemes rész) 5 mm. széles volt. Ettől a ponttól felfelé haladóan történt a vizsgálat, azért, hogy így a leírást meg lehessen rövidíteni.

Az oltványnak további fejlődése némi különbségeket mutathat s ez valószínűleg attól függ, hogy az oltási részbe toláskor mennyire feszítettett szét a nyergezett alany, habár szándéktalanul is, vagy pedig egyáltalán mennyire egyenletesen fejlődött az alany. Szövegetileg ennek kifejeződése az oltvány felső részének többé-kevésbé egyoldalú fejlődése, mi mellett azonban s ez a fontosabb dolog, a forradási övön aluli rész fejlődése egészen egyenletes rendes lehet.

1. A jelzett szintájából vett metszeteken azt látni, hogy az alanyrész a forradási övben kissé rendetlenül nőtt össze a nemes részszel s itt az alany szöveti fejlődésében nagyon visszamaradt, fája egyáltalán nem gyarapodott (hegesztőnyelv itt sincs), a másik oldalon pedig a forradás igen terjedelmes részen jött létre, az alany fája hatalmasan gyarapodott (az elsődleges fát 3—4-szer felülmúlja szélességében), épp így a kéreg is dus fejlődésű. A jobb forradású alany belében hatalmas, szapora sejtoszlásokból keletkezett sejtemeletek által törlik a bélnek sárga elpusztult sejtekből álló szélét s ránőnek a nemes fájára. Az alany ilyen egyoldalú fejlettségének teljesen megfelel, mintegy folytatása, a nemes ék kérgének és másodlagos fájának gyarapodása. Mind a két nagy szövetszövet a félben maradt alanytól kezdődőleg a másik alanyrész felé legyezőszerűen elszélesedő s így egymást az ék s az erősebb alanyfél kiegészíti, kipótolja. Az erősen fejlett alany alatt meristemás hegesztőszövet tölti ki a teret szorosan hézag nélkül s közvetlenül ránő az ék elsődleges tavalyi fájára (szinte forrad vele) s egyben az alany belével is helyenként már egybeolvad. A másik oldalon a gyengébb alany alatt a benyomult hegesztő keskeny, de már differenciálódik a nemes rész favonulatainak megfelelően. Ez már kiegyesülés, ez a gyengébb alanyrész később lehull.

2. A hegesztőszövet itt is a forradási övből ered, de ugylátszik, hogy inkább a nemes részből sarjadzott. A forradási öv arról nevezetes, hogy ottan a 4 hetes oltványban már tökéletes a kapcsolat a nemes rész és az alanyrész új fája között, annyira, hogy az átmenet legfeljebb arról ismerhető fel, hogy a favonulatok

kissé hajtogatottak, iveltek. De ugyanekkor is, amig az egyik oldalon a forradás s utólagos szövetkiválás ilyen tökéletes, a másik szemben levő forradási helyen csak gyér favonulatok elkülönülése látszik, de a két alany és nemes rész másodlagos uj fája nem olvadt össze, még nem egynövésű (egyszerre fejlődő), mind a kettő különálló s habár szélességében gyarapodott, még nem vált egy testté. Szóval különbség látszik a forradás mikéntjében a forradási övnek két átellenes pontján.

3. Ennek következtében aztán az oltvány felső harmadában *a nemes résznek az az oldala, mely az alanyt levetette, tavalyi állapotán van még*, fája nem gyarapodott, a fanyalábok nem lettek szélesebbek, hánca sem fejlődött tovább, így van ez körülbelül 5—6 fanyaláb mentén, amely részen t. i. hiányzik a kéreg az elsődleges háncrestnyalábokkal. Ehhez tapadt ugyanis az egyik alanyrész.

A nemes résznek pedig többi fája, hánca, tehát kerületének több mint $\frac{5}{6}$ -od részén, mind élénk fejlődést mutat s a másik oldalon az alanyval összeforradt, még pedig az oldali forradási pontról benyomult szövetek kiválása folytán, melyek ránövén az ék régi fájára: 1. először nagyon keskeny fanyalábokat kapcsoltak a régiekhez; 2. aztán a bélsugarak folytatásai váltak ki; 3. az alany fája pedig szintén nagy mértékben gyarapodott; 4. hajtogatott kigyózó fás vonulatok révén van oldalt, a lejjebb fekvő nemes fájával egybekapcsolva. Az alany kéregrészének átmenete, egybeolvadása a nemes rész kérgével, valamivel zavartalanabb.

Itten tehát az egyik alanyfél befoglaltatott a nemes részbe, a másik pedig levettegett. Az oltvány tehát a felső részen ebből következőleg egyoldalú fejlődésű lett.

4. Az összeforradt alanyfélnek egybeolvadása azonban csak az *oltvány felső harmadáig tart*, onnan kezdve már látni, hogy az alany legfelső része kirekesztetik s innen kezdve a nemes rész kiegészül, az alany alatt kifejlesztvén a hegesztőnyelvet, mely megújítja s kipótolja a hiányzó szöveteket. *Az alany tehát az oltvány felső harmadában csak védőszerepet játszik a nemes rész körül.*

5. Az oltványnak legmagasabb részén az alany fájából meg a nemes rész hatalmas kéregrészből együttesen eredő, részint fás vonulatoknak behatolása révén, az alany mindinkább összenyomatik és oldalt tolatik, az alany bele elsárgult egészen összesajtoló-

dott, elsődleges háncsrostnyalábjai megsárgultak s csak a két végén van a kéregrészszel még egybekötve.

Az ék tehát a négyhetes oltványban a közepétől (vagyis a forradási övtől) lefelé forradt csak össze mind a két oldalán az alanyrészekkel. Felső felében pedig az egyik alanyféllel nem nő össze, azt kirekeszti s ez aztán elpusztul, — s ezért az oltvány itten egyoldalú lesz, ezt pedig erőteljesebb növéssel egyenliti ki, kiegészítvén ezt a hiányos oldalát is.

A négyhetes oltványok hosszmeteszetein ez szintén jól felismerhető. Az elsődleges összenövés (forradási öv) helyétől ugyanis (ha a tengelyen keresztülmenő metszetet vizsgáljuk) mindkét oldalon hegesztőnyelv hatol be az oltási részbe, de az egyik oldalon, hol a forradás erőteljes széles volt s az összekapcsolódás fölhágó kigyózó edénynyaláb-vonulatokkal megtörtént, *hatalmas hegesztőszövet nyomul be* s az alany s a nemes rész is erőteljesen tovább fejlődik, míg a baloldalon az összeforradás kis területre szorítkozik, csekély mérvű s itten *a behatoló hegesztő gyenge nagyon*. Ugyalászik, hogy a nyergezési hasíték igen rézsut volt vágva.

A tovább kifelé eső, tehát inkább felületi metszeteken látszik, hogy az erőteljesebb forradás oldalán a hegesztő mily erős s amint elvonul az ék fája mellett, összeolvad annak faedényeiben levő (összenőtt) thyllisekkel s a külső oldalon a saját (az alany) belével. A belek különben, mint hosszmeteszeteiken jól látni, nem forradnak, a sárga határvonal megmarad széleiken.

Az alany és nemes rész idei fájának egybekapcsoló tehát egyoldalú s egy nagy kigyózó vonulattal törtenik a forradási övben. A másik gyengébb forradású oldalon azonban az összenövés igen keskeny területre szorítkozik s inkább csak az oltvány kerületéhez közelebb valósul meg, de azért itt is az alany fájából eredő vonulatok egybeforradnak a nemes résznek új fájával, a hegesztőszövet pedig az ék bélsugaraival lép lassanként forradásba (az elbarnult, elhalt összenyomott közbeeső sejtek felszívódása után) kis mértékben, míg a másik oldalon ez mind gyorsan megyen végbe; *ugy hogy az éknek ép csak a hegye sárga, míg a többi része teljesen egybeforradt*. A gyengébb forradási részen az ék sárga vonala tovább marad meg, legelőbb a felső részén kezd eltűnni a forradási öv alatt, ott a sárga vonal már szaggatott az említett összenövések miatt. Tehát minél inkább közeledünk az oltvány felületéhez, ez az összenövés annál teljesebb

lesz, az alany és a nemes rész között a gyengébb oldalon is. Vagyis az ék uj fája és az alany fája összenő itt is, ellenben a kéregben az összeforradást a hegesztőszövet közvetíti. *A különbség tehát csak annyi, hogy az erősebb forradás oldalán mélyebbre hatoló az összenövés, a gyengébb forradási oldalon pedig inkább a széleken jön létre. Ezen oldalon kívülről sima az oltvány* (csak egy kis alanyrészecske áll ki mint nyelv s ez is elszárad) s itt a hegesztőszövet maradványa is megvan (ez közvetíti t. i. a kéregrészek összenövését), *az erőteljesebb forradás oldalán pedig az oltvány kisé domboru lesz.* Az oltvány derekán mindig kissé elvékonyodó, ahol ugyanis a kötés leginkább szoritotta, nem lehetetlen, hogy a kötözés erejétől is függ a forradás mikénti lefolyása. Talán ha nagyon szoros, akkor lesz inkább egyenlőtlen a forradás és fejlődés.

Négyhónapos oltvány. (Őszi állapot.) [Chasselas rouge oltva zöld Aramon × Rupestris Ganzin 1 (Ganzin) alanyra].

A metszetsorozatokat alulról felfelé vizsgálva azt tapasztalni, hogy a forradás vonalát a fatestben már csak az erősebb széles legyezőszerű bélsugarak jelzik, részben pedig áthajló fanyalábok. *Az éknek régi fája be van tolvá egészen a bélbe, uj fája pedig közvetlenül folytatódik az alany fájába. A fa szélesebb a nemes rész fölött mindig.* A hegesztőszövet maradványa az egyik résben sokkal szélesebb. Az ék, vagyis a nemes rész háncsában több, 3—4 széles rövid háncsrostnyaláb, mint az alanyfélen, mi már faji jellegnek tekinthető.

Ott, ahol az ék 3 mm. széles, látni, hogy a forradási helyek mind szélesebb legyezőszerűen szétterjedő s részben kigyózó favonulatokból állanak. Az egyik hegesztő nagyon széles, a másik keskeny maradt. A széles átnyulik a résnek egy darabján. *Általában az oltvány jó forradásu, egészséges.*

Kétéves oltvány. [Chasselas blanc croquant oltva zöld Aramon × Rupestris Ganzin 1 (Ganzin) alanyra.]

A kétéves zöldoltvány, mely vizsgálatra került „nem volt döntve, hanem a karóhoz kötött (füzfavesszővel) s télen át be volt takarva vászonnal“. Itt még megemlítenő egy érdekes körülmény, mely *Bucher* figyelmét fölkelte. Ugyanis „az egyik hosszabb alanyu kétéves oltvány a tőke feje alatt tele van légygökerekkel, pedig az oltványfej 80 cm. magasságban volt, tehát nem a föld mellett, ahol nedvességet kaphatott volna. Az altalaj

Bucher szerint eléggé nyirkos, sőt tavasszal vizenyős volt. Árnýéket csak a saját lombzatától kaphatott az oltvány (a telep magas hegyen van) s csak éppen egy oltványon mutatkozott a légyököképződés“.

Erre nézve tájékozásul szolgálhat az, hogy gyakorlati *tapasztalatok szerint a légyökök akkor fejlődnek a szabadban, mikor a tavasz esős, nedves*. Kísérleteket is végeztek erre nézve s ezek *folytán az esőnek tulajdonítják leginkább a légyökök képződését* (így teszem Arcangeli, Vannucini és Rosetti), a gyakori eső ugyanis *a kérget sokáig nedvesen tartja* s így indítaná meg a légyököképződést. Üvegházban mi is azt tapasztaltuk, hogy a folytonosan naponta öntözött venyigén (még magasan a földtől 1 méterre is) gyakoriak a légyökök s valóságos bojtokban fejlődnek, oly nagy számban lépnek fel.

Visszatérve a kétéves oltványokra, azt tapasztaltam vizsgálásuk közben, *hogy itt is a nemes rész régi fája a bélbe mélyebben behatol, mint az alanyoké*, a sejtfalak mind megsárgultak, a régi fa tehát kiküszöböltetett. Az oltási rés ki van töltve élettelen oszlási szövetekkel, a hegesztő maradványaival. *Mindkét fél uj fája teljesen ép, az ék felett tömegesebb, ezért az oltvány lapított-összenyomott alakú. A farostok, bélsugarak, mind keményítővel telvék, még a legöregebb fában is.*

A forradás vonulatai arról ismerhetők fel, hogy egy darabig (a tojásdad metszet felerészéig) vagy akár egészen is, *csak nagyon széles bélsugárból állanak*. A hánccs hatalmasan fejlődött a nemes rész felett, a hánccsugarak szélesek, az alany felett legkeskenyebb a hánccs. *Az egész oltvány szép tömött egészséges fát mutat.*

Ötéves oltvány. [Zöld *Riparia Portalis* alanyra oltott tavalyi *Pécsi szagos (Alexandriai muskotály.)*]

„Az alanyvessző, mint I. osztályu gyökeres *Riparia Portalis*, 1899. év tavaszán lett ültetve a Pécsváradi állami szőlőtelepen s 1900. évi zöld hajtásai június első felében lettek az 1899. évi november havában (levélhullás után) megszedett *Pécsi szagos* fásvesszőivel láczai Szabó László módja szerint beoltva. Vagyis az oltásnál az alanyvesszőből rövid nyereg lett kivágva és ugyanilyen ék lett behelyezve és oltógummival összekötve. Hogy az oltványnak ne legyen nagyon hosszú nyaka, a nemes rész rügye közel állott az ékhez, de a rügy fölött hosszú iz hagyatott a nemes vesszőn.“

„Az oltás alkalmával az alanyról csak a legfelső levél lett leszedve, a többi érintetlenül meghagyatott s a hónaljajtások is csak addig lettek kicsipkedve, míg a nemes rész a 15--20 cm. hosszúságot elérte; de az ezután előtörő hónaljajtások közül minden levélnél 1—1 meghagyatott s midőn azon 3—5 levél volt, a hónaljajtás 1—2 levélre kurtított. A nemes hajtásnak pedig szeptember hó első felében $\frac{1}{8}$ -ad része kurtított el.“

„Az oltványok közül levélhullás után (november első napjai) egy rendes módon helyben döntve (bujtatva) lett s mivel majdnem minden tőkén 2—3 oltvány volt, a többit, mint sima zöldoltványt, ültetésre eladták.“

„Azóta a helyben bujtatott ily oltványok, ép olyan buján fejlődtek, mint a zöld hajtással oltott zöldoltványok, ugyis termettek 5 éven keresztül“ és semmi rendellenességet sem tapasztalt rajtuk *Bucher*, kitől ezeket az adatokat kaptam. Ugyancsak ő jegyzi meg, hogy tapasztalata szerint, egy tőkéről nem tanácsos 2 vagy több oltványt ledönteni, mivel az anyatőkékét rövid idő alatt kimerítik. Az oltványok vizsgálat végett 1906 márczius havában szedettek ki, aztán az intézetben fixáltattak s metszetekre feldolgoztattak.

Az ötéves oltványok vizsgálása azt mutatta, hogy belük sárga, egyes sejtcsoportok benne megbarnultak, vagyis hogy a bél már valószínűen egészen élettelen. A legidősebb fa elemeiben fekete tartalom látszik, az elsődleges fa részben összesajtolódott, edényeiben mézga van. Az oltvány új fája tömött, egyenletes fejlődésű. *A faelemekben* (természetesen az edények kivételével) *sok keményítő foglaltatik, ép így a legidősebb fában is*, melynek sejtfalai sötét színűek, barnák. A hegesztőszövet maradványa, az oltási részben még látszik.

A forradás létrejötte tehát általában a zöldoltványok forradásának típusát követi, azzal, hogy az alany régi fája kirekesztetik, s az oltvány felső része többnyire egyoldalú lesz, az alany egyik hegyének leválása, eltolása folytán.

Mint ebből a vázlatos összeállításból is kitűnik, „a zöldre fás“ szőlőoltványok, még ugyanazon évnek őszén teljesen készek, ami a szövettani kiválást, kifejlődést illeti. Az összenövés teljes, kifogástalan, ez pedig a mesterségesen együttes életre kényszerített oltványegyedek további életképessége tekintetéből rendkívül nagy fontosságú. S amennyire a vizsgálatra került példányokból követ-

keztetni lehet, az idősebb, egészen öt éves oltványtőkék is igen szép fejlődésük szövettanilag, ami ép ezért további életképességüknek is zálogául vehető. Hogy azonban más fajták miként viselkednek, ezt az oltási módot hogyan bírják el, döntésnél hogy viselkednek, milyen terméket adnak, együttes növekedésük (vastagodásuk) milyen stb. ezt mind a további kísérletek s tapasztalatok fogják eldönteni.

Az eredmény az eddigi tapasztalatok szerint 60—70%, tehát igen jó s hogy kiváló forradást nyújt ez a mód, azt a szövetteni vizsgálat kiderítette. Előnye ennek az oltási módnak, mint erre Bucher nagy súlyt vet, az: hogy 1. a zöld hajtásra nincsenek rászorulva s ezért a zöldrefásoltás ott is készíthető, hol zöld hajtás nem kapható; 2. továbbá korán is végezhető, midőn még zöldoltáshoz használható nemes hajtás nincs is s így többet lehet készíteni; 3. végül pedig ép abból kifolyólag, hogy korán készíthető (az alanyhajtás már 40 cm. magas korában oltható), egyben biztosabban meg is érik az alany.

Horváth Antal: Tisztelt kongresszus! Az előadó ur által most ismertetett oltási módra bátor vagyok megjegyezni, hogy ennél a beéredés van korlátozva, mert a hajtás kezdődik júniusban s hogyha nincs különös nedvesség, akkor ha az őszi hidegek korán állanak be, nem érett a vesző és télen elfagy. A nemes galyaknál a szem szintén későn hajt ki, csak akkor, midőn már annyira össze van forrva, hogy kellő nedvet kapott a hajtáshoz. Nekünk tehát mindenképpen arra kell törekednünk, hogy a tél bekövetkeztéig az oltvány érett legyen. Ha úgy készítjük az oltást, hogy a nemes részt a tavalyi hajtásról vesszük, a bizonytalanságot kiküszöböltük az oltvány nemes részét illetőleg, mert ha a szem nem is hajt ki, de egy rejtett gyűrű van alvó szemekben, amelyek a jövő évben kihajtanak.

Ha úgy csináljuk ezt, mint a francziák, t. i. dugaszos oltással, legkevésbé bizonytalan a beéredés, mert akkor mind a két rész érett már. A két éves alany hajtása nem oly könnyen gyökeresedik meg, hogyha sima dugványképpen ültetjük, az lenne tehát a legbiztosabb formája az oltásnak, hogyha magán a tőkén végezzük azt a nyár folyamán.

Molnár Lajos: Előadó ur előadásából láthattuk, hogy mily missziót teljesített a kormány, mikor az ampelologiai intézetet megalkotta s a kongresszus tagjai végtelen hálás köszönettel vehetik

egyrészt előadó urnak, másrészt a szőlősgazdák egyesületének, hogy ezt a kérdést szőnyegre hozták, de ebből kifolyólag főleg azért, mert praktikus módját látom annak, hogy a fajtisztaság keresztülvitele megoldható a zöldrefásoltás keretén belül, éppen azért bátor vagyok egy határozati javaslatot beterjeszteni kérve annak elfogadását.

Javaslatom a következő:

„Kérje föl a kongresszus a földművelésügyi minisztériumot, hogy ez oltásmódot az állami, valamint borászati felügyelőségi kerületekben tegye kísérletezés tárgyává s ott a munkásokat ebben gyakoroltassa.“

Bernáth Béla elnök kimondja a kongresszus határozataként, hogy *Molnár Lajos* javaslata egyhangulag elfogadtatik s egyben előadónak a kongresszus köszönetét és háláját tolmácsolja nagy tudásra való szakavatott és érdekes előadásáért.

* * *

Délután a káptalan szentmiklósi szőlőjének megnézése és a *Horváth Antal* és *Erreth-féle* bálícsi szőlők tanulmányozása.

E nap délutáni programjának megvalósítása végett az összejövetel 2 óraker volt a kiállítás területén, ahonnan harmincznál több kocsin először is a **pécsi káptalan** szentmiklósi szőleijébe hajtottak ki, hol a vendégeket *Szeifritz István* nagyprépost, címzetes püspök fogadta és kalauzolta. A szőlő egy összefüggő nagyobb területet képez s igen jó karban van, ámbár az idén a jég némi kárt tett benne. A terület hegyoldal, a szőlő néhol erősen lejtő talajon áll, ahol bizony a kocsiközlekedés igen nehézkes volna. A tápanyagpótlásra, trágyázásra sokat adnak és hogy azt okszerűen keresztül vihessék, kint a hegyen szarvasmarhatenyésztést üznek, melynek trágya termelése kizárólag a talaj tápanyagának pótlására fordítatik. A szőlő a Pécssett divó fajtákkal van beültetve, melyek igen szép fejlődést mutatnak; ugyanakkor mód nyujtatott arra, hogy az ideálisan szép fekvésű szőlő kiválóbb borait is megizlelhessék a kongresszus kiránduló tagjai.

A káptalani szőlő után a társaság **Horváth Antal** ügyvéd országos híri ampelografus szőlőjét látogatta meg. A tulajdonos rendkívül behatóan ismertette a nála levő alany- és európai fajokat és azok tulajdonságait. A társaság végtelen élvezettel hallgatta a nagy fajta-

smerő tanulságos elbeszélését és nézte a legnagyobb szakszerűséggel kezelt szőlőt.

Szinte meglepő más vidéki emberre, hogy az itteni szőlők mindenike ugyszólván egy kis fajtagyűjtemény. A *Horváth*-féle szőlő meg épen olyan, amelyhez hasonlót keveset lehet találni.

Nevezett a helyszínen alábbiak szerint nyújtott rövid ismertetést: Abban a híres 1811-iki évben, amikor az a sok jó bor termett és az égen az a nagy üstökös csillag jelent meg, szerezte nagyapám szőlőm egy részét; a többi részint atyám, részint én vettem hozzá, úgy hogy most az egész terület 8 kat. hold. Abból az 1811-ikiből még most is van pinczében, de mivel már nagyon elgyöngült, 1906-ban Sémillon fajból való szőlőcsemegén újra felerjesztettem.

A szőlő fekszik Pécssz. kir. város határában, a Felső-Makár dűlőben; főlejtése délnyugati. Talaját legnagyobb részben az alsó werfeni rétegekből származó homokkő- és palatörmelék képezi, mely bőven van agyaggal keverve, úgy hogy jobb talajt amerikai fajoknak képzelni sem lehet. Színe a talajnak a tarka homokkő-képletbeli kőzeteknek megfelelőleg sötét barnavörös, itt-ott tarkítva sárgás, zöldes és kékes foltokkal.

A 9 holdból jelenleg 1 hold még betelepítetlen, $1\frac{1}{2}$ hold régi hazai szőlő, amely gyéritéssel lesz fentartva; a többi részint régiebb, részint újabb oltványszőlő, leginkább *Rupestris metallicán*, azután *Rupestris du Lot-on*, *Vitis Solonis-on*, kisebb részben *Riparia* × *Rupestris* hibrideken és igen sok más amerikai tiszta fajokon és hibrideken.

A szőlő tisztán zöldoltással lett telepítve és pedig részint ledöntéssel, részint a fölös levágott zöldoltványok továbbültetése által.

A táblákban borszőlőként *Furmint*, *Csomor*, *Járdovány*, *Semillon*, *Kreaca*, *Barátcsuha*, *Mysket* (szagos bajnár) és *Olasz rizling*, csemegeszőlőként *Pécsi muskatály*, *Ascot Citronelle*, *Muscat Ottonel*, *Chasselas musqué* és egyéb *Chasselas*-fajok vannak; a több száz fajt tartalmazó szőlőgyűjtemény a táblák szélein van elhelyezve.

Ugy a talaj mint a fekvés folytán szőlőm egyike a legkilü-nőbbeknek Pécssett és bora a Káptalan Szent-Miklósi szőlőjének borához hasonló. Szőlőmben a *Madeleine Angevine* már volt oly év, hogy július 15-ére érett volt, a *Pineau noir précoce* és a *Madeleine violette* már július 10-ére. A szüretet azonban csak

október közepe táján szoktam megtartani. Megjegyzem még, hogy már sokszor csináltam aszubort is.

A szőlő rövid bakmetszéssel lesz művelve; hosszabb metszési módot a pécsi éghajlat szárazsága nem enged meg. Permetezni eddig többször mint kétszer évenként nem kellett, Oidium szőlőomben nem fordul elő.

Tőle **Erreth János** városi főispán *bálicsi szőlőjébe* hajtattak a kirándulók, ahol a remek fekvésű és mintaszerűen telepített és gondozott szőlő megtekintése után a házigazda dus ozsonnával és pompás borokkal vendégelte meg a kirándulókat. Hogy a kedélyes együttlét alatt felköszöntőkben nem volt hiány, azt talán felesleges kiemelni. Szőlőjéről a következő rövid ismertetést közölte:

A szőlő kiterjedése $8\frac{1}{2}$ kat. hold. Talaja tulnyomó részben vöröses homokkő, mely könnyen ellenálló, csekély részben sárga agyag. Fekvése déli, felső része fensik, alsó része teknyőszerű, nyugatdéli és keletdéli lejtéssel. Az alanyvessző alig számbavehető kivétellel Rup. monticola, nagy erős tőkét nevel, s jó években a bortermés holdankint 25 hekto. A szőlő 530 □-méteres táblákba fajonként van ültetve. A főfajok: Furmint, Zierfandl, Olasz rizling, Csomor, Járdovány, Lisztes fehér, Szerémi zöld, Szagos gohér, továbbá a francia fajokból: Sauvignon, Semillon Orange, Auvernas gris, Muscadella du Bordelais. A must cukortartalma 20—24% cukor körül van, nem tulságos száraz években, mint minő az idei volt. A francia fajok, továbbá Furmint, Zierfandl és Rizlingnél, vajmi gyakran a 25—28%-ot is eléri. Az idei must cukortartalma volt 20—25 is, csak a szagos gohér volt 18%.

A szőlő közepén áll a Vajdahunyadra emlékeztető toronynyal ellátott nyárilak. Az emeleten van a városra és az attól délre eső lejtőkre gyönyörű kilátást nyújtó veranda, két nagy lakszoba szilfából készült secessióos berendezéssel, a mellékhelyiségek a földszintet foglalják el. 100 □-méter nagyságú munkahelyiség 406 sz. Röckrendszerű sajtóval. Itt folyik a szüret, s itt erjesztetik 600—700 literes hordókban a must. A hordók 12—14 cm. híján megtöltetnek, megtelvéen azonnal szőlőlevéllel betakartatnak, az akonalyukakra nehezekül kövek használatnak mintegy $1\frac{1}{4}$ cserép nagyságban s ily kezelés mellett tulforrás csak a legritkább esetekben fordul elő. Megjegyezte még, hogy a talaj nagyon száraz és laza, a megmunkáltatása a legcélszerűbben eső után eszközölhető.

Harmadik nap. (Szeptember 22.)

Bernáth Béla elnök: Üdvözlöm a kongresszus tagjait, az ülést megnyitom. A mai napirendnek második tárgyát fogjuk először tárgyalni. A felszólalni kívánó tagtársak sziveskedjenek *Ballay* titkár urnál jelentkezni. Most pedig felkérem *Szilágyi* János urat előadása megtartására.

VI. TÁRGY.

Ujabb tapasztalatok az alanyul használható amerikai szőlőfajok és azok hybridjeiről.

Szilágyi János: Tisztelt kongresszus! A IV. országos szőlészet és borászati kongresszus nagyérdemű elnöksége felhívásának engedve, előadásomnak megszabott tárgyát „*ujabb tapasztalatok az alanyul használható amerikai szőlőfajok és azok hybridjeiről*” fogják képezni.

Ujabb tapasztalatok az amerikai alanyfajokról . . . igen tág mező! Ugyannyira, hogy a további gondolatok füzésénél szintén megáll a toll kezemben, hogy e tág mezőből melyik részt ragadjam ki s mit soroljak fel a mélyen tisztelt kongresszusnak, hogy a „*maradiság szinezete*” alól menekülhessek; de azért tapasztalataim ujszerűségével az ügynek, a szőlőmivelés ügyének árlalmára ne legyek.

Leginkább megközelíteni vélem előirt feladatokat akként, ha előbb kijárt nyomokon haladok s ezután térek reá tulajdonképpeni célomra, t. i. az amerikai alanyfajtákról, részint az utóbbi idők irodalmából, részint a saját tapasztalataimból merített megfigyelések felsorolására.

Mindenekelőtt elmondom, ami szívemet legjobban nyomja, t. i. hogy már körülbelül negyven éve lesz annak, hogy Gaston Bazille, Franciaország jeles szőlésze — már az amerikai szőlőkultúra kezdetén, az ő közismert jeles mondásával — az adaptáció kér-

désének alapját lerakta. Azóta a szőlőmivelésnek minden számottevő tollkezelője iparkodott ezen kérdés megvilágításához hozzájárulni, ugyannyira, hogy ma már alig van amerikai alanyfaj, mely tövirül-hegyire alaposan ismertetett ne lenne s még kevésbé van szőlőmiveléssel foglalkozó egyén olyan, ki ne tudná, miszerint a telepítés sikere --- az ép és tökéletes anyagon és szakszerű gondos elültetésén kivüli, legelső sorban attól függ, hogy vajjon helyesen volt-e megválasztva a betelepítendő területhez az amerikai alanyfajta . . . s mégis lépten-nyomon csak a sok panaszt halljuk s a gyakorlati életben a sok sikertelenséget látjuk !

Mielőtt a felvetett kérdésre a feleletet megadnám, engedje meg a mélyen tisztelt kongresszus, hogy világosabb áttekintés kedvéért a már kijárt nyomdokokból felsoroljam a következőket. Az oltványoszőlőkkel eszközölt telepítés kezdetén az amerikából behozott szőlőfajokkal úgy a gyakorlati, mint a tudományos világ elegendő gyorsasággal végezett. A sokféle eredeti amerikai fajtákból, a biztos filloxeraellenállású *Vitis Ripária*, *Vitis Rupestris* és *Vitis Berlandieri* jobb változásai elég helyesen kiválasztottak s azok számára meglehetősen szabatossággal a megfelelő talajok is kijelöltettek. A többi amerikai fajta változásairól pedig tisztázódott hogy azok vagy kevés fillokszera-ellenállóképességűek vagy az éghajlat iránt mutatott igen magas hőigényük miatt a mi telepítési céljainknál nem használhatók.

Ugy ám, de az így nyert sorozatból, mely megközelítőleg csak a *Ripária Tomentozát*, a *Ripária Portálist*, a *Rupestris Monticolát*, a *Rupestris Metálicát* s egy pár jelesebb *Berlandieri* változányt és a *Vitis Solonist* hybridet tartalmazta, a későbbi gyakorlatban kitűnt, hogy azokban nem birunk egy olyan összefüggő és fokozatos választékot, melyekkel a különféle méisztartalmu s más kedvezőtlen fizikai tulajdonságu talajainkat akadály nélkül betelepíthetjük így a szükség által mintegy kényszerítve voltunk arra, hogy kritikussabb talajaink számára újabb és újabb alanyfajokat keressünk.

Amerika azonban akkor már teljesen ki volt merítve, onnan minden elhozhatót importáltunk s így nem maradt más hátra, mint hibridek készítése! Ezen az úton kísérteni meg a még kívánatos alanyfajta előállítását. E téren a próbálkozás két irányban haladt. A telepítők egy része csakis a nagyobb filloxeraellenállású eredeti amerikai fajok keresztezéséből létesített új, ugynevezett

tiszta amerikó-, amerikai-hybrideket, igen helyesen akként okoskodva, hogy teljesen biztos fillokszeraellenállású alanyok csakis ezen úton származhatnak; a telepítők másik része pedig, nem bizva teljesen a tiszta amerikó-amerikai hybridek feltétlenül jó adaptálódásában, az amerikai fajoknak európai fajtákkal való keresztezésével, tehát — amint a francziák elnevezték, *frankó-amerikai hybridekkel* vélte célját elérhetni; amennyiben és szintén igen alaposan azt remélte, hogy az ilyen származású hybrideknek kedvezőbb lesz az affinitása és adaptálódó képessége.

Mind a két úton ma már számtalan s közöttük nem egy kiváló hybrid létesült s hogy a telepítésekben ennek dacára léptenyomon mégis oly sok sikertelenség mutatkozik, annak oka abban rejlik: hogy e hybridek hibásan körülírott ismertetéssel hamarabb forgalomba jöttek, mint mielőtt az adaptáció és a fillokszeraellenállóság kérdése, a helyes utra terelődött volna s ennek következtében nemcsak a kétes értékű, de olykor az értékesebb hybridek is sok helyen sikertelenségeket okozva, nem bírták maguknak a szőlőtelepítés terén azt a helyet kivívni, ami őket jogosan megillette volna.

A hibásan körülírott ismertetések megfigyeléseim után főként két okból származhattak.

1. Tudjuk azt, hogy az amerikai szőlőfajták adaptációjának kérdésénél legnagyobb szerepet a talaj szénsavas mésztartalma játsza. A talaj szénsavas mésztartalmát pedig egész az utóbbi időkig míg *„Megfigyelések a meszes talajok s meszes talajokra alkalmas amerikai szőlőfajtákról“* című, Treitz Péter osztálygeológussal együttesen írott munkánkban a szénsavas mésznek a talajvázról elkülönített finom földben eszközlendő meghatározására reá nem mutattunk, hibásan mérték.

2. A fillokszeraellenállóság kérdésénél pedig nagy uttévészítő volt a ma már mindinkább megvilágításba jutó feltételes fillokszeraellenállóképesség, t. i. hogy a teljesen biztos és a már gyengének minősíthető filloxera-ellenállóképesség között kell lenni egy olyan rövidebb sorozatnak, ahol, illetve ahová tartozó fajtáknak a fillokszera ellenállása már csak feltételes, t. i. hogyha az illető fajta olyan helyre jut, hol a talajviszonyok tenyészetének megfelelők, a fillokszera szaporodására pedig kedvezőtlenek, ott vígan megél. Ahol pedig adaptálódásához csak tűrhető, a fillokszera szaporodására pedig igen kedvező viszonyok vannak, ott elpusztul.

Tág utja volt tehát úgy a fillokszera-ellenálló, mint főként az adoptálódó képesség megítélésének tekintetében, nemcsak az üzleti érdekek által sugalmazott, de még a jóakaratu tévedéseknek is.

Méltóztassék venni például azon esetet, hogy valaki egy hybridnek adoptálódó képességét oly talajon próbálta ki, ahol a mésztartalom hibásan volt meghatározva; avagy egy másik, egy feltételes fillokszeraellenállásu hybridnek fillokszera-ellenállóképességéről oly talajban vont következtetést, hol a hybrid adaptációjára kedvező, a fillokszera szaporodására pedig kedvezőtlen viszonyok voltak: nem-e és egész jóhízemüleg megtörténhetett, hogy így, például egy tiszta amerikó-amerikai nagy fillokszeraellenállásu hybridet érdemén felül nagy mésztűrőnek, avagy egy feltételes fillokszeraellenállásu, de jó adaptálódó frankó-amerikai hybridet érdemén felül magas fillokszeraellenállónak tüntetett fel?

Igen sok helyen nemcsak hogy megtörténhetett ez, de egészen bizonyos, hogy a legtöbb félreértés és csalódásnak az előidézője is ez volt s a telepítők körében a hybridek iránti bizalmatlanságot fokozva, késleltette azon időt, a jelesebb hybrideknek a telepítés körébe bevonását, s azoknak bevonásával — az eddig csak szűk körben mozgó alanyválasztékok kiegészítését, melynek bekövetkezése a továbbhaladás érdekében sok helyen már igen régen életkérdés lett volna.

Azt hiszem, hogy a fent vázoltakban, a telepítések sikertelenségének az adaptáció és fillokszera-ellenállóképességet érintő részét nemcsak teljes világításba helyeztem, de egyuttal ezenfelül kellőleg reámutattam arra is, hogy az alanyul használható amerikai szőlőfajtákról az eddigi ismertetések sok tekintetben nem állják meg helyüket s ma már úgy a fillokszera-ellenállóképesség, de főként adaptálási képességük ismertetése tekintetében az általam körvonalozott értelemben helyesbítésre szorulnak.

Ezen helyesbítéshez óhajtok ma a feladatomból kitüzött czim alatt gyakorlati megfigyeléseimből egy pár adattal hozzájárulni; akkor, amidőn az alanyul használható amerikai szőlőfajták ismertetésénél a fillokszeraellenálló és mésztűrőképesség mérvét használhatóságuk mérlegelésénél már az előzőleg szóvátett értelemben tárgyalom.

Gyakorlati megfigyelésemet három részre osztottam. Az első részben említés tárgyává teszem, az ez idő szerint alkalmazásban levő, a második részben a tisztavérű amerikó-amerikai s a harmadik részben a frankó-amerikai alanyfajokat.

I. rész. Az ez idő szerint alkalmazásban levő alanyfajtákból, mint köztudomásu, csak a Ripária, Rupestris és Berlandieri jobb változatai és a Solonis-hybrid vannak elterjedve.

1. A *Ripáriának* jobb változatai: a Szőrös Ripária, a Ripária Violet, a Ripária Portális és a Ripária Grand Glabre. A jó Ripária-változatoknak, miként azt már eddig is tapasztalták, legmegfelelőbb a középkötöttségű, sem nem tulságos száraz, sem nem tulságos nedves, mély rétegű, üde, vas- és kvarcban gazdag talaj; mégis azon ingadozással, hogy a talajnedvességet a Szőrös Ripária és Ripária Violet, a talaj száraz voltát pedig a Ripária Portális és Ripária Grand Glabre szivelik el jobban.

Valamennyi jobb Ripária-változat teljesen biztos, 19. számmal értékelhető fillokszeraellenállásu. Igen könnyen gyökeresíthető. Megfelelő talajviszonyok között igen erősen növekedik s fáját még kedvezőtlenebb éghajlat alatt is korán érleli. Ugy zöld-, mint fásoltásnál az európaival jó forradást ad. Valamennyi európai fajtával jó affinitása van, rajta az oltványok bőtermők s a termést a legtökéletesebben kifejlesztik és igen korán beérlelik.

A Szőrös Ripária és Ripária Violet 8—10, a Ripária Portális és Ripária Grand Glabre 12—14⁰/₀ szénsavas meszet tűr.

Sok igen kiváló tulajdonainál fogva a jobb Ripária-változatokat megfelelő körülmények között, a legelső alanyfajták közé sorolhatjuk, de a fent vázolt mésztűrőképesség határain túl, valamint keményebb, kötöttebb talajokban, a velök eszközölt telepítés czéltalan.

A Ripáriás telepítések sikertelensége, nagyon sok esetben a telepítőknek a talaj kötöttségét kicsinylő, rendszerint ama okoskodására vezethető vissza, hogy forgatás által a talaj is lazábbá tétetik. Tagadhatatlan igaz, hogy egy a forgatás által porhanyóbbá tett kötöttebb talajban is a Ripária jó változatai az első években igen szépen diszlenek, de ezen állapot csak ideig-óráig tartó dolog, mert amint az idők folyamán a forgatott talaj összeülpedik s kezdi régi kötöttségét felvenni, éppen olyan fokozatosan kezd abban, ugy a Ripária-változatokra készült oltvány, mint a Ripária-változatokból létesített anyatelep visszaesni s visszaesésüket nagy-

ban előmozdítja azon körülmény, hogy rendkívüli nagy hajlammal bírnak a felső, illetve harmatgyökér képzéshez, miért is figyelmes legyökerezésük, főként kedvezőtlen talajviszonyok között, még az anyatelepeknél is évről-évre elkerülhetetlen.

2. A *Rupestrisnek* számos változatai közül a *Rupestris Metallica* és *Rupestris Monticola* érdemelnek említést.

A *Rupestris Metallica* teljesen biztos 18. számmal értékelhető fillokszeraellenállású s 18% mésztűrőképességű, a szárazabb, sekélyebb rétegű, igen köves és igen meredek hegyoldalakon is erőteljesen fejlődik s kiválóan alkalmasnak bizonyul a homokkövek és soványalák málladékából keletkezett talajokra. Sima vesszőről könnyen gyökeresíthető, úgy a fásojtás, mint husos hajtásai folytán a zöldoltás céljaira kiválóan alkalmas, jó forradást ad, az oltványt erőteljesen neveli s a reakészült oltványokon a termés, ha nem tulsok is, de úgy látszik, hogy évről-évre egyenletes és igen jól kifejlődött. A *Rupestris Monticola* felett előnyére tudható be, hogy fáját, valamint termését is valamivel korábban érleli s éppen ezért szinte feltűnést keltő, hogy ma még annyira mellőzött.

A *Rupestris Monticola* fillokszeraellenállása teljesen biztos 18 számmal értékelhető, mésztűrőképessége 20—25% és szerintem nagy figyelmet érdemlő alanyfajta, mert nemcsak a sekély termő rétegű száraz és kövesebb, de még a leghitványabb sárgászínű márgás talajokban is, ha csak azok nem tulszárazak, igen erőteljesen fejlődik. Gyökeredző képessége kiválóan jó s a reáoltott európaival szép, semmi dudorodást sem mutató forradást ad, valamint az alany és nemes rész további növekedése is teljesen egyforma s éppen a forradás eme jó minőségének tulajdonítom, hogy a *Rupestris Monticolára* készült oltványszőlőkben az időközi kipusztulás sohasem oly nagymérvű, mint a Ripáriákon álló oltványszőlőkben. Nagy hibája azonban igen magas hőigénye, miből kifolyólag a reá nézve kedvezőtlen fekvésekben vesszőit csak későn s ekkor is igen nehezen érleli s a reakészült oltványokon a termés is későbbben érik s ennek folytán finomabb jellegű fajborok termelésére csakis kiváló meleg fekvésekben használható.

Ugy nálunk, mint Franciaországban a *Rupestris Monticolára* vonatkozólag nemcsak a vélemények, de a valóságban mutatkozó eredmények is nagyon eltérők. Ha *Rupestris Monticolára* készült oltványszőlőt szemlélünk egyik helyen és eddig a *Rupestris*ekre

kedvezőnek tartott viszonyok között, megadással kell beismernünk, hogy a Rupestris Monticolán készült oltványok, kivált fiatalabb korokban és gazdag talajokban valóban rugnak és a reáoltott európaiak későn érlelik, másik helyen és eddigi felfogások szerint a Rupestrisekre kedvezőtlen helyeken, jóllehet, hogy a koránérés jeleit itt sem mutatja, de csodálkozással kell meghajolni erőteljessége és nagy terméshozama előtt s éppen ezért véleményem az, hogy a Rupestris Monticolát nekünk még elítélni nemcsak elegendő okunk nincsen, sőt ellenkezőleg, tekintve ama kiváló előnyüket, melyeket ezen fajta biztos fillokszerellenállása, szerény talajigénye és a telepítési munkálatoknál való könnyű alkalmazhatósága, oltványai tartóssága folytán magában rejt — országos érdek, hogy adaptáczióális szempontból tüzetesen tanulmányozzuk.

3. A *Berlandieriek* igen sok teljesen biztos fillokszerellenállású és 50–60% szén-savas meszet tűrő változata van.

A legtöbb változatnak azonban óriási hibája, hogy sima vesszőről igen nehezen, vagy egyáltalában nem is gyökeresíthető s ezért az utóbbi évtizedekben, hogy a Berlandierieknek kiváló jó méasztűrőképességét kihasználhassák, minden törekvés oda irányult, hogy változatai közül a legjobban gyökeresedő alakokat kiválogassák.

A francia szőlészek által az eddig, mint jobban gyökeresedő Berlandieri változatok a Berlandieri Mazade, a Berlandieri Ecole, a Berlandieri Rassignier No. I. és II., hazánkban pedig általam szelektálva a Berlandieri sz. No. II., III., IV., VI., XX. számú van kiválogatva. A francia kiválasztásokból tudtommal csak a Berlandieri Rassignier No. I. van meg nálunk, kísérleteim csak e változatra terjeszkedtek ki. Ezen változatnak fillokszerellenállóképessége teljesen biztos, 17,5 számmal értékelhető, méasztűrőképessége 50%, sima vesszőről azonban egyszerű iskolázás mellett csak 30–40%-kal gyökeresedik és fáját kissé későn érleli. A reáoltott néhány oltványtőke igen meszes talajon jó képet és elegendő termést mutat. Az általam kiválogatott Berlandieri sz. No. II., III., IV., VI., XX. számúakat a pécsi városi amerikai telepen az oda Franciaországból az 1880-as években behozott Berlandierik közül válogattam ki. Ez idő óta a nevezett változványokat külön tenyésztetem s meszes talajokon kipróbálva, azt tapasztalom, hogy ugy fillokszerellenállás, mint méasztűrőképesség tekintetében a Berlandieri Rassignierrel nemcsak kiállják a versenyt, hanem fájuk egész korai beérlelése és erőteljes növekedése s jobb gyökeresedő-

képességük által a Berlandieri Rassignier No. I-et sokban felülmulják. Telepemen a nevezett változatok és a Berlandieri Rassignier egymás mellé voltak ültetve s több külföldi és hazai szakértő véleménye után ezen beéredés közötti különbséget akként magyarázhatom, hogy míg a Berlandieri Rassignier No. I. kisé Cinereás, addig az általam kiválogatott Berlandieriek inkább Cordifoliás jelleget mutatnak. Termőképessége és affinitása megítéléséhez az idő rövidsége folytán még elegendő adatokkal nem rendelkezem.

A *Solonis*. Ezen általánosságban ismert és a használatban nagyban elterjedt hybridnek fillokszera-ellenállóképessége 15·5—16 számmal értékelhető, mésztűrőképessége pedig 30^oo. A francia szőlőkben, fillokszera-ellenállóképességét, az utóbbi időben kétségbevonják. Megfigyeléseimnél pedig igen sok *Solonis* ültetvényt átvizsgáltam, életveszélyesen megtámadott tőkét eddig sehol sem találtam. Nagy előnye a *Solonis*nak, hogy fáját igen korán érleli s a talajokban, ha azoknak szénsavas mésztartalma 30^oo-nál nem nagyobb, éppen nem válogató, úgy a nedves és hűvös, a száraz és meleg, mint a laza és az igen kötött talajokban egyforma szépen diszlik s rajta az oltványok, ha kevesebb termést is hoznak, mint a Ripáriákon, de miként azt a villányi uradalmi kísérletek beigazolták, a rajtok termett bor szesztartalma magasabb. Nagy hibája a *Solonis*nak, hogy rajta egyes európai fajok, főként a pécsi muskóály, erősen csalánosodnak s így részint ezért, részint feltételes fillokszeraellenállásáért ma már mellőzik s többi tulajdonait a nagyobb fillokszeraellenállású amerikai fajokkal létesített hybridjeiben iparkodnak érvényesíteni.

II. rész. *A tisztavérű amerikó-amerikai hybridokról*. A tisztavérű amerikó-amerikai hybridok megfigyeléseim szerint szőlőtelepítési szempontból három igen nevezetes tulajdonságot rejtenek magukban.

Először: e jobb származású egyedeknek fillokszera-ellenállóképessége teljesen biztos. Másodszor: egyes alakjainak adap'álódó képessége meglepően kedvező. Harmadszor: a forrás, amelyből származnak, kimeríthetetlen, mert akik e téren is foglalatostokunk, azt tapasztaljuk, hogy egy és ugyanazon fajtának az alkalmazásánál is, minden kísérleteknek eredménye mindenkor egy-egy új és újabb s adaptáczióális tekintetben is más és más tulajdonokat mutató hybrid lesz s éppen ezért biztat is a remény, hogy ha kellő kitartással folytatjuk a kísérletezéseket, már az amerikó-amerikai hybridekben is meglátjuk azon alakokat, melyekkel bár-

minő viszonyok között levő szőlőterületet akadálytalanul betele, pithetünk.

Megfigyeléseim során — az eddig ismert tisztavérű amerikai-amerikai hibridek között — következő kiváló alakokat találtam

a) A *Solonis* és *Ripária* keresztezések között az 1615., az 1616. az 1. s a 2. számukat.

Az 1615. és 1616. számuk franciaországi kiválasztás. A francziák nagyra becsülik a reáoltott európaiknak korai beéredését és ennek következtében magas szesztartalmu borát s tekintve, hogy fillokszeraellenállása teljesen biztos s hogy még a legsilányabb és legköttöttebb hüvös talajokban és 25—28° o méasztartalomnál is megélnek, ma már oly helyeken, hol eddig tiszta *Solonis*-telepítés volt s ez a fillokszera által szenved, egyöntetüleg *Solonis Ripáriát* alkalmaznak az 1615-öst nedvesebb, az 1616-ost szárazabb talajokra ültetve. Ugy az 1615. mint az 1616. sz. hibridek nálunk is igen jót mutatnak. Talajigényük igen csekély. A köttöttebb, nedvesebb és hüvösebb talajokon éppen úgy, mint a szárazabb s meleg fekvésekben, egyaránt jól növekednek; de egyes európai fajok, sőt olykor még a vad alany maga is, ha nem is oly nagy mértékben mint a *Solonis*, de mégis csalánosodik.

Az 1. számú hybrid Franciaországból Pécsre hozott *Ripáriák*-ból lett kiválasztva. Ezen hybrid feltünően mutatja úgy a *Solonis* mint a *Ripária* jelleget s a No. 1615. és 1616-tól erősen megkülönböztető, erősebb fanövekedése és sokkal nagyobb, a *Ripária Portális*hoz hasonló egészen csupasz levelei által.

Ugy látszik, ez a fajta a *Ripária* és *Solonis* (és ezek között tulsulyban a *Ripária*) összes jó tulajdonait örökölte. Sima vesszőről könnyen gyökeresedik s fáját igen korán, még a *Ripária Portális*nál is korábban érleli. Az európai fajokkal — leszámítva, hogy a pécsi muskotály olykor ezen is csalánosodik — jó affinitása van s a reákészült oltványokon a termés sok és igen korán beérik s a must magas cukortartalmu. Fillokszeraellenállása teljesen biztos 18. számmal értékelhető, méasztüröképessége 20—25° o.

Talajigénye teljesen hasonló a *Solonis*hoz, a legkeményebb talajokon, legyen az a talaj akár nedves, akár száraz s bármily alacsony, hüvös fekvésű, hatalmas növekedését és korai faéredését egyaránt mutatja s éppen ezért mindama talajokba, melyeknek méasztartalma 20—25° o-nál nem magasabb s ahol a talaj többi kedvezőtlen tulajdonai miatt (köttöttség, nedvesség, hidegség stb.)

Ripária már nem ültethető, a Solonis \times Ripária sz. No. I. a legkiválóbb alanyfajtának bizonyul!

A 2-es számú természetes hibridnek magját a pécsi városi telepen egymás mellett levő Solonis- és Ripária-tábla között egy Solonis-tőkéről 1898-ban szedtem. A leszedett magvakból kikelt csemetéket 1899-ben a pécsi budai külvárosi plébánia meredek tömör mészkőmálladékából származott 29°._o szénsavas meszet tartalmazó talajába ültettem el s ezekből két év leforgása alatt ezen 2-es számmal jegyzett példány, az 1-es számhoz hasonló, de annál még erősebb, nagyobb, épszelűbb és sötétebb zöldlevelű hatalmas példánnyá fejlődött s azon bár még korántsem elegendő adat után, melyet e fajta viselkedésére nézve megfigyeltem, erős a hitem, hogy a No. 1-nek nemcsak méltó vetélytársa leend, de mésztűrő-képesség tekintetében azt messze tulszárnyalja.

3. A *Ripária* és *Rupestris* keresztezések közül a 3306., 3309. és 101·14 számú francia kiválasztású hibridek a figyelemre méltók.

A 3306. és 3309. számú hibrideknek fillokszeraellenállásuk teljesen biztos, 18. számmal értékelhető s mésztűrőképességük pedig 20—25% között váltakozik. Fanövekedése elég erőteljes, de kissé későn érkezik s éppen ez az oka, hogy nálunk nagyobb-szabású kísérletet még senki sem végzett velök s így talajigényeik elbírálásánál csak a francziák tapasztalataira vagyunk utalva, Franciaországban nagyon kedvelik s a melegebb vidékeken az erősen kötött és köves talajokba szívesen ültetik s bőtermőképességét dicsérik.

A 101·14 számú hibrid — legyen ez a hibrid akár a valódi francia No. 101·14, akár a *Ripária* \times *Rupestris*-nek egy más változata, többi társai felett magasan kitűnik. Ezen hibridnek fillokszeraellenállása teljesen biztos, mésztűrőképessége pedig igen nagy, 30—35% és fáját egészen korán érleli. Megfelelő táperőben levő talajokon lehet az bármily kötött, avagy köves, igen erősen növekedik. Sima vesszőről könnyen ered. Az európai fajokkal, még a muskotályokkal is kitűnő affinitása van s azok rajta bőven teremnek s éppen ezért eddigi kísérleteim után ezen hibridnek az összes *Ripária* és *Rupestris* hibridek és eredeti *Rupestris*-ek felett elsőséget kell adnom s azokat kivéve, a nagyon sovány homokos talajokat körülbelül 30% mésztartalomig mindenféle még kissé hűvösebb természetű alacsonyabb fekvésekbe is nyugodtan merem ajánlani.

c) A Berlandieri és Ripária keresztezések közül, a kísérleti idő rövidege miatt, még csak a Berlandieri \times Ripária 157. Pécs számot említhetem fel, mint egy olyan fajtát, mely eddigi megfigyelésem szerint, leszámítva közepes gyökeredzőképességét, mutatja mindama tulajdonokat, amelyeket egy, a meszes talajokra alkalmas alanyfajtától a legmesszebbmenő igények mellett követelhetünk!

E hybridnek fillokszera-ellenállóképessége 17·5 számmal értékelhető s mésztűrőképessége, ha csak a talaj kissé tűrhető termőképes állapotban van, 60—62^oo. Igen erőteljes fáját egészen korán érleli. Az európai fajokkal jó forradást ad s azok rajta az eddig rendelkezésemre álló kisebb mérvű adatokból ítélve, bőven teremnek.

Berlandieri \times Ripáriákkal ugy magam, mint Teleki Zsigmond ur még számos kísérleteket folytatunk s főként Teleki urnál franciaországi magból nevelve, igen sok érdekes alakulás szemlélhető, melyekből nincs kizárva, hogy kellő szelektálás és kipróbálás után szintén igen figyelemreméltó egyedek ne kerüljenek ki.

III-ik rész. *A frankó-amerikai hybridokról* A frankó-amerikai hybridek tömkelegéből, bárha azoknak egy időben nagy reklámot rendeztek, csak az Aramon \times Rupestris Ganzin No. 1., a Mourvédre \times Rupestris No. 1202. és a Chasselas \times Berlandieri 41 b azok, amelyek számottevő multra hivatkozhatnak. Mind a három erősen magán viseli a frankó-amerikai hybridek jellegét, t. i. mind a három kitűnően adaptálódik, de fillokszera-ellenállóképességük csak feltételes.

A *Chasselas \times Berlandieri* No. 41 b-ről ezen a francziák által meseszerűleg kidicsért hybridről, bár e fajtából már igen szép tulajdonokat mutató és számottevő anyatelepem van, nagy mésztűrőképességén kívül, érdemlegesen még nem nyilatkozhatom.

Az *Aramon \times Rupestris Ganzin* No. 1. A frankó-amerikai hybrideknek egyik legerőteljesebb alakja, fillokszera-ellenállóképessége csak feltételes, 13·5—14. számmal értékelhető. Az Aramon \times Rupestris Ganzin No. 1. egyidőben került forgalomba ikertestvérével a No. 2-vel. A No. 2. azonban kevesebb mésztűrő és minden tekintetben rosszabb adaptálódó képessége miatt, igen hamar mellőzött lett. A No. 1. pedig jobb, egész 35° o-ig menő mésztűrőképessége és igen erős növekedése miatt közkedvelté vált.

A francia tapasztalatok fillokszeraellenállásáról, különösen a déli melegebb vidékeken nem a legkedvezőbbek, mi tekintve

feltételes fillokszera-ellenállóképességét, meglehetősen a fillokszera szaporodására kedvező viszonyok között nagyon természetes is s éppen innen származhat ama francia körülírás, hogy „de azért megfelelő talajviszonyok között használható“.

Pécsett, Aramon \times Rupestris Ganzin No. I-en már 12–13 éves oltványszőlők és igen meredek meleg déli fekvésekben is még ez ideig szépen állanak, mi a bizalomra már némi ok, mert tapasztalatom szerint, ha volt is reá eset, hogy egyes helyeken az 1902. száraz évben egy kis visszaesést mutatott, de az utána következő évben ismét helyrejött s még ma is jóerőben áll.

Talajigénye igen csekély, minden talajban, ha az 35%-nál nem magasabb mésztartalmu, igen erősen növekedik. A telepítési célok tekintetében, gyökeredzés, oltás, oltványtáplálás stb. előnyösen használható, fája azonban, ha nem is oly későn mint a tisztavérű Rupestris-ké, de a Ripária Portálistól kissé későbbben érik. Az európai fajok rajta elegendő jó termést adnak s dacára késői faéredésének, a reája készült oltványok termésének beéredése elég korai.

A *Mourvedre* \times *Rupestris* No. 1202. Ezen Couderc által előállított hybrid miként azt úgy a francia, mint az ausztriai és hon tapasztalatok bizonyítják, egy igen jó, sőt fillokszeraellenállóság tekintetében eddigi viselkedése után ítélve még az Aramon \times Rupestrisnél is sikerültebb hybrid.

Fillokszera-ellenállóképessége figyelmes összehasonlítás után az Aramon \times Rupestris Ganzinnál jobbnak bizonyul, legalább is $1\frac{1}{2}$ fokkal többre, tehát 14–14 $\frac{1}{2}$ számmal értékelhető s ennek folytán, leszámítva a tulságos száraz helyeket, minden más talajokba bizalommal ültethető.

Mészlőrőképessége igen jó, 38–40%-ra becsülhető, növekedése nálunk is elég erőteljes, de nem olyan, mint azt a délfrancia leírásokban olvashatjuk, sima vesszőről szerfelett könnyen gyökeresedik. Az európaival kitűnő forradást ad s a talajokban, bárha az Aramon \times Rupestris Ganzinnál kissé jobb táperőben levő talajt kíván, éppen nem válogatós. Nagy hibája, hogy a fája kissé későn, még valamivel az Aramon \times Rupestrisnél is később érik s ezért hazai viszonyaink között vesszőtermelő anyatelepek belőle csak a melegebb fekvésekben létesíthetők, ugyancsak zöldoltási célokra is csak ilyen helyeken alkalmazható.

Eddigi tapasztalataim után azt látom, hogy rajta az európai

igen bőven terem és termésének beérése azért semmivel sem marad vissza, sőt az Aramon×Rupestris Ganzin termésének beéréseivel lépést tart.

Befejezésül csupán a következőket kívánom még felemlíteni: 1-szor. Hogy felsorolt érveim alapján — mindaddig míg a frankó-amerikó hibridek létjogosultságukat a gyakorlatban számottevőbb multtal nem igazolják — az Aramon×Rupestris Ganzin No. 1-en kívül — telepítési célokra csak a nagy filloxera-ellenállású szőlőktől származó Solonis×Ripária, Ripária×Rupestris és Berlandieri××Ripária keresztezésekből származó tisztavérű amerikai hibrideket ajánlom. 2-szor. Hogy éppen a legjobb borokat termő, meszesebb és más kedvezőtlenebb fizikai tulajdonságú szőlőtalajaink érdekében kívánatosnak tartom, hogy a gyakorlatban eddig csak gyér választékban alkalmazott alanyfajták a céloknak megfelelőbb tisztavérű amerikai hibrideknek a telepítés körébe bevonásával kiegészítenek s végül 3-szor, hogy az én kísérleteim még csak egy embernek, főként csak helyi s az anyagiak által igen korlátozott megfigyelései s így nagyban reászorulnak arra, hogy az ország különböző vidékein élő szaktársaim helyesbítő, kibővítő tapasztalataikkal, azokat korrigálni sziveskedjenek.

Teleki Andor: Tisztelt kongresszus! Előadó ur ugyan az ország különböző vidékein élő szaktársakat szólította fel, hogy tapasztalataikkal a mondottakat kibővítsék, mindazonáltal remélem, nem veszik rossz néven, ha ismét pécsi szóal fel. Ehhez jogczimem is van, mert hosszú idő óta foglalkozom az alanyvesszők helyes megválasztásával.

Előadó ur, fejtegetéseinél csak az adaptáció kérdésére vonatkozólag akarom megjegyezni, hogy ép oly hibás, ha csakis a talaj mésztartalmára tekintünk, mintha a mésztartalmat teljesen elhanyagoljuk. Nem elegendő, ha az alanyvessző megválasztásánál csakis a talaj mésztartalmát vesszük tekintetbe, hanem figyelmünket hatványozott mértékben kell a talaj összes fizikai és kémiai tulajdonságaira kiterjeszteni. 30% mész bizonyos körülmények között, például túlnedves, hideg talajban, sokkal ártalmasabb lehet, mint 70% egy meleg, száraz és kavicsos talajban. Merem állítani, hogyha egyszer a talaj összes tulajdonságait tüzetesen meghatároztuk és figyelmünket a szőlő fekvésére, a hely általános éghajlati viszonyaira kiterjesztettük, úgy majdnem matematikai pontos-

sággal meghatározhatjuk, hogy mily alanyvesszővel ujíthatjuk fel sikeresen a kérdéses szőlőt.

Jelenleg a hiba az, hogy a legtöbb szőlősgazda — dicséret a kivételnek — nem rendelkezik azon ismeretek felett, melyek képesítenék őt arra, hogy a szőlője felújítására alkalmas alanyvesszőt kiválassza. A legtöbben a sötétben tapogatódnak és azt ültetik, amit talán a szomszédjuk ültetett, ami a legolcsóbb, vagy ami épen kapható. Lelketlen vessző- és oltványtermelőknek is sokan ülttek fel. Mindennek tulajdonítható a sok balsiker, mely szőlősgazdáinkat érte.

Az alanyvessző ha nem felel meg a talajnak, úgy hiába a gazda minden fáradsága és költsége, sohse fog a szőlő rendes hozamot adni és végül nem marad más hátra, mint a tőkét kivágnai és újra telepíteni.

Arról is megfeledkeznek a legtöbben, hogy a talaj néha igen kis területen hihetetlen változásokat mutat és hogy az ilyen részekre is mindig a megfelelő alanyvessző kell, különben sohse lesz a szőlő teljes.

Hogy segíthetünk tehát ezen a bajokon?

Az alanyvessző megválasztásánál járjunk el a lehető legnagyobb gonddal. A legtöbb hiba a Ripariával történik. Szőlőtermelőink nagy része még azon tévhitet vallja, hogy a Riparia minden nem tulságos mésztartalmu talajban megfelel. Pedig ez egy nagy tévedés. A Riparia csakis az ideálisan jó, termékeny és laza talajokban ad tartós, bőtermő tőkét. Azonkívül trágyázási igényei igen nagyok és az oltványok, a nemes vessző rávastagodása folytán nem hosszúéletűek.

A Rupestris Monticola csakis köves, meleg talajokban érleli ki vesszőjét, és nem tulságos termékeny talajokban alkalmazandó, miután igen termékeny földben hozamának rovására tulságosan fába hajt. A Solonis lehetőleg mellőzendő, miután nálánál sokkal jobb ameriko-amerikai korcsok felett rendelkezünk.

A franko-amerikai hibridekközül nálunk csakis a Aramon-Rupestris vált be, de még ez is távol áll az ideális alanyvesszőtől. A francziák által annyira feldicsért Mourvèdre-Rupestris ellenben nem valósitotta meg a hozzáfűzött vérmes reményeket és csak nedves, meszes talajokban alkalmazandó. Éghajlatunk valószínűleg nem felel meg neki teljesen.

Az összes alanyfajok között mindenestre az ameriko-amerikai korcsok érdemlik meg a legnagyobb figyelmet és pedig névszerint a Riparia-Rupestriek, Saloni-Ripariák és Riparia-Berlandièrik. Bebizonyított tény, hogy e három alanyfaj segítségével minden szőlőt fel lehet ujitani, de én tovább megyek és azt az állítást kockáztatom, hogy a Riparia-Berlandierivel egyedül is minden szőlő sikeresen rekonstruálható. Kivételt csakis a több, mint 60% mésztartalommal bíró talajok képeznek.

A Riparia-Berlandieri egyesíti az összes jó tulajdonságokat. A Vitis-Viniferához hasonlóan, majdnem minden talajban, legyen az száraz, nedves, kötött vagy laza, mészmentes vagy mésztartalmu, egyforma jól diszlik, növekedése kitűnő, fáját és gyümölcsét legkorábban érlelő, oltványainak bora elsőrangu, az alany vastagodása lépést tart a nemes vesszőével, szóval az alanyvesszők ideálja.

Nem üres beszéd ez uraim, hanem egy tizéves, fáradságos munkának gyümölcse. Dokumentált tapasztalatokra támaszkodva teszem a kijelentést, hogy a Riparia-Berlandierivel a rekonstrukció kérdése véglegesen meg van oldva. Annál büszkébben hangoztatom ezt, mert mi szegény, lenézett és a művelt nyugat előtt még mindig félvállról nézett magyarok értük el azt, amit a világ összes szőlészeinek elérnie eddig nem sikerült. Egy alanyvesszőt szelektáltunk, melyet félelem nélkül lehet minden talajba ültetni és amely a Vitis-Viniferának összes jó tulajdonságait egyesíti magában.

A nemrég lefolyt bécsi VIII. internacionális gazdakongresszuson Weigert tanár azt mondta, hogy a Riparia-Berlandieré a jövő. Hogy mennyire vált be a Riparia-Berlandièri hazánkban, azt a jelenlevők legjobban fogják megítélni. Meg akarom még jegyezni, hogy Riparia-Berlandièrikből Romániába, Németországba, Szerbiába és Oroszországba is vittek már be és amennyire eddig megítélni lehet, mindegyik jól bevált. Idén alkalmunk volt még Kinába is küldeni belőlük és érdeklődéssel várom az ottani tapasztalatokat. Jelzem, hogy még Franciaországból is jelentkeztek érdeklődők és a „Revue de Viticulture“ felszólított, hogy küldjek be neki egy tüzetes leírást a szóbanforgó vesszőről.

Az alanyvesszők használhatóságának megállapítása egy akut és nagyfontosságú kérdés és miután bebizonyított tény, hogy eddig mindenütt az állami kísérleti telepek vezettek a legjobb eredményre, a következő határozati javaslatot bátorkodom a tisztelt kongresszus elé terjeszteni:

„Kérje fel a kongresszus — elnöksége útján — a nmélt. m. kir. földmivvelésügyi minisztert, hogy minden hegyvidéki szőlészeti és borászati felügyelőség területén egy kísérleti telepet létesítsen, mely arra szolgáljon, hogy az összes számottevő alanyfajok hivatalosan kipróbáltassanak és meghatározassék, hogy mily alanyfajok válnak be adaptáció és affinitás, valamint az oltványok termőképessége tekintetében, az illető vidéken legjobban. A kísérleti telep működése eredményéről szóló jelentés pedig a felállításától számított harmadik évtől kezdve minden évben közzététessék avégből, hogy az illető vidék szőlőtermelő gazdái a legmegbízhatóbb forrásból nyerhessék a szükséges felvilágosításokat.“

Ezáltal módunkban lesz saját tapasztalataink nyomán, biztosan haladni előre.

Treitz Péter: Tisztelt kongresszus! Én csak azért vagyok bátor felszólalni, hogy *Teleki* Andor tagtársamnak egy nyilatkozatát igazítsam helyre. (*Halljuk! Halljuk!*) *Teleki* azt mondta, hogy a *Riparia* csak laza talajban él meg.

Igen nagy csapás volna uraim, ha a mésztelen talajban nem lehetne a *Ripariát* tenyészteni. Gyakorlati gazdákra hivatkozhatom itten, hogy a gyakorlat *Teleki* állításának az ellenkezőjét igazolja. (*Igaz! Ugy van!*)

Teleki Andor: Én csak arra vagyok bátor figyelmeztetni a t. kongresszust, hogy szőlőt nem azért ültetünk, hogy 5 vagy 10 évig legyen szőlőnk, hanem azért, hogy hosszú ideig legyen. Tehát hogyha ez a módszer bevált pár év alatt, ebből nem következik az, hogy 30 évig jó lesz. Franciaországban azt tapasztalták, hogy 12 év után tönkremennek a szőlők.

Jausz Oszkár: Felmerül az a kérdés, vajjon érdemes-e ezen új hybrid-alanyokkal foglalkozni a szőlősgazdáknak? Hogy mennyire fontos az alanykérdés, bizonyítja az, hogy a vasuton ideutazva szőlősgazdákkal jöttem, akikkel beszélgettünk a szőlőtermelésről. Beszállott a vonatba egy arad-hegyaljai gazdatársam és ezt mondta: Hozattam hybrideket, szelektáltam őket, a jobbakat szaporítom s készülök a második rekonstrukciót végezni. Ez, t. kongresszus, nagy fontosságú nyilatkozat, az illető látta, hogy a pótlás nagyon nehezen vihető keresztül és ezt ő abban találja, hogy az ő talaja nem megfelelő sem a *Riparia* Portálisnak, sem a *Rupestris* Monticolának s csak hybridekkel érhet el eredményt.

Az állami telepeken is folynak a kísérletek. Sajnos, a paulis baraczkai talaj nem olyan, hogy ott mészről beszélhetnénk. Mi a régi tőkéket átoltottuk zölden és döntöttük. Akinek arra vezet az útja, legyen szerencsém, tekintse meg s mondhatom, hogy nagyon tanulságos dolgokat lát ottan. A hibridek közül a jobbakat elszaporítottuk s ma-holnap a földművelésügyi kormány módot nyújthat arra, hogy a hibrideket az illetők az állami telepekről is beszerezhessék.

Teleki Zsigmond: A felszólalók mind hangsúlyozták az amerikai alanyfajok helyes megválasztásának fontos voltát. Én magam is ezt a véleményt osztom, épen azért fiam javaslatát melegen támogatom, mert csak úgy jöhetünk tisztába a kérdéssel, hogyha minden vidék a maga tapasztalatait összegyűjti és ezek nyilvánosságra jutnak. Az volna kívánatos, ha a földművelésügyi miniszter vegyelemeztetné a különböző talajokat, úgy hamarabb érnének el eredményt.

Szilágyi János: A szőlőművelés terén 40 év alatt sokat irtak össze s ennek daczára a gyakorlati életben lépten-nyomon csak a csalódásokat látjuk s ennek okát abban találhatjuk, hogy a hibridek hibásan körülírt ismertetéssel hamarabb forgalomba jutottak, mielőtt a mész-kérdés és az adoptáció kérdése tisztázódott volna. Csak röviden kívánok rámutatni, hogy *Teleki Zsigmond* téved abban, hogy nem elég a talajnak csak a mésztartalmát vizsgálni, hanem a többi fizikai tulajdonságaira is figyelemmel kell lennünk. Szerintem minden fajta leírásánál az oltványok terméshozama is figyelembe veendő.

Bernáth Béla elnök a vitát bezárja. Az előadó ur nem adott be határozati javaslatot, a kongresszus azonban úgy az előadó ur előadásából, mint a kifejtett vita során elhangzottakból bőséges tanulságokat vont le. Ezután *Teleki Andornak azon indítványát, hogy a földművelésügyi miniszter felkéréssék, miszerint az alanyul használható amerikai szőlőfajtákkal a kísérleteket az állami telepeken folytassa s azok eredményét hozza a szőlősgazdák tudomására, a kongresszus egyhangulag elfogadta* s felkéri a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületét, hogy ebben az irányban a földművelésügyi miniszterhez felterjesztést intézzen.

VII. TÁRGY.

A warranshitel.

Dr. Pósch Gyula: T. kongresszus! A tárgy, melynek előadásával a kongresszus előkészítő-bizottságának mélyen t. elnöksége megbizott, a mezőgazdasági hitel egyik eszköze, a warrant agricole, a mezőgazdasági zálogjegy, mely intézményt ebben a formában Franciaország és lényegileg hasonló alakban Olaszország, Belgium, Románia és Portugália és részben Oroszország honosították meg abból a célból, hogy a mezőgazdáknak ezáltal nyissák meg a hitel egy új forrását.

Egy rövid felszólalás keretében teljesen lehetetlen az intézmény minden részletére kiterjeszkednem. És ha viszont nem akarom, hogy egy minden részében szintelen vázlatot nyujtsak, talán az előadás arányosságának rovására, mégis czélszerűnek tartottam azt az eljárást, hogy a bennünket leginkább érdeklő kérdéseket bővebben tárgyaljam és röviden érintsem azokat a részleteket melyek jelenleg nem annyira időszerűek.

Előre bocsátom, hogy időszerűtlennek tartom különösen részletes javaslattal előállani, mert a kérdés a magyar közvéleményben arra még megérettnek nem mondható és *épen ezért határozati javaslatom sem lehet egyéb, minthogy a kormányt egy törvényjavaslat előkészítő munkálatainak megtételére kérjük fel és ha a megindított mozgalomnak egyelőre meg lesz az az eredménye, hogy sikerül a kormány és a törvényhozás figyelmét erre az intézményre irányítanunk, nézetem szerint ezzel az eredménynyel egyelőre meg is elégedhetünk.*

Előadásom során első sorban az intézményt szándékozom ismertetni és pedig nemcsak, sőt nem is főképen a törvény §-ainak felsorolására szorítkozva, hanem inkább arra törekedve, hogy az intézményt az életben is mutassam be. Ezt követőleg fel szándékozom sorolni azokat az előnyöket, melyeknek megvalósulását az

intézménytől Magyarországon várhatjuk, általánosságban kifejve nézetemet a szabályozás mikénti keresztülvitele tekintetében és végül megczáfolni igyekezve néhány olyan ellenvetést, melyet az intézmény ellen más országokban is hangoztattak, melyektől itthon is tartanunk kell.

A warrans, magyarul zálogjegy, alatt oly értékpapirt értünk mely birtokosának bizonyos ingóságokra zálogjogot biztosít. Ez az értékpapír a közraktári intézménnyel kapcsolatosan fejlődött ki. Tudniillik, aki a közraktárban árukat helyez el, ezen áruk lekötésével zálogjegyet bocsáthat ki s a közraktár felelős azért, hogyha a zálogjegyet vissza nem kapja, az árukat ki nem adja, illetőleg az áruk vételárát elsősorban a warrans hitelezőjének biztosítására kell fordítani.

Franciaországban hosszas törvényhozási előmunkálatok után 1898-ban feljogosították a mezőgazdákat, hogy a saját birtokukban levő ingóságaikra épügy állíthatnak ki zálogjegyet, melynek tehát lényeges különbsége a kereskedelmi warranssal szemben az, hogy a biztosítékul szolgáló áru nem harmadik személynek, a nagy tőkével rendelkező, ugyyszólván feltétlen biztonságot nyújtó közraktárnak van birtokában, hanem annak őrzője, letéteményese maga a gazda.

A warrans kiállításának és kezelésének technikája rövid vázlatban a következő: A warransokról a békebiróság egy hivatalnoka, a greffier vezet jegyzéket, vagyis az elzálogosítás által válik befejezetté, hogy ez a bírósági hivatalnok az elzálogosítás tényét a jegyzékbe bevezeti. Ettől az időponttól kezdve a gazda büntetőjogilag felelős a zálogul szolgáló terményekért, harmadik személyekkel szemben pedig a warrans hitelezőjének elsőbbsége van.

A warrans lényegében felsorolását tartalmazza az elzálogosított tárgyaknak, feltünteti a hitel összegét, annak lejáratát és ezenkívül a felek külön megállapodásait is tartalmazza. Három ily warranspéldányt van szerencsém felmutatni. Mihelyt az esedékesség napja elérkezik és a tartozás megfizetve nincs, a hitelezőnek könnyű értékesítési módot biztosít a törvény és magától értetődőleg a befolyó vételárból elsősorban a hitelező nyer kielégítést és ha a vételárból a követelés teljes összegében be nem folyik, az adós egyéb vagyonával is felelős.

Ezenkívül a warranstörvény lényeges könnyítéseket tartalmaz, melyekkel a törvényhozó el akarta érni azt, hogy a warrans kiál-

litása s annak kezelése minél kevesebb költséggel járjon és másrészt azt, hogy az országos hitelforgalomban a warrans épügy helyet foglalhasson, mint a kereskedelmi papirok. Az 1898. évi törvénnyel szemben az 1906. évi törvény lényegesen leszállította a warrans kiállítására és kezelése körül szükségessé váló hivatalos levelezések postadíját, a bírósági hivatalnok díjait is, a törvény 9-ik szakasza pedig a nyilvános hitelintézeteket feljogosítja arra, hogy a warransokat egygyel kevesebb aláírással is elfogadhassák fedezetül, mint a kereskedelmi papirokat.

A francia törvény intézkedéseivel párhuzamosan meg óhajtom említeni azt, hogy Olaszországban egy 1887-es törvény szabályozza a mezőgazdasági hitelt. Ez a törvény egyezik a francia törvénnyel annyiban, hogy a mezőgazdasági hitelt szintén a gazdák ingóságainak elzálogosítása alapján akarja megoldani, feljogosítva bizonyos pénzügyintézeteket, hogy e biztosíték ellenében kölcsönöket adjanak. A francia törvénnyel szemben azonban Olaszországban az ily elzálogosítás által fedezett kölcsönökről nem állítanak ki forgalomra szánt értékpapírt, vagyis a hitelező intézet saját tárczájában tartja meg a kölcsönt. Feljogosítja azonban a törvény az intézeteket, hogy az ily módon nyújtott kölcsönök erejéig a mi zálogleveleinkhez hasonló természetű értékpapirokat, ugynevezett „cartelle agrarie“ bocsássonak ki.

Romániában külön törvény felhatalmazza a Banque Agricole-t arra, hogy a gazdák ingóságainak elzálogosításával biztosított kölcsönöket nyújthasson. 1906-ban a román törvényhozás a kereskedelmi törvény 480. §-ához kiegészítést fűzött, melylyel ezt a jogositványt, mely 1906-ig a Banque Agricola privilegiuma volt, kiterjeszti az összes pénzügyintézetekre. Warranst Romániában sem állítanak ki a tartozásról. A belga törvény lényegileg az olasz törvénnyel egyezik meg és 1884-ből való, Oroszországban az állami bank van feljogosítva arra, hogy mezőgazdáknak ingóságaik értékének 75%-a erejéig adhasson kölcsönöket és pedig esetleg úgy is, hogy azokat a gazda birtokában hagyja.

Ez volna a mezőgazdasági hitel most tárgyalt ágának törvényhozási szabályozása.

Midőn körülbelül másfél évvel ezelőtt a kérdéssel foglalkozni kezdtem, sulyt fektettem arra, hogy érintkezésbe lépjek az illető országokban olyanokkal, akik felvilágosítást adhatnak nemcsak a törvény holt betűjéről, hanem arról is, hogy az életben hogy

működik ez az intézmény és milyenek annak eredményei. Ezek az eredmények nagyon különbözők.

Olaszországban a törvény ugyyszólván nincs is hatályban. Egy római ügyvéd, aki a mezőgazdasági hitel kérdésével általában foglalkozik s akit felvilágosítás adására kértem, azt válaszolta kérdésemre, hogy a törvény alkalmazásának eredménye egyszerűen nulla. Egy szakmunkából, mely általában a mezőgazdasági hitel kérdésével foglalkozik, úgy látom, hogy Olaszország mezőgazdasági hitelét részben az egyes tartományok különböző természete szerint megalkotott speciális intézkedésekkel akarja megoldani, úgy hogy a mi tárgyunknál az olasz példát követendőnek egyáltalán nem tarthatjuk.

Romániában az volt a helyzet 1906. előtt, hogy egy intézet üzte a hitel e nemét, azonban a többi intézetek is adtak kölcsönt a gazdáknak, kikötve az ingóságok lekötését szintleges adásvétel formájában, ami arra mutat, hogy Romániában annyira közszükségnek tartották a hitel e módjának művelését, hogy a bankok még annak a veszélynek is kitétek magukat, hogy kölcsönt adtak úgy, hogy az annak fedezetéül szolgáló zálogjog fennállása jogilag sem volt biztosítva, mert 1906. előtt Romániában is általában megkivánták az elzálogosítás érvényességéhez azt, hogy a zálogtárgy a hitelező birtokába adassék.

Legérdekesebbek a francia példák és e részben vagyok leginkább abban a helyzetben, hogy konkrét adatokkal szolgálhassak. Midőn az 1898. évi törvényt megalkotta a törvényhozás, az intézmény hatályának első néhány évében is azt mutatták a statisztikai adatok, hogy az új hiteleszköz elterjedése az egyes departementokban nagyon különböző. 90 francia departement közül az első 5 évben 26 egyetlenegy warranst sem bocsátott ki, viszont a 39 millió frankot kitevő összes warransértékéből 19 millió jutott egymagára Gironde-ra, 7 és $\frac{1}{2}$ millió Hera-nt-ra, ső. Gironde departementon belül is az első 4 évben Lesparre kan on volt az, mely az egész Franciaországban kiállított warransok $\frac{1}{3}$ -át hozta forgalomba. Ezek az óriási különbségek mutatják, hogy a mezőgazdasági hitel kérdése mennyire függ a törvényhozási szabályozáson kívül az egyéni iniciatívától is, mert az az óriási eredmény, melyet Gironde elért, ugyyszólván egy ember agitációájának köszönhető. Ez a lesparrei greffier, Pouget André ur, akit a francia törvényhozás által az 1898. törvény revíziójára kiküldött

bizottság jelentéstételre kért fel, hogy minek köszönheti ezt a szép eredményt.

Előadja *Pouget*, hogy miként ismertette meg a törvényt a lakósággal, miként alapított egy kis intézetet, melynek főczélja a varranshitei nyújtása, előadja, miként tartotta távol az adósoktól az uzsorásokat, akik ezt az intézményt akarták felhasználni üzemeikre. Közli, hogy az első évben 93.000, a második évben 162.000 frank volt azon warransok értéke, melyeket ezen kis intézet számított le. El tudta érni azt, hogy a termelők 5%-os pénzt kaptak, mely 5%-ban már benne foglaltatik a warrans kiállításával járó minden költség is, végül büszkén mutathat rá arra, hogy ebből az aránylag igen nagy forgalomból egyetlenegy esetben sem került a sor kényszer utjáni behajtásra és egy czentimes veszteség sem érte az intézetet.

A t. kongresszus tagjait leginkább az érdekelheti, hogy különösen a szőlőgazdaságban mily mértékben terjedt el külföldön a warrans intézménye, warrans alatt értve a rövidség okáért egy a francia intézményt, mint azon államok berendezését is, ahol az ily elzálogosítást ismeri a törvény, bár warranst ki nem állítanak. E részben azt látjuk, hogy Franciaországban épen a bor képezi egyik fő tárgyát az elzálogosításnak és *Pouget* jelentésében is főleg a szőlőművelőket emeli ki, mint akiknek az új intézményre leginkább volt szükségük és akik leginkább vették is annak hasznát. Birtokomban van a *Lesparrei* szövetkezet 1905. évi üzleti kimutatása és az igazgatóság jelentése, akik felhoznak egy példát, hogy egy szőlősgazda magában 12.000 frank nyereséget ért el azáltal, hogy borát nem dobta azonnal piacra, hanem elzálogosítva megszerezte magának a szükséges forgótőkét és borát kezelve lényegesen magasabb áron tudta értékesíteni. A *Lesparreban* kiállított warransok közül 1905-ben 299 warransból 245 volt borwarrans, 1906-ban pedig 410 warrans közül 309 esetben volt bor a warrans tárgya.

Ha végig tekintünk a francia statisztikán, azt látjuk, hogy azon departementokban, melyek az új intézményt egyáltalán bevezették, a bor ugyszólván sehol sem hiányzik a warrantált termények közül. Elmondhatjuk tehát, hogy Franciaországban a mezőgazdasági ágak közül kiváló mértékben ép a szőlőgazdaság volt, amelynek hitelügyeit a warrans elégitette ki.

Ezzel szemben a román példa homlokegyenest ellenkezőt mutatja. A *Banque Agrikola* bármily mezőgazdasági terményre

nyújthatott ily természetű hitelt és csupán saját kezelési szabályaitól függött, hogy mily terményeket fogad el. Itt az történt, hogy a bank két terményt, nevezetesen a bort és fát kizárta az elzálogosítható termények sorából, azért, mert ezek nagy változásnak, értékcsökkenésnek vannak kitéve, nemcsak szándékos, hanem gondatlan kezelés esetén is.

Nagy vonásokban ez a képe annak az intézménynek, melylyel az említett államok több-kevesebb sikerrel koronázott kísérletet tettek a mezőgazdasági hitel problémájának megoldására.

Érdeklődtem az iránt is, hogy kamatláb tekintetében a hitel ez a fajta mily állást foglal el az egyéb hitelágak között. E részben Franciaországból azt az értesülést kaptam, hogy az adós körülbelül 5%-al kapja meg a pénzt, sőt oly esetek is vannak, hogy ez az 5% nettó, vagyis a warrans költségei ebben benne foglaltnak. Romániában a warranshitel kamatlába körülbelül 2%-ot jelent. Ebből azt látjuk, hogy a warransadós körülbelül ugyanazt a kamatlábat élvezzi, melyet a kiskereskedő.

Ezek után meg óhajtom indokolni azt a véleményemet, hogy egy warranstörvény megalkotását miért tartom kívánatosnak a magyar mezőgazdaság és különösen a szőlőgazdaság szempont-jából is.

Általános a panasz, hogy a mezőgazdaság nem élvezzi azt a hitelt, mely a kereskedelemnek jut osztályrészül. A helyzet valóban az, hogy a kereskedelmi hitel hálózata ugyszólván a legkisebb faluba is elér, a legkisebb kereskedőnek is hitelez a nagykereskedő, a nagykereskedőnek a bank azáltal, hogy a kereskedő áruváltóit leszámítolják és visszleszámítolják. A mezőgazdaságnak hitele csak az ingatlan állaga alapján van, az a gazda, ki nem tulajdonosa az általa kezelt földnek, vagy aki ingatlanát megterhelte, hitelt ugyszólván egyáltalán nem élvez.

E különbség oka a kereskedelmi hitel évszázados szervezettsége mellett főleg az, hogy a mezőgazdának nyújtott személyi hitelt a nagytőke nem tartja elég biztosnak. A warrans épen ezen iparkodik segíteni, mert magától értetődik, hogy a warranshitel a személyi megbízhatóság momentumától sohasem lehet annyira független, mint pl. a jelzáloghitel, de annyit remélhetünk, hogy ha a személyi megbízhatóság kérdését annyira redukáljuk, hogy a warransadóst büntetendő cselekmény elkövetésére kell képtelennek tudnunk, a tőke lényegesen fog engedni a mezőgazdaság igényeivel szemben tanusított elzárkózottságából.

Ami pedig a kivitel módját illeti, meggyőződésem az, *hogy az első warranshitelezőnek az adóshoz közel kell állnia, közel helyileg és közel egyénileg.* A nagy fővárosi pénzüzetek közvetlen warranshitel nyújtására nehezen határozhatnák el magukat. A helyes megoldás az volna, hogy a kis vidéki pénzüzetet vagy szövetkezet lenne az első hitelező, éppugy, mint ez Franciaországban a société de crédit agricolénál, nálunk az Országos Központi Hitelszövetkezet keretében a vidéki kereskedők váltóinak leszámítolásánál, a vidéki pénzüzetek jelzálogos követelésének záloglevél-kibocsátó pénzüzetre való engedményezésénél történik, mert az ingózáloggal biztosított hitel olyan ellenőrzést, az értékviszonyok, sőt az adósok oly ismerését is feltételezi, melyet csupán az adóshoz közelálló vidéki intézetektől lehet várni, azonban a hitel olcsósága és az intézmény kereteinek lehető szélesítése végett a nagytőkét is meg kell nyernünk. Franciaországban maga a Banque de France adja a hitelt e kis intézeteknek, ő fogadja el leszámítolásra a warransokat és nálunk is csak akkor várhatunk jelentős eredményt az új intézménytől, ha nagy intézeteink a warransokat le fogják számítani.

A technikai kezelés mindenütt, ahol ez az elzálogosítás ismeretes, közhatóság közreműködésével történik. Franciaországban a békebíró segédhivatalnok (greffier de la justice de paix), Olaszországban a telekkönyvvezető, Romániában a polgármester vezeti a zálogadósok lajstromát. Kézenfekvő, hogy ez a hatósági kezelés okvetlenül szükséges, különösen azért, hogy a harmadik személyeket, akik az illető tárgyakra jogot szereznek, például azt lefoglalják, megvédjük rosszhiszemű összejátszásoktól, a warrans hátrahelyezésétől stb. Hogy ki legyen nálunk a megfelelő közhatóság, az aránylag nehéz kérdés, a községi jegyzőt vagy előljáróságot nem tartanám alkalmasnak, mert félni kellene attól, hogy az egyöntetűség hiánya, mely decentralizált kezelésnek okvetlenül következménye lenne, a nagy intézeteket tartózkodásra bírná a warransokkal szemben. Az adóhivatalra lehetne gondolni, ez azonban a néppel nincs kellő kontaktusban, úgy hogy a bírósági hivatalnokok között kellene nézetem szerint a megfelelő egyént kiválasztani. Mindent összevéve, a telekkönyvvezetőt tartanám legalkalmasabbnak a mi hivatalnoki szervezetünkben.

Fontos kérdés az, hogy milyen ingóságok zálogbaadását engedje meg a törvényhozás. E részben a francia 1898-as törvény

még azt az utat követte, hogy taxative felsorolta a zálogbaadható terményeket, azonban a warransokra vonatkozó 1906-os törvény a felsorolást már mellőzi és beéri azzal a meghatározással, hogy a mezőgazda saját üzemének termékeit warrantálhatja. Olaszországban és Romániában szintén nincs korlát, sőt Romániában a függő termés maga is elzálogosítható. E részben nézetem az, hogy az elzálogosítás alól elvileg semmit sem kell kivenni, hanem a leszámítoló pénzügyintézetek gyakorlatának kell fentartani azt, hogy bizonyos terményekre szóló warransokat kizárjanak a leszámítolásból. A román Banque Agricole ily módon járt el, a fát és a bort zárta ki a zálogul elfogadandó termények közül.

A warranstörvény lényege voltaképen ki van merítve azzal, hogy felsoroljuk, mi az, ami warrantálható és feljogosítunk egy közhatóságot, hogy az elzálogosításokról közhitelű jegyzéket vezessen, aminthogy a román törvény ugyyszólván egyedül ebből áll. Kiegészíthetjük és kezelhetőbbé tehetjük az intézményt azáltal, ha megkönnyítjük a zálog értékesítését, kiküszöbölve a mi magánjogunk szerint szükséges peres eljárást, ha olcsóvá teszszük a warrans illetékét, fokozhatjuk a hitelező biztonságát megfelelő büntetési tételek felállítása által, ami mind már a részletkérdések körébe tartozik.

Ezek tárgyalását mellőzve, néhány nehézségre és aggályra vonatkozólag szándékozom észrevételeimet megtenni.

Első az az ellenvetés, melyet minden új intézménynél várni lehet, hogy a warrans nem fog elterjedni s így nem válthatja be a hozzáfűzött reményeket. E részben a francia példával vélem igazolhatni azt a meggyőződésemet, hogy minden a szervezéstől függ. Ha Gironde 5 év alatt 19 milliót juttathatott mezőgazdaságának, ha azt látjuk, hogy Romániában a bankok már akkor is gyakorolták a hitel e módját, midőn még törvény nem is volt, sőt a magánjog szerint az egész elzálogosítás érvénytelennek volt minősíthető, akkor nincs okunk félni a warranstörvény meghozatalától és legrosszabb esetben is csak az lesz az eredmény, ami Olaszországban, ahol az 1887. évi, a mezőgazdasági kölcsönökre vonatkozó törvény egyáltalán nem ment át az életbe, de bajokat nem okozott, nem is okozhatott.

Ellenvethető volna a warrans ellen az, hogy magánjogunk rendszerével ellentétben áll, hogy ingóságokra jelzálog alapítását engedjük meg, mert mai jogunk szerint ingózálog csak a zálog-

tárgy átadásával alapítható. Erre válaszom az, hogy ez nem volt másként egyik államban sem, mely az új intézményt behozta, pl. a francia Code Napoleon 2076. §-a kifejezetten kimondja, hogy a zálognak a hitelező birtokába kell adatnia és nála is kell maradnia. Az tagadhatatlan, hogy a warranstörvény nálunk is rést ütne egy magánjogi szabályon, de ez magában véve még nem baj, mert analog példa már is van erre, nevezetesen a végrehajtási zálogjog. Éppugy, mint ez utóbbinál, a warransnál is közokirat tanusítaná a zálogbaadást, ami által más úton érjük el a célt, melyet rendszerint az ingózálog átadásának megkivánásánál szem előtt tartunk, t. i. a zálog ugynevezett publicitását.

Nyomósnak tartom azt az ellenérvet, hogy a warrantálás kijátszásokra adhat alkalmat, mert kézenfekvő, hogy a rosszhiszemű adós ily módon elvonhatja valódi hitelezői elől a kielégítési alapot. Ennek megakadályozása végett feltétlenül szükségesnek tartanám azt a megszorítást, hogy a warranshitelező csakis részvénytársaság vagy szövetkezet lehet.

Nehéz kérdés az, hogy milyen viszonyba hozzuk a warrans által biztosított zálogjogot a haszonbérbe adó törvényes zálogjogával. Erre a kérdésre azért nem terjeszkedem ki e helyen, mert szőlőbirtoknál a bérleti kezelés nagy kivétel és ezért a kérdés inkább a mezőgazdaság más ágait érdekli. A megoldás vagy az lehet, hogy a bérbeadó ellenzése esetén egyáltalán nem engedjük meg a warrantálást, vagy az, hogy a bérbeadó e vétőjogát csak arra az esetre adjuk meg, ha a bérlő a bérrel hátralékban van.

Mindent összevéve, a warranst kiválóan alkalmas eszköznek tartom arra, hogy a mezőgazdasági hitelt általában és a borteremelők hitelét különösen is olcsóbbá és hozzáférhetőbbé tegye. Ezenkívül pedig teljesen veszélytelennek tartom az intézmény behozatalát, mert ismétlem, legrosszabb esetben sem okozhatunk vele kárt, csupán úgy járhatunk a kellő érdeklődés elmaradása esetén, mint Olaszországban, hogy reményeink nem valósulnak meg.

Magyarország eddig német mintára a szövetkezeti mozgalom fejlesztésétől várta a mezőgazdasági hitel fellendülését, én azt hiszem, hogy ha a szövetkezeti eszmét, mely a hitelező biztonságát az adósok többségében, egyetemleges garanciájában keresi, kiegészítjük a reális biztosítékkal, úgy majd meg tudjuk nyerni a nagy

tőkét a mezőgazdaság forgótőkeszükségletének, ami a siker kulcsa. Széchenyi „Stádiumát“ idézve, „nekünk természetőknek kell a szoros hitel, mert csak ezáltal kaphatunk nagy, olcsó, könnyen fel nem mondható és számos esztendőkre kezeinkre bízott tőkét“.

Határozati javaslatom az előadottak alapján a következő:

Kérje fel a kongresszus, elnöksége útján a nagyméltóságu magy. kir. földmivelésügyi miniszter urat, hogy terjesszen a törvényhozás elé egy, a szakkörök bevonásával előkészítendő törvényjavaslatot, mely a mezőgazdának megadja a lehetőséget a saját őrizetükben maradó terményeik és felszerelésük elzálogosítására.

Hell Lajos: Tisztelt kongresszus! En nem járulhatok hozzá ahhoz a javaslatához, amit az előadó ur betejesztett s újabb határozati javaslatot terjeszték be, kérve annak elfogadását.

Határozati javaslatom a következő:

A kongresszus felkéri a szőlősgazdák országos egyesületét, a warrans-kérdés hazai viszonyaink szempontjából való tanulmányozására és a legközelebb tartandó V. országos szőlősgazdakongresszuson való jelentéstételre, a kongresszus újabb állásfoglalása céljából.

Én ugyanis abban a véleményben vagyok, hogy ez a kérdés még nincs kellőleg előkészítve, nincs legalább a szőlészet szempontjából, mert a mezőgazdasági hitel törvényhozási szabályaiban a szőlőtermelő még a célját nem érte el, ugyanis hiábavaló dolog, hogy ő hitelt kapjon a készárura, a szőlőre, ha nincs neki helyisége, ahol azt eltarthatja.

Szerintem társadalmi téren ez a kérdés a szőlészet szempontjából könnyebben megoldható. Budapesten az idén egy nagyarányú hűtőház létesült, amelynek igénybevételeire felhívom a szőlősgazdaközönség figyelmét. Ezen hűtőházban a szőlő eltartható s azok, akik kölcsönt akarnak a terményre, ha a hűtőházat igénybe veszik és ott raktározzák el, a készáru nyolczvan százalékára előleget kaphatnak.

Minthogy az előadó ur által tárgyalt kérdés még teljesen nem érett meg, ép azért javaslom, hogy a szőlősgazdák egyesülete tegye ezt tanulmány tárgyává és a közelebbi kongresszuson foglalkozzunk újból a kérdéssel. A földmivelésügyi minisztert is fel lehetne kérni, hogy ez ügyben ankétot hívjon össze.

Gróf Benyovszky Mór: Szintén igénybe veszem néhány pillanatra becses türelmüket. Nagy figyelemmel hallgattuk előadó ur fejtegetéseit s én csak egy tételét nem értettem meg jól az ő előadásának, azt tudniillik, hogy mely időpontban kapja a szőlőbirtokos a varranshitelt? A meglevő borra kapja-e vagy a termésre? Elöttem szóló felszólalására pedig megjegyzem, hogy nagyon helyesek azok a közraktári intézmények, de nehézségek forognak fenn arra nézve, hogy a termelő szőlőjét vagy borát a raktárba szállítsa, mert költséges az, hogy Baranyából vagy más Budapesttől messze eső vidékekről a bort odaszállítsuk és amidőn eladásra kerül, akkor ismét szállíttassék. Ez sok költséget okoz s csak úgy volna realizálható, ha minden környékben épülnének ilyen hűtőközraktárok. Előadó javaslatát elfogadja.

Dr. Pósch Gyula előadó: Ő Méltósága kérdésére válaszolva, utalok a franciaországi eljárásra, melyet előadásom során kimerítően ismertettem. A függő termést elzálogosítani nem lehet s egyedül Romániában van erre törvényes rendelkezés, ahol kimondták, hogy a függő termés is elzálogosítható. A szőlő természetesen igen kényes zálogtárgy. A portugál törvényben is elzálogosítható a függő termés, Olaszországban azonban az erre vonatkozó javaslatot elvetették.

Dr. Drucker Jenő: Érdeklődéssel hallgatta *Hell* Lajos tagtárs által közölt hűtőház-ismertetést, mely berendezés alkalmas szerinte arra, hogy a szőlőtermés is ott ideiglenesen elraktározassék. Még nem ismerjük közelebbről ezt a hűtőközraktárt s nagyon hálásak volnának a szőlősgazdák, hogyha az intézményt létesítő társaság alkalmat adna annak megtekintésére.

Én azonban abban a véleményben vagyok, t. kongresszus, hogy nem elegendő hogyha hűtőházaink vannak, oly kocsiokról is kell gondoskodnunk, amelyekben vasuton hidegen szállítható tovább a szőlő. *Hell* Lajos úr halasztó indítványát azért tudomásul vehetjük, de én nem tartom az indítványt sem szükségesnek, sem célszerűnek. A szőlősgazdák országos egyesületét azért alkottuk meg, hogy legyen egy fóruma a termelőközönségnek amelyben az érdekeltség nagy számban képviselve van és ügyesbajos dolgait megvitatja. E célból tüztük e tárgyat is a mai kongresszus napirendjére, hogy a szőlőbirtokosságnak módjában legyen e kérdésben nézetét nyilvánítani. De különben is el sem képzelhetek oly törvényjavaslatot, amely a gazdák érdekébe vág, hogy

a földmivvelésügyi miniszter, mielőtt a törvényhozáshoz beterjeszti, meg ne hallgatná az érdekelt gazdaköröket javaslatára vonatkozólag.

Nézetem szerint ezuttal a földmivvelésügyi miniszteriumból kell kiindulni az akciónak, mert ha mi ki is dolgoznánk a szőlészet szempontjából egy ilyen javaslatot, azt utóbb csak össze kell egyeztetni más terményekkel is. Épp azért sokkal helyesebb, hogyha a földmivvelésügyi miniszterium dolgozza ki a törvényt általánosságban, figyelembe vételével az összes mezőgazdasági ágak igényeinek. Az előadó ur javaslatát elfogadom.

Bernáth Béla elnök a vitát bezárja. A zárzó joga az előadó urat illeti meg.

Dr. Pósch Gyula előadó: Főleg dr. *Drucker* tagtárs ur felszólása indit engem arra, hogy javaslatom fentartsam. A warrans-törvényben tényleg ki kell terjeszkednünk az összes mezőgazdasági terményekre s én bevettem javaslatomba azt, hogy a földmivvelésügyi miniszterium a szakkörök bevonásával készítse el a javaslatot. A szőlősgazdák egyesületének nem lehet célja az, hogy a javaslatot kidolgozza, legfeljebb csak általános irányelveket terjeszt fel a miniszterhez, akit felkér, hogy a javaslat megszerkesztésénél a szakvéleményeket figyelembe vegye. Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra.

Bernáth Béla elnök: Szavazásra tevén fel a kérdést, a kongresszus *Hell* Lajos halasztó indítványával szemben az *előadó javaslatát egyhangulag elfogadta.*

* * *

Bernáth Béla elnök ezután az alábbi beszéddel rekesztette be a kongresszust: Tisztelt kongresszus! A napirendre kítüzött tárgyakat elintéztük s én mindenekelőtt kötelességemnek tartom a kongresszus közóhajának megfelelni s az összes előadó uraknak szakszerű, igen érdekes előadásukért köszönetet mondani. Köszönetet mondok továbbá a rendező-bizottságnak, Pécs város és Baranya vármegye közönségének, a kiállítás t. elnökségének, hogy alkalmat adtak a szőlősgazdák közönségnek arra, hogy Pécssett ügyeiket-bajaikat megbeszélhették és a szőlészet érdekében törekvéseiket nyilváníthatták. Köszönetet mondunk a földmivvelésügyi miniszter urnak is, hogy ezen kongresszusunkra képviselőit leküldötte. (Éljenzés)

Tisztelt kongresszus! Oly sok szép eszmét hallottunk, annyi üdvös gondolat vettetett fel a kongresszuson, hogy remélem, a t. tagtársak ezen eszméket elviszik haza és otthon gyakorlatilag érvényesíteni fogják a magyar szőlőgazdaság és édes hazánk javára.

Igen köszönöm, hogy ily meleg érdeklődéssel voltak a kongresszus tanácskozásai iránt és abban élénk részt vettek. Felkérem önöket, hogy ügyeinket melegen szívéükön viseljék és a most megnyilatkozott szép egyetértéssel a felvetett eszméket tárgyalják tovább, mert a bajok orvoslását csak úgy várhatjuk, ha vállvetve törekszünk az orvoslás megszerzésére. Kérem önöket, érdeklődjenek az ügyeink iránt továbbra is, mert azzal nemcsak önmaguknak, de édes hazánknak is szolgálatot tesznek. Ebben a reményben a *IV-ik Országos Szőlészeti és Borászati Kongresszust* berekesztem. (Hosszantartó lelkes éljenzés és taps.)

Dr. Rodiczky Jenő: Tisztelt kongresszus! Kedves kötelességet vélek teljesíteni, midőn konstátálom azt, hogy háromnapos tanácskozásunk oly magas nivón állott, hogy annak lefolyására megnyugvással tekinthetünk vissza. Mielőtt azonban szétoszlanánk, meg kell emlékeznünk egy férfiuról, aki egyike volt az elsőnek a harcosok között, aki kivette a maga részét az építés nagy munkájából, akit a magyar szőlészet terén mindenütt ott látunk, ahol tenni, hatni kell, *ez a férfiú a mi igen tisztelt vezető elnökünk*, akinek a kongresszus tapintatos vezetéséért országos egyesületünk és a kongresszus nevében is mondjunk köszönetet és kérném ezt jegyzőkönyvbe is iktatni azon reményünk kifejezése mellett, hogy őt úgy mint eddig, a jövőben is a mi ügyünk élén üdvözölhessük. (Lelkes éljenzés.)

Bernáth Béla elnök: Hálásan köszönöm ezen szives bizalmukat és kitüntetésüket, ezt jegyzőkönyvbe foglaljuk s most a kongresszust berekesztem. (Lelkes éljenzés.)

* * *

Délután 3 órakor fogatos permetező- és kapáló-gépbemutató a pécsvárosi szőlőtelepen.

A kongresszussal kapcsolatosan *Pécsett* a „Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesülete” czélszerűnek tartotta egy fogatos permetező- és kapáló-gépbemutató rendezését. Ezen bemutatókkal nagy szolgálatot vélt teljesíteni a szőlőbirtokos közönségnek.

A fogatos talajmivelő eszközök és permetezőgépeknek hatodik bemutatása volt ez.

A pécsi gépbemutató délután 3 órakor a pécsvárosi szőlőtelepen tartatott meg; ez volt az ezévi utolsó fogatos talajmivelő és permetező gépbemutató, mely iránt az érdeklődés nagy volt ámbar a kongresszusi tagok nagyobb része a régebbi bemutatók alkalmából a gépek működését már látta, mégis igen sokan jelentek meg ott. Különösen az erdélyi tagok köréből. Összesen vagy százötvenen voltak nézők.

I. Talajmivelő-gépek.

1. *Kühne E.-féle* Francia szőlőeke merev gerendelylyel. (1209)
2. " " Francia szőlőeke csuklós gerendelylyel, vésővassal. (1210)
3. *Kühne E.-féle* Nagydorogi fedőeke.
4. " " Nagydorogi nyitóeke.
5. " " „T” töltőgető szerelvény merev gerendelylyel. (1213)
6. *Kühne E.-féle* „G” gyomlálóttest merev gerendelylyel. (1214)
7. " " „P” porhanyító szerelvény gerendelylyel. (1212)
8. " " 20. számú magyar szőlőeke egyenes gerendelylyel. (1216)
9. *Kühne E.-féle* III. számú halmozó. (3262)
10. " " Cultivátor szőlőkapa sarabolásra. (1529)
11. " " Cultivátor szőlőkapa nyításra. (1527)
12. " " Cultivátor szőlőkapa halmozásra. (1528)
13. *Kühne E.-féle* Amerikai hétfogas rugós cultivátor. (306)
14. " " Amerikai ötfogas rugós cultivátor védőlemezzel. (307)
15. *Clayton és Shuttleworth-féle* Planet junior. (8)

II. Permetező-gépek.

a) Fogatos eszközök.

10. *Magyar Mezőgazdák Szövetkezete*. Hendl-féle 120 lit. töltésű fogatos szőlőpermetező kétszeresen működő szivattyúval.
17. *Magyar Mezőgazdák Szövetkezete*. Hendl-féle 70. lit. töltésű fogatos szőlőpermetező kétszeresen működő szivattyúval.
18. *Vermorel-féle* (Villefranche) kisebb fogatos permetező (Cobra).

19. *Vermorel-féle* (Villefranche) 180 lit. fogatos szőlőpermetező kétszeresen működő szivattyúval.
20. *Pétre Fils-féle* (Blois) 150 lit. fogatos szőlőpermetező kétszeresen működő szivattyúval.
21. *Cazaubon et fils* (Páris) nyerges (háti) szőlőpermetező kétszeresen működő szivattyúval.

b) *Kézi eszközök.*

22. *Magyar Mezőgazdák Szövetkezete.* Egy darab önműködő kézi szőlőpermetező.
23. *Magyar Mezőgazdák Szövetkezete.* „Mezőgazdák“ háti permetező.
24. *Magyar Mezőgazdák Szövetkezete.* Rajnavidéki önműködő fogatos permetező.

A gépverseny befejeztével az érdeklődők jelentékeny száma az amerikai anyatelepet tekintette meg, ahol *Szilágyi* János igazgató nyújtott a nevezetesebb fajokról szakszerű és kimerítő felvilágosítást.

A telep megtekintésénél a mindannyian azt a meggyőződést meríthették, hogy ennek a telepnek a felállításával annak idején *Pécs városa* nemcsak a helybeli birtokoságnak, hanem az egész ország szőlőmivéléseinek *nagy szolgálatot tett* s így végtelen kár volna ezt a telepet, melynek még a jövő rekonstrukciónál is hivatása van, feloszlatni. Amennyiben a város közönsége a telep fentartására szükséges anyagi eszközöket nyújtani nem hajlandó, *ugy gondoskodják róla az állam, hogy a telep továbbra is fennmaradhasson.*

Köszönő levelek.

A kongresszus folyamata alatt a táviratban értesített diszelnők a következő válaszokat adták:

Darányi Ignác földmivelésügyi miniszter válasza így szólt:

„Fogadják a kitüntető megemlékezésért hálás köszönetem nyilvánítását. A magyar szőlészet a külföld osztatlan elismerése szerint nagy fejlődést és haladást mutat. Ennek érdeme elsősorban a szőlősgazdák fáradhatatlan munkásságát illeti, de még sok teendő van hátra. Engedje a gondviselés, hogy hazafias

együttműködéssel az eddigiekhez méltó újabb sikereket, eredményeket mutathassunk föl. Szívélyes üdvözlettel

Darányi Ignác.„

Zichy Gyula gróf megyés püspök válasza a következő volt:

„A Nagyságod lelkes elnöklete alatt egybegyült IV. országos szőlészeti és borászati kongresszus megtisztelő figyelmét hálásan köszönöm. Szívemből kívánom, hogy a kongresszus nemes munkáját és fáradozását minden irányban siker koronázza.

Zichy Gyula gróf
pécsi püspök.”

Szeifritz István címzetes püspök válasza a következő volt:

„Fogadja a mélyen tisztelt kongresszus legbensőbb köszönetemet a nagyrebecsült kitüntetésért, megjelenésemet a kongresszuson akadályozza — káptalani ülésünk.

Szeifritz István
cz. püspök.”

Gróf *Benyovszky Móricz* megyei főispán válasza így hangzott:

„A IV. országos szőlészeti és borászati kongresszus diszelnökévé történt megválasztásomért midőn legőszintébb köszönetemet kifejezem, egyben kérem, hogy erről az igen tisztelt kongresszust megfelelően értesíteni kegyeskedjék. Fogadja kérem kiváló tiszteletem igaz nyilvánítását

Gróf Benyovszky Móricz.„

Alólirottak hitelesen bizonyítjuk, hogy a jelen jegyzőkönyv tartalma a IV-ik országos szőlészeti és borászati kongresszuson történt dolgokkal teljesen megegyezik.

Budapest, 1907. december 6-án.

Dr. Drucker Jenő s. k.,
főtítkár.

Bernáth Béla s. k.,
vez. elnök.

Ballay Jenő s. k.,
títkár.

Eöry Tivadar s. k.

Br. Putheáni Géza s. k.

Dr. Krasznay Miklós s. k.

Dr. Rodiczky Jenő s. k.

jegyzőkönyv-hitelesítők.

TARTALOM.

	Oldal
Előszó	3
A IV-ik országos szőlészeti és borászati kongresszus szabályzata	5
A kongresszus előkészítő bizottsága	8
A kongresszus részletes programja	9
Kongresszusi képviseltek	11
Kongresszusi résztvevők	13
A IV-ik orsz. szől. és borászati kongresszus lefolyása	16
Első nap Elnöki megnyitó	16
I. tárgy. „A borfogyasztás népszerűsítése“	19
Határozati javaslat	29
Jantsits Sándor módosítási indítványa	32
Molnár Lajos indítványa	33
Meskó Pál határozati javaslata	34
II. tárgy. „A szőlőfajták megválasztása borászati szempontból“	37
Határozati javaslat	42
III. tárgy. „A szőlő jégbiztosítása“	45
Határozati javaslat	45
gróf Zselénski Róbert javaslata	46
báró Putheáni Géza indítványa	48
A szőlő- és gyümölcskiállítás megnyitása, a Zsolnay-gyártelep és Littke-féle pezsőgyár megtekintése	51
Második nap. IV. tárgy. „Munkáviszonyok a szőlészetben“	54
Határozati javaslat	61
dr. Drucker Jenő határozati javaslata	68
V. tárgy. „A zöldre fásoltás szövettani viszonyai“	69
Molnár Lajos határozati javaslata	80
A pécsi káptalan szentmiklósi szőlőjének, továbbá a Horváth Antal és Erreth János-féle szőlők megtekintése	80
Harmadik nap. VI. tárgy. „Ujabb tapasztalatok az alanyul használható amerikai szőlőfajok és azok hybridjeiről“	83
Teleki Andor határozati javaslata	98
VII. tárgy. „A warranshitel“	100
Határozati javaslat	109
Hell Lajos javaslata	109
Elnöki zárszó	111
dr. Rodiczky Jenő köszönő szavai az elnökhöz	112
Fogatos permetező és kapáló gépbemutató a pécsvárosi szőlőtelepen	112
Hitelesítési záradék	115